

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

**SERMAYE ŞİRKETLERİNDE BİRLEŞME, BÖLÜNME
VE TÜR DEĞİŞİKLİĞİNE YÖNELİK VERGİSEL
TEŞVİKLER**
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Yunus ŞAHİN

İstanbul, 2025

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

**SERMAYE ŞİRKETLERİNDE BİRLEŞME, BÖLÜNME
VE TÜR DEĞİŞİKLİĞİNE YÖNELİK VERGİSEL
TEŞVİKLER**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Yunus ŞAHİN

Öğrenci No
2220036007

ORCID ID
0000-0001-7597-086X

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Egemen FALCIOĞLU

İstanbul, 2025

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ‘‘Sermaye Şirketlerinde Birleşme, Bölünme ve Tür Değişikliğine Yönelik Vergisel Teşvikler’’ başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Yunus ŞAHİN

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

16/06/2025

Enstitümüz *Hukuk* Anabilim Dalı *Kamu Hukuku* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **2220036007** numaralı **Yunus ŞAHİN**'in "*İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Sermaye Şirketlerinde Birleşme, Bölünme ve Tür Değişikliğine Yönelik Vergisel Teşvikler*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 20/05/2025 tarih ve 2025/22 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "**OYBİRLİĞİ**" ile "**KABUL**" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Eg*** FA***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Ke*** DÜ***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Prof. Dr. Ah*** ER***
(Yeditepe Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Yunus ŞAHİN
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Egemen FALCIOĞLU
Derecesi ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2025
Alanı : Kamu Hukuku
Anahtar Kelimeler : Vergisel teşvikler, birleşme, bölünme, tür değişikliği, sermaye şirketleri, Türk vergi hukuku, sürdürülebilir büyüme, ekonomik etkinlik, yapısal dönüşüm, hukuki çerçeve

ÖZ

SERMAYE ŞİRKETLERİNDE BİRLEŞME, BÖLÜNME ve TÜR DEĞİŞİKLİĞİNE YÖNELİK VERGİSEL TEŞVİKLER

Bu tez, Türkiye’de sermaye şirketlerinin birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi yapısal dönüşüm süreçlerinde uygulanan vergisel teşviklerin hukuki dayanaklarını, uygulama alanlarını ve ekonomik etkilerini kapsamlı bir biçimde irdelemektedir. Sermaye şirketlerinin hukuki yapılanmalarını kolaylaştırmak ve ekonomik verimliliklerini artırmak amacıyla sunulan bu teşviklerin hem mevzuat düzeyinde hem de uygulamada nasıl şekillendiği ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Çalışmada, başta 213 sayılı Vergi Usul Kanunu, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu olmak üzere ilgili vergi mevzuatı çerçevesinde teşviklerin işleyişi analiz edilmiş; uygulamada karşılaşılan sorunlar, hukuki belirsizlikler ve sistematik eksiklikler değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, vergisel teşviklerin şirketlerin sürdürülebilir büyümesine, ekonomik dinamizmine ve rekabet gücüne olan katkıları ekonomik etkinlik açısından irdelenmiş; mevcut teşvik sisteminin iyileştirilmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Name and Surname : Yunus ŞAHİN
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Egemen FALCIOĞLU
Degree and Date : Master's (Thesis), 2025
Major : Public Law
Keywords : Tax incentives, mergers, divisions, conversions, capital companies, Turkish tax law, sustainable growth, economic efficiency, structural transformation, legal framework

ABSTRACT

TAX INCENTIVES FOR MERGERS, CORPORATE DIVISIONS AND CONVERSIONS IN CAPITAL COMPANIES

This thesis comprehensively examines the legal foundations, practical applications, and economic impacts of tax incentives granted during structural transformation processes such as mergers, demergers, and conversions of capital companies in Turkey. These incentives, which aim to facilitate the legal restructuring of capital companies and enhance their economic efficiency, are analyzed both from a legislative perspective and within the context of real-world implementation..

The study investigates the functioning of tax incentives within the framework of key tax legislation, primarily the Tax Procedure Law No. 213, the Income Tax Law No. 193, and the Corporate Tax Law No. 5520. It critically assesses the challenges encountered in practice, explores areas of legal uncertainty, and identifies systemic shortcomings. Furthermore, the role of tax incentives in promoting sustainable growth, economic dynamism, and competitive strength of capital companies is evaluated through the lens of economic efficiency. The research also provides policy recommendations aimed at improving the effectiveness of the current tax incentive system.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ vi

ŞEKİLLER LİSTESİ vii

KISALTMALAR viii

SÖZLÜK..... x

GİRİŞ 1

1. SERMAYE ŞİRKETLERİNDE HUKUKİ YAPILANMA VE DÖNÜŞÜM

1.1. Sermaye Şirketlerinin Genel Hukuki Niteliği 4

1.1.1. Sermaye Şirketi Türleri ve Temel Özellikleri 5

1.1.1.1. Anonim Şirket 5

1.1.1.2. Limited Şirket 6

1.1.1.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket 6

1.1.2. Sermaye Şirketlerinin Ortak Temel Yapıları ve Farklılıkları 7

1.2. Birleşme, Bölünme ve Tür Değişikliği Kavramları 8

1.2.1. Birleşme Kavramı ve Türleri 8

1.2.1.1. Devir Suretiyle Birleşme..... 8

1.2.1.2. Yeni Kuruluş Suretiyle Birleşme 8

1.2.2. Bölünme Kavramı ve Türleri 9

1.2.2.1. Tam Bölünme..... 10

1.2.2.2. Kısmi Bölünme 10

1.2.3. Tür Değişikliği Kavramı ve Uygulamaları 11

1.2.3.1. Anonim Şirket ve Limited Şirket Arası Dönüşümler..... 11

1.2.3.2. Komandit Şirket ve Diğer Sermaye Şirketleri Arası Dönüşümler 12

1.3. Sermaye Şirketlerinde Yapısal Dönüşüm Süreçlerinin Hukuki Çerçevesi . 12

1.3.1. Birleşme İşlemlerinin Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi (TTK 136-158)..... 14

1.3.2. Bölünme İşlemlerinin Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi (TTK 159-178).....	14
1.3.3. Tür Değişikliği İşlemlerinin Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi (TTK 180-193).....	15
1.3.4. Yapısal Dönüşümlerde Ortak Haklar ve Alacaklıların Korunması.....	15
2. TÜRKİYE’DE BİRLEŞME, BÖLÜNME VE TÜR DEĞİŞİKLİĞİNE YÖNELİK VERGİSEL TEŞVİKLERİN HUKUKİ ÇERÇEVESİ	
2.1. Vergisel Teşvik Kavramı ve Türk Vergi Sistemindeki Yeri	17
2.1.1. Vergisel Teşviklerin Tanımı ve Hukuki Niteliği	17
2.1.2. Türk Vergi Hukukunda Vergisel Teşviklerin Yasal Dayanakları.....	18
2.1.2.1. Vergi Usul Kanunu	19
2.1.2.2. Kurumlar Vergisi Kanunu.....	20
2.1.2.3. Gelir Vergisi Kanunu	21
2.1.2.4. Katma Değer Vergisi Kanunu.....	22
2.2. Birleşme İşlemlerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler	22
2.2.1. Vergisel Usul Kanunu Kapsamında Birleşmeye Yönelik Vergisel Teşvikler	23
2.2.1.1. Vergisiz Devamlılık ve Kayıtlı Değerlerin Korunması	23
2.2.1.2. Zarar Mahsubu ve Vergi Ertelemesi	24
2.2.2. Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Birleşmeye Yönelik Vergisel Teşvikler.....	24
2.2.2.1. Kurumlar Vergisi Kanunu Madde 19 ve 20 Kapsamında İstisnalar .	24
2.2.3. Katma Değer Vergisi Kanunu ve Diğer Dolaylı Vergilerde İstisnalar	25
2.2.3.1. Katma Değer Vergisi İstisnası	25
2.2.3.2. Damga Vergisi ve Harç Muafiyetleri.....	26
2.3. Bölünme İşlemlerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler	26
2.3.1. Vergi Usul Kanunu Kapsamında Bölünmeye Yönelik Vergisel Teşvikler	26
2.3.1.1. Tam ve Kısmi Bölünmelerde Vergisiz İşlem Kolaylığı.....	26
2.3.1.2. Amortisman Sürekliliği ve Kayıtlı Değerin Korunması	27
2.3.2. Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Bölünmeye Yönelik Vergisel Teşvikler.....	27

2.3.2.1. Kurumlar Vergisi Kanunu Madde 19/3 Kapsamında Kısmi Bölünme İstisnaları.....	27
2.3.3. Diğer Vergisel Kolaylıklar	28
2.3.3.1. Katma Değer Vergisi, Damga Vergisi ve Harç İstisnaları.....	28
2.4. Tür Değişikliği İşlemlerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler.....	28
2.4.1. Vergi Usul Kanunu Kapsamında Tür Değişikliğine Yönelik Vergisel Teşvikler.....	29
2.4.1.1. Vergisiz Devir, Amortisman Sürekliliği	29
2.4.2. Kurumlar Vergisi Kanunu ve Gelir Vergisi Kanunu Kapsamında Tür Değişikliğine Yönelik Vergisel Teşvikler.....	29
2.4.2.1. Tür Değişikliği ve Kurumlar Vergisi İstisnası	29
2.4.2.2. Tür Değişikliği ve Gelir Vergisi Yönünden Kolaylıklar	30
2.5. Yatırım ve Bölgesel Kalkınma Teşviklerinin Dönüşüm Süreçlerine Etkisi	30
2.5.1. 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşvikiyle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Kapsamında Yatırım Teşvikleri.....	30
2.5.2. Serbest Bölgeler ve Organize Sanayi Bölgeleri İstisnaları	31
2.5.3. Ar-Ge ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Vergisel Avantajları.....	32
3. VERGİSEL TEŞVİKLERİN ŞİRKETLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	
3.1. Vergisel Teşviklerin Ekonomik ve Hukuki Amacı.....	34
3.2. Şirketlerin Yapısal Dönüşüm Süreçlerine Etkileri.....	36
3.2.1. Birleşme Kararlarında Vergisel Teşviklerin Rolü.....	37
3.2.2. Bölünme Kararlarında Vergisel Teşviklerin Rolü	38
3.2.3. Tür Değişikliği Kararlarında Vergisel Teşviklerin Rolü	38
3.3. Şirketlerin Finansal ve Operasyonel Performanslarına Etkileri	39
3.3.1. Karlılık ve Nakit Akışı Üzerindeki Etkiler	40
3.3.2. Yatırım ve Büyüme Stratejilerine Katkısı.....	40
3.3.3. Sermaye Yapısı ve Finansman Kolaylıkları.....	41
3.4. Vergisel Teşviklerin Riskleri ve Sınırlamaları	42
3.4.1. Vergisel Teşviklerin Kötüye Kullanım Riski.....	42
3.4.2. Vergi Planlaması ve Denetim Riski	43
3.4.3. Hukuki Belirsizlikler ve Vergisel Sürprizler.....	43
3.5. Türkiye ve Dünyada Uygulama Örnekleri.....	44

3.5.1. Birleşmede Vergisel Teşviklerin Uygulama Örnekleri.....	44
3.5.1.1. Türkiye’de Finans Sektöründeki Banka Birleşmeleri.....	44
3.5.1.2. ABD’de Teknoloji Şirketleri Birleşmeleri (Google-Motorola Satın Alması).....	45
3.5.2. Bölünmede Vergisel Teşviklerin Uygulama Örnekleri	45
3.5.2.1. Türkiye’de Holding Şirketlerinin Bölünme İşlemleri.....	45
3.5.2.2. Almanya’da Siemens Bölünmesi	46
3.5.3. Tür Değişikliğinde Vergisel Teşviklerin Uygulama Örnekleri.....	46
3.5.3.1. Türkiye’de Limited Şirketten Anonim Şirkete Geçiş Yapan Firmalar	46
3.5.3.2. İngiltere’de Şirketlerin Tür Değiştirmesi	47
4. VERGİSEL TEŞVİKLERİN ETKİNLİĞİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	
4.1. Mevcut Vergisel Teşvik Uygulamalarındaki Yapısal Sorunlar.....	49
4.1.1. Zarar Mahsubu Konusundaki Sınırlamalar ve Belirsizlikler	49
4.1.2. Katma Değer Vergisi İstisnası Konusundaki Uygulama Belirsizlikleri	50
4.1.3. Tür Değişikliği ve Vergisel Düzenlemelerdeki Farklılıklar.....	51
4.1.4. Tapu Harcı ve Damga Vergisi İstisnalarının Yetersizliği	53
4.1.5. Vergisel İdaresiyle İletişim ve Ön Görüşme Eksiklikleri	53
4.2. Vergisel Teşviklerin Denetimi ve Şeffaflık Sorunları.....	55
4.2.1. Denetim Yetersizliği ve Kötüye Kullanım.....	56
4.2.2. Uluslararası Standartlara Uyum Sorunları	58
4.3. Çözüm Önerileri ve Reform İhtiyaçları.....	59
4.3.1. Vergisel Teşviklerin Otomatikleştirilmesi ve Netleştirilmesi.....	60
4.3.2. Vergi İdaresiyle Ön Görüşme Sistemleri Geliştirilmesi	60
4.3.3. İstisna ve Muafiyetlerinin Kapsamının Genişletilmesi	61
4.3.4. Hukuki Belirlilik ve Öngörülebilirliğin Arttırılması.....	61
5. VERGİSEL TEŞVİKLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜME VE DİNAMİK EKONOMİLERE KATKISI	
5.1. Vergisel Teşviklerin Etkinlik Düzeylerinin Analizi.....	64
5.1.1. Gerçek Ekonomik Değer Olması	66
5.1.2. Vergi Gelirleri Sürdürülebilirliği	66

5.1.3. Adil ve Dengeli Bir Sistem Gerekliliği	66
5.1.4. Denetim Mekanizmaları Yeterliliği	67
5.2. Vergisel Teşviklerin Sürdürülebilir Ekonomik Büyümeye Katkısı	67
5.2.1. Sermaye Birikimi ve Yatırımlar Üzerindeki Etkisi.....	68
5.2.2. İstihdam ve Sosyal Refaha Katkısı	68
5.2.3. Yabancı Yatırımcıların Cezbedilmesi	68
5.3. Dinamik Ekonomilerde Vergisel Teşviklerin Rolü	70
5.3.1. Sektörel Dönüşüme ve Verimlilik Artışına Katkısı	72
5.3.2. Rekabetçi Pazar Yapılarının Desteklenmesi	72
5.3.3. İnovasyon ve Teknolojik Gelişmeleri Destekleme	73
5.4. Karşılaştırmalı Analizler: Türkiye ve Dünya	73
5.4.1. Türkiye’de Vergisel Teşviklerin Etkinliği	74
5.4.1.1. Sanayi ve Hizmet Sektörlerinde Etki Analizi	75
5.4.1.2. Ekonomik Kriz Sonrası Yapısal Dönüşüm Teşvikleri: 2001 ve 2008 Krizlerinin Sermaye Şirketlerine Yansımaları	77
5.4.2. Uluslararası Karşılaştırmalar.....	78
5.4.2.1. Avrupa Birliği Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Değerlendirme	79
5.4.2.2. Gelişmekte Olan Ülkelerle Karşılaştırmalı Değerlendirme	80
SONUÇ	82
KAYNAKÇA.....	84

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Sermaye Şirketlerinin Türlerine Göre Hukuki Özellikler.....	7
Tablo 2. Yapısal Dönüşüm Süreçlerinin Karşılaştırmalı Analizi.....	13
Tablo 3. Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Yapısal Dönüşüm İşlemlerine İlişkin Hükümler	15
Tablo 4. Vergisel Teşvik Türleri ve Hukuki Dayanakları.....	19
Tablo 5. Vergisel Teşviklerin Şirket Kararlarına Etkileri	37
Tablo 6. Vergisel Teşviklerin Etkinliğinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri	55
Tablo 7. Vergisel Teşviklerin Sürdürülebilir Büyümeye Katkı Düzeyleri	65
Tablo 8. Kriz Dönemlerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler Türkiye Örneği	78

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Yapısal Dönüşüm Süreçlerinin Genel Akış Diyagramı	13
Şekil 2. Vergisel Teşviklerin Uygulama Mekanizması	39
Şekil 3. Vergisel Teşviklerde Reform İhtiyacının Etkileşim Haritası	60

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
A.Ş.	: Anonim Şirket
BK	: Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
C	: Cilt
dn	: Dipnot
E	: Esas
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
K	: Karar
KDVK	: Katma Değer Vergisi Kanunu
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
LTD	: Limited Şirket
m.	: Madde
Mük.	: Mükerrer
No	: Numara
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
RG	: Resmi Gazete
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
S	: Sayı

s	: Sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
T	: Tarih
T.L.	: Türk Lirası
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
VUK	: Vergi Usul Kanunu
vd.	: ve diğerleri
vb.	: ve benzeri

SÖZLÜK

Amortisman: Maddi ve maddi olmayan duran varlıkların, kullanıldıkları süre boyunca yıpranmaları sonucu gider olarak kaydedilmesi ve vergi matrahının azaltılması işlemidir.

Anonim Şirket: Esas sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan, ortaklarının sadece taahhüt ettikleri sermaye ile sorumlu olduğu sermaye şirketi türüdür. Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulur.

Birleşme: İki veya daha fazla ticaret şirketinin, malvarlıklarını birleştirerek tek bir tüzel kişilik altında devam etmeleri işlemidir.

Bölünme: Bir ticaret şirketinin malvarlığını kısmen veya tamamen başka bir şirkete devretmesi suretiyle hukuki varlığında değişiklik yaratması işlemidir.

Dinamik Ekonomi: Esnek, rekabetçi, yenilikçi ve hızlı büyüyen ekonomik sistemleri ifade eder.

Enflasyon Düzeltmesi: Yüksek enflasyon ortamında, mali tabloların gerçek değerlerini koruyabilmesi amacıyla parasal olmayan varlık ve yükümlülüklerin güncellenmesidir.

KDV İstisnası: Katma Değer Vergisi Kanunu'nda belirtilen bazı işlemlerin KDV'den muaf tutulması durumudur.

Limited Şirket: Bir veya daha fazla gerçek ya da tüzel kişi tarafından kurulan, esas sermayesi belirli olan ve ortaklarının şirkete karşı sorumluluklarının sadece taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı olduğu şirket türüdür.

Ön Mutabakat Sistemi: Vergi idaresi ile mükellef arasında belirli işlemler öncesinde vergi yükümlülüklerinin açıklığa kavuşturulduğu görüşme mekanizmasıdır.

Sermaye Şirketleri: Ortakların şahıslarından çok koydukları sermaye ile sorumlu oldukları, tüzel kişiliğe sahip şirket türleridir.

Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket: Komandite ortakların şirket borçlarından sınırsız sorumlu olduğu, komanditer ortakların ise yalnızca sermaye borcuyla sorumlu olduğu, paylara bölünmüş sermaye yapısına sahip şirket türüdür.

Tür Değişikliği: Bir sermaye şirketinin, mevcut tüzel kişiliğini koruyarak, farklı bir sermaye şirketi türüne dönüşmesidir.

Vergi Ertelemesi: Vergi yükümlülüğünün belli koşullar altında ileri tarihe ertelenmesidir. Yapısal dönüşüm süreçlerinde uygulanabilir.

Vergisel Sürpriz: Vergi mevzuatındaki açıklar veya yorum farklılıkları nedeniyle mükellefin beklenmeyen vergi yükü ile karşılaşması durumu.

Vergisel Teşvik: Devletin belirli ekonomik faaliyetleri desteklemek amacıyla vergi muafiyeti, istisnası, indirimi veya erteleme şeklinde sunduğu avantajlar bütünü.

Vergisel Teşvik: Devletin, ekonomik faaliyetleri özendirmek amacıyla vergi yükünü hafifletmek suretiyle sağladığı muafiyet, istisna, indirim ve erteleme gibi kolaylıklardır.

Vergisiz Devamlılık: Birleşme, bölünme veya tür değişikliği gibi işlemlerde, vergisel yükümlülüklerin ertelenmesi veya ortadan kaldırılması suretiyle şirketin hukuki sürekliliğini sağlamasıdır.

Zarar Mahsubu: Mükelleflerin, geçmiş dönemlere ait zararlarını, gelecek yıllardaki kazançlarından indirerek vergi matrahlarını azaltma imkânıdır.

GİRİŞ

21.yüzyılın bilgi temelli ve rekabet yoğun küresel ekonomi ortamında sermaye şirketleri, yalnızca özel hukuk bağlamında faaliyet gösteren ticari organizasyonlar değil; aynı zamanda yatırımın, istihdamın ve ekonomik büyümenin ana taşıyıcıları konumuna yükselmiştir. Bu çerçevede, sermaye şirketlerinin sürdürülebilir kalkınmaya olan katkısı, sahip oldukları üretim kapasitesi, sermaye yapısı ve organizasyonel esneklik kadar; değişen piyasa koşullarına uyum sağlayabilme, stratejik olarak yeniden yapılanabilme ve verimliliği artıracak yapısal dönüşümlere açık olma becerileriyle de doğrudan ilişkilidir. İşte bu bağlamda, sermaye şirketlerinin birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi hukuki dönüşüm işlemleri; yalnızca şirket içi yeniden yapılandırmalar değil, aynı zamanda ulusal ekonominin yapısal esnekliğini ve rekabet kapasitesini belirleyen stratejik araçlar olarak öne çıkmaktadır.

Birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemleri; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde düzenlenen ve sermaye şirketlerinin organizasyonel varlıklarını farklı hukuki yapılarda sürdürebilmelerine olanak tanıyan kurumsal dönüşüm modelleridir. Bu işlemler, şirketlerin finansal yapılarını rasyonelleştirmelerine, ölçek ekonomisi sağlamalarına, yeni pazarlara entegrasyon sağlamalarına ve hukuki risklerini optimize etmelerine olanak sunmaktadır. Ancak bu süreçler, doğası gereği karmaşık, zaman alıcı ve yüksek maliyetli işlemlerdir. Özellikle vergi yükümlülükleri, harçlar ve dolaylı giderler, dönüşüm kararlarının alınmasında belirleyici unsurlar arasında yer almakta; çoğu durumda yapısal dönüşüm kararlarını geciktirmekte ya da engellemektedir. Bu noktada devletin, vergi politikaları yoluyla özel sektörün dönüşüm süreçlerini desteklemesi; şirket düzeyinde verimlilik, piyasa düzeyinde rekabet ve makroekonomik düzeyde büyüme hedefleri bakımından temel bir politika tercihidir.

Türkiye’de yürürlükte bulunan vergi mevzuatı içerisinde, sermaye şirketlerinin birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi işlemlerine yönelik çeşitli vergisel teşvikler öngörülmüştür. Bu teşvikler; 213 sayılı Vergi Usul Kanunu, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu gibi temel düzenlemelerde yer almakta olup; şirketlerin söz konusu yapısal dönüşümleri daha düşük maliyetle gerçekleştirmesini sağlamakta, vergi erteleme,

vergisiz devamlılık, amortisman sürekliliği, zarar mahsubu, KDV ve harç istisnaları gibi mekanizmalar üzerinden işletilmektedir. Bu sistemin amacı; şirketlerin dönüşüm kararlarını teşvik etmek, kayıtlı sermayeyi güçlendirmek, üretim kapasitesini artırmak ve uzun vadeli yatırımlara yönelmeyi özendirmeektir. Ancak uygulamada bu teşviklerin işlevselliği, çeşitli hukuki belirsizlikler, idari uygulama farklılıkları ve mevzuattaki noksanlıklar nedeniyle sınırlı kalabilmektedir.

Bu tez çalışması, söz konusu vergisel teşviklerin Türk vergi sistemi içerisindeki normatif temellerini, uygulama düzeyindeki etkinliğini, ekonomik sonuçlarını ve karşılaşılan sorun alanlarını çok boyutlu biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede tez beş bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, sermaye şirketlerinin genel hukuki niteliği ele alınmakta ve anonim şirket, limited şirket ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket gibi temel şirket türleri arasındaki yapısal ve fonksiyonel farklılıklar açıklanmaktadır. Ayrıca, birleşme, bölünme ve tür değişikliği kavramlarının kuramsal çerçevesi çizilmekte; her bir dönüşüm modelinin alt türleri ve özellikleri detaylandırılmakta; ardından bu işlemlerin TTK'da öngörülen sistematik yapısı, ilgili hükümler çerçevesinde incelenmektedir. TTK'nın 136–193. maddeleri arasında yer alan düzenlemeler doğrultusunda, birleşme, bölünme ve tür değişikliğine dair süreçlerin hukuki geçerliliği, şekli şartları, ticaret sicili uygulamaları ve ortak hakları açısından değerlendirme yapılmaktadır.

İkinci bölümde ise, birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemlerine yönelik vergisel teşviklerin yasal zemini ayrıntılı şekilde ele alınmaktadır. Vergisel teşviklerin teorik dayanakları açıklandıktan sonra, bu teşviklerin hangi vergi kanunlarında ne şekilde düzenlendiği analiz edilmekte; VUK kapsamında vergisiz işlem ilkesi, kayıtlı değerin korunması ve zarar mahsubu; KVK kapsamında madde 19 ve 20'deki özel düzenlemeler; KDVK ve 492 sayılı Harçlar Kanunu çerçevesinde uygulanan istisnalar ayrıntılandırılmaktadır. Ayrıca, yatırım teşvikleri, organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler ve Ar-Ge merkezlerine yönelik vergisel kolaylıkların dönüşüm süreçlerine etkisi de irdelenmektedir.

Tezin üçüncü bölümünde, söz konusu vergisel teşviklerin şirketler üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri değerlendirilmekte; teşviklerin şirketlerin birleşme,

bölünme ve tür değiştirme kararlarındaki rolü açıklanmakta; şirketlerin kârlılığı, nakit akışı, sermaye yapısı, yatırım stratejileri ve finansman kaynaklarına olan etkisi analiz edilmektedir. Ayrıca, teşviklerin kötüye kullanım riski, denetim eksiklikleri ve uygulamadaki hukuki belirsizliklerin şirket davranışlarını nasıl etkilediği tartışılmaktadır. Bu bağlamda hem ulusal hem de uluslararası uygulama örnekleriyle konu somutlaştırılmakta; Türkiye’de banka birleşmeleri, holding bölünmeleri ve tür değiştiren şirketlerin deneyimleri ile yabancı ölkelerdeki örnekler kıyaslanmaktadır.

Dördüncü bölüm, teşvik uygulamalarında karşılaşılan yapısal ve sistemsel sorunların belirlenmesine ayrılmıştır. Zarar mahsubu sınırları, KDV istisnası uygulamasındaki idari farklılıklar, tür değişikliğine ilişkin mevzuattaki yetersizlikler, tapu harcı ve damga vergisi gibi dolaylı yüklerin teşvik sistemine entegre edilememesi gibi yapısal engeller bu bölümde tespit edilmektedir. Ayrıca, önceden bağlayıcı görüş sisteminin sınırlılığı, vergi idaresiyle iletişim eksikliği ve otomatik teşvik sistemlerinin eksikliği gibi sorunlar analiz edilmekte; çözüm önerileri bağlamında reform alanlarına işaret edilmektedir.

Beşinci bölümde ise, vergisel teşviklerin uzun vadeli sürdürülebilir büyüme ve dinamik ekonomik yapılara katkısı ele alınmakta; bu katkılar sermaye birikimi, yatırım artışı, istihdam yaratılması, sosyal refahın gelişmesi ve uluslararası yatırımcıların cezbedilmesi boyutlarıyla incelenmektedir. Ayrıca sektörel dönüşüm, inovasyon ve rekabet gücü gibi unsurların teşviklerle olan ilişkisi değerlendirilmekte; Avrupa Birliği ölkeleri ve gelişmekte olan ekonomilerle yapılan karşılaştırmalar çerçevesinde Türkiye’nin güçlü ve zayıf yönleri ortaya konulmaktadır.

Bu tez çalışması, sermaye şirketlerinin hukuki dönüşüm süreçlerinde uygulanan vergisel teşviklerin çok yönlü analizini yaparak hem akademik literatüre katkı sunmayı hem de yasa koyucular, uygulayıcılar ve politika geliştiriciler için yapıcı öneriler ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmanın sonunda ulaşılan bulgular doğrultusunda, teşvik sisteminin hukuki belirginlik, ekonomik etkinlik ve idari verimlilik ilkeleri temelinde yeniden yapılandırılması önerilmekte; bu yolla Türkiye’nin yatırım ortamının iyileştirilmesi ve şirketlerin uzun vadeli büyüme stratejilerine destek olunması amaçlanmaktadır.

1. SERMAYE ŞİRKETLERİNDE HUKUKİ YAPILANMA VE DÖNÜŞÜM

Modern ekonomik sistemlerde şirketlerin değişen piyasa şartlarına ayak uydurabilmesi, rekabet gücünü muhafaza edebilmesi ve kaynaklarını daha verimli kullanarak büyüme hedeflerine ulaşabilmesi için hukuki yapılanmalarını esnek bir biçimde yeniden düzenleyebilmeleri önemli olup, bu çerçevede sermaye şirketleri birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi yapısal dönüşüm yollarını kullanarak ekonomik organizasyonlarını yeniden yapılandırmakta ve ölçek ekonomisinin avantajlarından yararlanarak büyümelerini hızlandırabilmektedirler.¹

Sermaye şirketleri, TTK'da düzenlenen, esas faaliyetlerini sermaye gücüyle sürdüren ve ortaklarının borçlarından sınırlı sorumlu olduğu tüzel kişilikler olup, anonim şirket, limited şirket ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket olmak üzere üç ana türde sınıflandırılan bu şirketler, sahip oldukları hukuki özellikler bakımından birbirinden farklılık göstermektedir.² Bu farklılıklar, şirketlerin kuruluş prosedürlerinde, sermaye yapılarında, ortaklık ilişkilerinde ve yönetim sistemlerinde açıkça görülmektedir.

Bu bölümde, sermaye şirketlerinin hukuki yapısı genel hatlarıyla ele alınacak, ardından birleşme, bölünme ve tür değişikliği kavramları ile bunların yasal dayanakları incelenecek ve bu incelemeye dayanarak çalışmanın ilerleyen kısımlarında vergisel teşviklerin hangi hukuki temellere dayandığını açıklığa kavuşturmak açısından temel teşkil etmektedir.³

1.1. Sermaye Şirketlerinin Genel Hukuki Niteliği

Sermaye şirketleri, TTK kapsamında, esas itibarıyla sermayeye dayalı olarak kurulan ve bu sebeple tüzel kişilik kazanan ticaret şirketleri arasında yer almaktadır. Türk hukuk düzeninde, bu şirketler üç ana türe ayrılmış olup, anonim şirket, limited şirket ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket şeklinde tanımlanmaktadır.⁴

¹ Ş. Kayıhan, *Şirketler Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 117-120.

² Türk Ticaret Kanunu, m. 124.

³ TTK, m. 124-194.

⁴ TTK, m. 124.

Türk vergi hukukunda sermaye şirketlerinin vergisel yükümlülükleri, tüzel kişiliğin bağımsız varlığı ilkesine göre şekillenmekte olup, bu yapı mükellefiyetin sınırlarını belirleyen temel ilkelerden biri sayılmaktadır.⁵

Vergi hukukunun genel ilkeleri, sermaye şirketlerinin vergisel sorumluluklarının sınırlarını çizmekte ve bu yapıların türlerine göre değişen yükümlülüklerini hukuki zemine oturtmaktadır.⁶

Bu şirket türlerinin en temel özelliği, ortaklarının şirkete karşı sorumluluklarının, yalnızca taahhüt etmiş oldukları sermaye tutarı ile sınırlı olması sebebiyle sermaye şirketlerinde ortakların şahsi malvarlıkları değil, şirketin tüzel kişiliği ve sermaye yapısı esas alınmakta olup, üçüncü kişilere karşı şirket borçlarından dolayı yalnızca şirketin kendisi sorumludur ve ortakların bireysel malvarlıklarına başvurulması mümkün değildir.⁷ Bu durum, ticari hayatta sınırlı sorumluluk esasına dayalı faaliyet yürütmek isteyen yatırımcılar için hukuki güvence sağlamaktadır.

1.1.1. Sermaye Şirketi Türleri ve Temel Özellikleri

1.1.1.1. Anonim Şirket

Anonim şirket, esas sermayesi belirli olup bu sermaye paylara bölünmüş bulunan ve borçlarından ötürü yalnızca kendi malvarlığı ile sorumlu olan bir sermaye şirketi olup, ortakların esas sözleşmede aksi düzenlenmedikçe, şirket borçlarına karşı şahsi sorumluluğu bulunmamakta ve TTK'nın 329. maddesine göre, anonim şirketler tek ortaklı olarak da kurulabilmekte olup, ortak sayısına yönelik herhangi bir üst sınır bulunmamaktadır.⁸

2025 yılı itibarıyla anonim şirketlerin asgari sermaye tutarı, halka açık olmayan şirketlerde 250.000 Türk Lirası, halka açık olanlarda ise 500.000 Türk Lirası olarak belirlenmiştir.⁹ Anonim şirketlerin menkul kıymet ihraç edebilme yetenekleri, halka açılma imkânı ve kurumsal yönetim ilkelerine uyumlu yapıları, bu şirket türünü büyük

⁵ M. Batı, *Vergi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 68-78.

⁶ M. Batı, a.g.e., s. 20-32.

⁷ Ş. Kayıhan, a.g.e., s. 43-46.

⁸ TTK, m. 329.

⁹ TTK, m. 332.

ölçekli ekonomik faaliyetler ve birleşme-bölünme gibi yapısal dönüşüm işlemleri için cazip hale getirmektedir.¹⁰

1.1.1.2. Limited Şirket

Limited şirket, belirli bir esas sermayeye sahip, en az bir en fazla elli ortakla kurulabilen ve borçlarından yalnızca malvarlığıyla sorumlu olan bir sermaye şirketidir.¹¹ Ortakların sorumluluğu, taahhüt ettikleri sermaye borcu ile sınırlı olup, esas sözleşmede düzenlenen ek ödeme yükümlülükleri ile genişletilebilir.¹² Limited şirketlerde asgari sermaye tutarı 50.000 Türk Lirası olarak belirlenmiştir.¹³

Anonim şirketlere kıyasla daha az hukuki ve idari prosedüre tabi olan limited şirketler, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin tercih ettiği bir yapılanmadır. Ancak halka arz imkanlarının bulunmaması, gelişen işletmelerin yapısal dönüşüm süreçlerinde anonim şirkete geçişini sık rastlanan bir uygulama haline getirmiştir.¹⁴

1.1.1.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket, sermayesi paylara bölünmüş olmakla birlikte, ortaklarından bir kısmının (komandite) şirket borçlarına karşı sınırsız, diğerlerinin (komanditer) ise yalnızca sermaye taahhütleri ile sınırlı sorumlu olduğu bir sermaye şirketidir.¹⁵ Bu tür şirketler, esas itibarıyla anonim şirket hükümlerine tabi olmakla birlikte, yönetim ve temsil yetkisi sadece komandite ortaklara aittir.¹⁶

Komanditer ortaklar, şirket yönetimine katılamaz ve sadece koydukları sermaye ile sorumludur. Bu yapı hem anonim şirketin sermaye yapısını hem de komandit şirketin sorumluluk dengesini barındırması sebebiyle, özel hukuk

¹⁰ N. Gündüz, *Sermaye Şirketlerinde Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025, s. 40-45.

¹¹ TTK, m. 573/1.

¹² TTK, m. 573/2.

¹³ TTK, m. 580.

¹⁴ N. Gündüz, a.g.e., s. 50-55.

¹⁵ TTK, m. 564.

¹⁶ TTK, m. 565.

uygulamalarında belirli avantajlar sunmaktadır. Ayrıca, hukuki esneklik çerçevesinde anonim veya limited şirkete dönüşüm potansiyeli de mevcuttur.¹⁷

1.1.2. Sermaye Şirketlerinin Ortak Temel Yapıları ve Farklılıkları

Sermaye şirketlerinin hukuki yapıları, bazı temel özellikler bakımından benzerlik göstermekle birlikte, yapısal ve işleyişsel açılardan önemli farklılıklar içermektedir. Bu şirketlerin ortak yönleri arasında; tescil yoluyla kazanılan tüzel kişilik, ortakların sermaye ile sınırlı sorumluluğu, kurumlar vergisi mükellefiyeti ve belirli karar organlarının bulunması yer almaktadır.¹⁸

Bununla birlikte, anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin kuruluş şartları, asgari sermaye miktarları, ortak sayısı sınırlamaları, pay devri usulleri ve yönetim organlarının yapısı gibi unsurlar bakımından farklılık arz ettikleri görülmektedir.¹⁹ Bu farklılıklar, şirketlerin yapısal dönüşüm kararlarını etkileyen hukuki ve ekonomik faktörler arasında değerlendirilmelidir.

Tablo 1. Sermaye Şirketlerinin Türlerine Göre Hukuki Özellikler

Özellikler	Anonim Şirket	Limited Şirket	Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket
Hukuki Dayanak	TTK m.329 – 563	TTK m.573 – 644	TTK m.564, Anonim Şirket hükümleri
Ortak Sayısı	En az 1, Üst sınır yok	En az 1, En fazla 50	En az 1 komandite, En az 1 komanditer
Asgari Sermaye	250.000 TL (halka açık değilse), 500.000 TL (halka açık)	50.000 TL	250.000 TL
Sorumluluk	Ortaklar, sermaye taahhütleri ile sınırlı	Ortaklar, sermaye taahhütleri ile sınırlı	Komanditer: sınırlı Komandite: sınırsız
Yönetim Organı	Yönetim Kurulu	Müdürler Kurulu	Komandite Ortaklar (yönetim), AŞ hükümleri
Kar Dağıtım	Sermaye paylarına göre	Sermaye paylarına göre	AŞ hükümlerine göre
Pay Devri	Serbest, sınırlamalar mümkün	Kayıt şartı ile devredilir	AŞ pay devri hükümleri geçerli
Tüzel Kişilik	Tescille kazanılır	Tescille kazanılır	Tescille kazanılır

Kaynak: Türk Ticaret Kanunu, 13.01.2011 tarihli ve 6102 sayılı Kanun, *Resmî Gazete*: 14.02.2011, Sayı: 27846 (Mükerrer).

Bu tablo, TTK kapsamında yer alan üç temel sermaye şirketinin hukuki niteliklerini karşılaştırmalı olarak sunmakta ve yapısal dönüşümler açısından tercih edilebilirliklerini değerlendirme imkânı sağlamaktadır.

¹⁷ N. Gündüz, a.g.e., s. 557-560.

¹⁸ Ş. Kayıhan, a.g.e., s. 48-55.

¹⁹ Ş. Kayıhan, a.g.e., s. 89-97.

1.2. Birleşme, Bölünme ve Tür Değişikliği Kavramları

Sermaye şirketlerinin sürdürülebilir ekonomik başarı elde edebilmeleri, zaman zaman mevcut hukuki yapılarının yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda, birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemleri, şirketlerin ticari yaşamlarını daha elverişli bir hukuki çerçevede sürdürmelerine olanak sağlayan başlıca yapısal dönüşüm yöntemleri olarak karşımıza çıkmaktadır²⁰. TTK, bu işlemleri ayrıntılı şekilde düzenleyerek şirketlere, değişen piyasa koşullarına ve stratejik ihtiyaçlara uygun esnek hukuki çözümler sunmaktadır.²¹

1.2.1. Birleşme Kavramı ve Türleri

Birleşme, TTK'nın 136. maddesinde, bir veya birden fazla ticaret şirketinin diğer bir ticaret şirketine devrolunması veya yeni bir şirket kurmak suretiyle mevcut tüzel kişiliklerini sona erdirerek birleşmeleri şeklinde tanımlanmakta olup, bu işlem işletme ölçeğini büyütmek, maliyet avantajı sağlamak veya rekabet gücünü artırmak amacıyla uygulanmaktadır.²²

1.2.1.1. Devir Suretiyle Birleşme

Devir yoluyla birleşmede, devrolunan şirketin tüzel kişiliği sona ermekte ve tüm hakları ile borçları devralan şirkete intikal etmektedir.²³ Devralan şirket hukuki varlığını sürdürürken, devrolunan şirket infisah eder.²⁴ Bu yöntem, uygulamada hızlı sonuç vermesi ve maliyet avantajları sağlaması nedeniyle sıklıkla tercih edilmektedir.

1.2.1.2. Yeni Kuruluş Suretiyle Birleşme

Yeni kuruluş suretiyle birleşme, iki veya daha fazla şirketin feshedilerek tamamen yeni bir tüzel kişilik altında birleşmeleridir.²⁵ Bu tür birleşmelerde, mevcut

²⁰ S. Çetiner ve A.E.B. Yüksel, *Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 270-275.

²¹ TTK, m. 124-193.

²² TTK, m. 136.

²³ TTK, m. 136/1-a.

²⁴ TTK, m. 136/4.

²⁵ TTK, m. 136/1-b.

şirketlerin tamamı sona ererken, malvarlıkları yeni kurulan şirkete devredilir. Genellikle eşit güce sahip şirketler arasında tercih edilen bu yöntem, stratejik hedefler doğrultusunda daha güçlü bir yapının oluşturulmasını amaçlamaktadır.

Anonim şirketlerde birleşme, TTK ve Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilir. Bu süreçte, yönetim kurulu tarafından hazırlanan birleşme sözleşmesi genel kurul onayına sunulur.²⁶ Pay sahiplerinin menfaatlerinin korunması amacıyla ayrılma hakkı gibi çeşitli mekanizmalar düzenlenmiştir.²⁷ Birleşme oranlarının tespiti, pay değişim oranları ve sermaye artışları gibi teknik hususlar, birleşmenin en kritik aşamalarıdır.

Limited şirketlerde birleşme, ortaklar genel kurulunun en az üçte iki çoğunluğu ile karar altına alınır.²⁸ Ortaklık haklarının korunması, sermaye artışı ve yeni ortaklık paylarının belirlenmesi gibi konular, birleşme sürecinde dikkatle değerlendirilmelidir.

Bu tür şirketlerde birleşme işlemleri, nadiren görülmekle birlikte mümkündür. Komandite ortakların sınırsız sorumluluğu sebebiyle, birleşme sürecinde risk analizi titizlikle yapılmalıdır.²⁹ Hazırlanacak birleşme sözleşmesi, tüm ortakların hak ve yükümlülüklerini açıkça ortaya koymalıdır.³⁰

1.2.2. Bölünme Kavramı ve Türleri

Şirketler, faaliyetlerini yeniden yapılandırma ihtiyacı duyduklarında, bölünme yoluyla organizasyonlarını yeniden şekillendirme imkânına sahip olurlar. Bölünme, bir şirketin malvarlığının bir kısmını veya tamamını bir veya birden fazla şirkete devretmesi sürecidir. Bu işlem sonucunda, devreden şirketin tüzel kişiliği ya tamamen sona erer ya da devam ederken sadece belirli malvarlığı unsurlarını devreder.³¹ TTK ve KVK çerçevesinde bölünme işlemlerine ilişkin ayrıntılı hükümler yer almaktadır.³²

Şirketler, piyasa dinamiklerine uyum sağlamak, iş alanlarını optimize etmek veya finansal risklerini azaltmak amacıyla bölünme yöntemine başvurmaktadır.

²⁶ TTK, m. 145-146.

²⁷ TTK, m. 141 ve m. 202.

²⁸ TTK, m. 573/4.

²⁹ TTK, m. 564-565.

³⁰ TTK, m. 146 ve m. 564.

³¹ TTK, m.159.

³² TTK, m.159-179; 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, m.19/3.

Böylelikle daha esnek bir yapıya ulaşmak ve verimliliklerini artırmak mümkün hale gelmektedir.³³

1.2.2.1. Tam Bölünme

Tam bölünme, bir şirketin tüm malvarlığının başka bir veya birden fazla şirkete devredilmesi suretiyle, bölünen şirketin tüzel kişiliğinin sona erdiği bölünme türüdür.³⁴ Bu işlem sonucunda devralan şirketler, bölünen şirketin tüm aktif ve pasiflerini üstlenirler.

Tam bölünme, genellikle büyük ölçekli holdingler tarafından, farklı sektörlerde faaliyet gösteren iş kollarını bağımsız şirketler haline getirmek amacıyla tercih edilmektedir. Bu süreçte, bölünen şirketin tüm ortaklarının yeni kurulan veya mevcut şirketlere pay sahibi olarak iştirak etmesi esastır.

Bölünmenin geçerliliği için genel kurulun onayı alınmalı ve bölünme işlemi Ticaret Sicil Müdürlüğü'nde tescil edilmeli ve borçların ve yükümlülüklerin nasıl devredileceği açık bir şekilde bölünme planında belirtilmelidir.³⁵

1.2.2.2. Kısmi Bölünme

Kısmi bölünmede, bir şirketin yalnızca belirli bir malvarlığı unsuru veya iş kolu başka bir şirkete devredilirken, devreden şirketin tüzel kişiliği devam eder.³⁶ Böylelikle şirket, faaliyet alanını daraltmak veya belirli bir alanı bağımsızlaştırmak suretiyle yeniden yapılandırma gerçekleştirir.

Örneğin, bir teknoloji firması üretim departmanını başka bir şirkete devrederek yalnızca yazılım geliştirme faaliyetlerine odaklanabilir. Bu sayede hem operasyonel verimlilik artırılır hem de stratejik hedeflere ulaşmak kolaylaşır.

Anonim şirketlerde bölünme kararı, genel kurulda nitelikli çoğunlukla alınmakta olup, limited şirketlerde ortaklar kurulunun onayı gereklidir.³⁷ Bölünme

³³ Ş. Kayıhan, a.g.e., s. 107-113.

³⁴ Ş. Kayıhan, a.g.e., s. 108-109.

³⁵ TTK, m.166-172.

³⁶ TTK, m.173.

³⁷ N. Gündüz, a.g.e., s. 308-310.

işlemi sırasında devredilecek varlıklar, borçlar ve haklar net bir şekilde tanımlanmalı, pay sahiplerinin veya ortakların hakları korunmalıdır.

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde bölünme işlemleri daha dikkatli yürütülmelidir. Özellikle komandite ortakların sınırsız sorumluluğu göz önüne alındığında, sorumlulukların nasıl devredileceği ayrıntılı olarak düzenlenmelidir.

Bu süreçte hem komandite hem de komanditer ortakların menfaatlerinin dengelenmesi ve yeni ortaklık yapısının açıkça belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

1.2.3. Tür Değişikliği Kavramı ve Uygulamaları

Tür değişikliği, bir şirketin mevcut hukuki türünün başka bir türle değiştirilmesidir. Yönetim biçimi, ortaklık ilişkileri ve sermaye yapısında meydana gelen bu değişiklikler, şirketin organizasyonel verimliliğini artırmayı ve farklı ihtiyaçlara uyum sağlamayı amaçlamaktadır.³⁸

TTK, tür değişikliği işlemlerine ilişkin usul ve esasları ayrıntılı şekilde düzenleyerek, işlemin hem şirket hem de pay sahipleri açısından şeffaf ve güvenli bir biçimde gerçekleşmesini hedeflemiştir.³⁹

1.2.3.1. Anonim Şirket ve Limited Şirket Arası Dönüşümler

Tür değişikliği uygulamalarında en sık karşılaşılan durum, anonim şirketlerin limited şirkete dönüşmesi veya tam tersidir. Anonim şirketten limited şirkete geçiş, genellikle daha esnek bir yönetim yapısı ve daha az formalite ihtiyacı nedeniyle tercih edilirken; limited şirketlerin anonim şirkete dönüşmesi ise halka arz planları, büyüme hedefleri veya yatırımcı çekme amacıyla yapılmaktadır.⁴⁰

Bu dönüşüm sürecinde, şirketin pay sahipleri değişmese de ortaklık yapısına ilişkin bazı yükümlülüklerde değişiklikler ortaya çıkar ve tür değişikliği kararı, ilgili

³⁸ N. Gündüz, a.g.e., s. 560-563.

³⁹ TTK, m.180-185.

⁴⁰ N. Gündüz, a.g.e., s. 564-583.

şirketin genel kurulunda alınmakta ve Ticaret Sicil Müdürlüğü'nde tescil edilerek hukuki geçerlilik kazanmaktadır.⁴¹

1.2.3.2. Komandit Şirket ve Diğer Sermaye Şirketleri Arası Dönüşümler

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin anonim veya limited şirkete dönüşmesi de mümkün kılınmıştır.⁴² Komandite ortakların sınırsız sorumluluğunu sınırlı sorumluluk yapısına dönüştürmek veya daha kurumsal bir yönetim yapısına geçiş sağlamak amacıyla bu tür dönüşümler tercih edilmektedir.

Dönüşüm işlemleri sırasında, komandite ve komanditer ortakların yeni şirket yapısındaki hakları ve yükümlülükleri açıkça belirlenmekte, ayrıca dönüşüm kararının ortaklar kurulu veya genel kurul tarafından onaylanması gerekmektedir.⁴³

Bu dönüşümler, şirketin faaliyetlerine devamlılık içinde yeni bir hukuki çerçeve kazandırmakta ve rekabet koşullarına daha etkin uyum sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

1.3. Sermaye Şirketlerinde Yapısal Dönüşüm Süreçlerinin Hukuki Çerçevesi

Sermaye şirketlerinde gerçekleştirilen birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemleri, yalnızca ekonomik zorunluluklardan kaynaklanmamakta; aynı zamanda ciddi hukuki prosedürler çerçevesinde yürütülmektedir.⁴⁴ TTK, yapısal dönüşüm işlemlerini ayrıntılı şekilde düzenlemiş ve bu işlemler sırasında şirket ortaklarının, alacaklılarının ve ilgili tüm tarafların haklarının korunmasını hedeflemiştir.⁴⁵

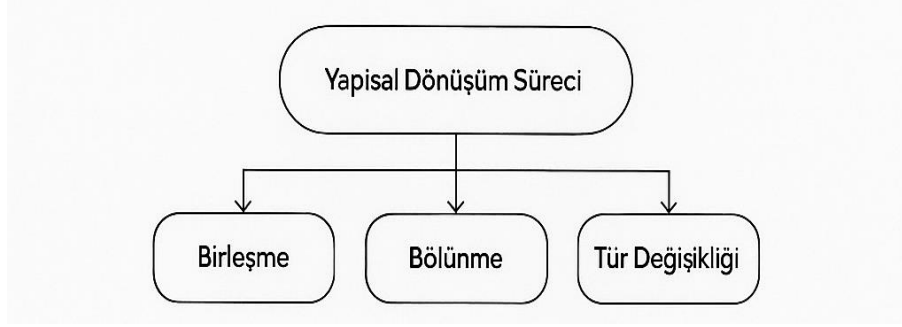
⁴¹ TTK, m.189.

⁴² TTK, m.182.

⁴³ TTK, m.189.

⁴⁴ TTK, m.134.

⁴⁵ TTK, m.136-194.

Şekil 1. Yapısal Dönüşüm Süreçlerinin Genel Akış Diyagramı

Kaynak: Tez yazarının görsel modellemesi ve kavramsal analizine dayalı olarak hazırlanmıştır.

Yapısal dönüşüm süreçlerinde esas alınan temel ilke, şirketin varlıklarının ve yükümlülüklerinin devriyle birlikte hukuki devamlılığın sağlanmasıdır. Bu ilke çerçevesinde, birleşme ve kısmi bölünme işlemlerinde devralan şirketlerin, devrolan şirketin aktif ve pasiflerini aynen üstlenmesi esas kabul edilmiştir.⁴⁶

TTK, bu işlemlerde pay sahiplerinin bilgilendirilmesi, genel kurul onayı alınması, ticaret siciline tescil işlemlerinin gerçekleştirilmesi gibi aşamaları zorunlu kılarak sürecin şeffaf ve güvenilir bir zeminde yürütülmesini sağlamaktadır.

Tablo 2. Yapısal Dönüşüm Süreçlerinin Karşılaştırmalı Analizi

Kriterler	Birleşme	Bölünme	Tür Değişikliği
Tanım	İki ya da daha fazla şirketin tek bir tüzel kişilikte birleşmesi	Bir şirketin malvarlığının tamamının veya bir kısmının başka şirketlere geçmesi	Bir şirketin mevcut türünü başka bir sermaye şirketi türü ile değiştirmesi
Hukuki Dayanak	TTK m.136-158	TTK m.159-179	TTK m.180-194
Süreçte Yer Alan Taraflar	Devralan ve devrolunan şirket	Bölünen ve devralan şirket(ler)	Aynı şirket (tek taraflı işlem)
Amaç	Ölçek ekonomisi, yeniden yapılanma, verimlilik artışı	Yapısal sadeleşme, aktif-pasif ayırımı, yeniden organizasyon	Yönetim yapısının değiştirilmesi, stratejik uyum
Vergisel Teşvik	KVK m.19-20, KDVK m.17/4-c	KVK m.19-20, KDVK m.17/4-c	KVK m.19-20, KDVK m.17/4-c
Sonuç	Yeni veya mevcut bir tüzel kişilik altında birleşme	Yeni şirketlerin ortaya çıkması veya mevcutların güçlenmesi	Aynı tüzel kişiliğin farklı türde devamı

Kaynak: Türk Ticaret Kanunu, 13.01.2011 tarihli ve 6102 sayılı Kanun, Resmî Gazete: 14.02.2011, Sayı: 27846 (Mükerrer); 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu; 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu.

⁴⁶ TTK, m.136.

1.3.1. Birleşme İşlemlerinin Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi (TTK 136-158)

Birleşme, TTK 136. maddesinde düzenlenmiş olup, bir ticaret şirketinin diğer bir ticaret şirketine devralınarak ya da yeni bir şirket kurulması yoluyla birleşmesi şeklinde tanımlanmıştır.⁴⁷ Devralma yoluyla birleşmede, devrolunan şirketin tüzel kişiliği sona ererken tüm malvarlığı, hak ve borçlarıyla birlikte devralan şirkete intikal eder.⁴⁸ Yeni kuruluş yoluyla birleşmede ise, birden fazla şirket sona ererek yeni kurulan şirkete tüm malvarlıklarını devreder.⁴⁹

Birleşmenin geçerliliği, birleşme sözleşmesinin hazırlanması, birleşmeye taraf olan şirketlerin genel kurullarında bu sözleşmenin onaylanması, tescil ve ilan işlemlerinin tamamlanması gibi hukuki aşamalara bağlıdır.⁵⁰ Ayrıca, birleşmeden etkilenen alacaklılar, olası risklere karşı teminat talebinde bulunabilirler.

1.3.2. Bölünme İşlemlerinin Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi (TTK 159-178)

Bölünme, TTK'nın 159. maddesinde, bir şirketin malvarlığının tamamı veya bir kısmının mevcut ya da yeni kurulacak şirketlere devredilmesi işlemi olarak tanımlanmıştır.⁵¹ Bölünme, şirketin tasfiyeye girmeksizin malvarlığını yeniden yapılandırmasına olanak tanır.

Tam bölünme halinde, şirketin tüm malvarlığı devredilmekte ve tüzel kişiliği sona ermektedir.⁵² Kısmi bölünmede ise, yalnızca belirli malvarlığı unsurları devredilirken, şirket varlığını sürdürür.⁵³ Bölünme sürecinin geçerliliği için bölünme planı ve raporu hazırlanmalı, bunlar genel kurulda onaylanmalı, ardından işlem ticaret siciline tescil ve ilan edilmelidir. Ayrıca, alacaklıların haklarının korunması amacıyla teminat gösterilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

⁴⁷ TTK, m.136.

⁴⁸ TTK, m.136/1-a.

⁴⁹ TTK, m.136/1-b.

⁵⁰ N. Gündüz, a.g.e., s. 81-83.

⁵¹ TTK, m.159.

⁵² TTK, m.159/1-a.

⁵³ TTK, m.159/1-b.

1.3.3. Tür Değişikliği İşlemlerinin Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi (TTK 180-193)

Tür değişikliği, bir ticaret şirketinin varlığını sürdürerek farklı bir hukuki statüye geçmesi işlemidir.⁵⁴ TTK 180.Madde hükmüne göre, sermaye şirketleri kendi aralarında; şahıs şirketleri ise belirli şartlar dahilinde sermaye şirketine dönüşebilirler.⁵⁵

Tür değişikliği süreci, tür değişikliği planının hazırlanması, genel kurul kararı alınması, ortakların bilgilendirilmesi ve gerekli koruma mekanizmalarının oluşturulması aşamalarını içermektedir.⁵⁶ Ayrıca, tür değişikliği sonucu ekonomik açıdan dezavantajlı duruma düşen ortaklara ayrılma hakkı tanınmıştır.

Tablo 3. TTK Kapsamında Yapısal Dönüşüm İşlemlerine İlişkin Hükümler

İşlem Türü	İlgili TTK Maddeleri	Açıklama
Birleşme	TTK m.136 - 158	İki veya daha fazla ticaret şirketinin tek bir şirket hâlinde birleşmesini düzenler. Devir ve yeni kuruluş şeklinde iki türü bulunur.
Bölünme	TTK m.159 - 178	Bir şirketin malvarlığının tamamının veya bir kısmının, mevcut veya yeni kurulacak şirketlere geçmesini ifade eder. Tam ve kısmi bölünme şeklinde uygulanır.
Tür Değişikliği	TTK m.180 - 193	Bir ticaret şirketinin hukuki yapısını sona erdirmeksizin başka bir türde devam etmesini sağlar. Tüzel kişilik korunur.

Kaynak: TTK, m.136-193.

1.3.4. Yapısal Dönüşümlerde Ortak Haklar ve Alacaklıların Korunması

Birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemlerinde, ortakların ve alacaklıların haklarının korunması temel bir prensip olarak benimsenmiştir.⁵⁷ Ortaklara bilgilendirme, inceleme ve itiraz hakları sağlanmış; alacaklılara ise güvence olarak teminat talep etme hakkı tanınmıştır.

⁵⁴ TTK, m.180.

⁵⁵ TTK, m.181-182.

⁵⁶ N. Gündüz, a.g.e., s. 601-602.

⁵⁷ Ş. Kayıhan, a.g.e., s. 119-122.

Bu işlemler sırasında işlemlerin şeffaflık ilkesi doğrultusunda yürütülmesi ve tarafların menfaatlerinin dengelenmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, yapısal dönüşüm işlemleri, yalnızca ticaret hukuku bakımından değil, vergi hukuku açısından da sonuç doğurmakta; belirli koşullarda vergi erteleme veya muafiyet imkânları sunulmaktadır.⁵⁸

⁵⁸ N. Gündüz, a.g.e., s. 608.

2. TÜRKİYE’DE BİRLEŞME, BÖLÜNME VE TÜR DEĞİŞİKLİĞİNE YÖNELİK VERGİSEL TEŞVİKLERİN HUKUKİ ÇERÇEVESİ

Sermaye şirketlerinin birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi yapısal dönüşüm süreçleri, sadece ticaret hukuku alanında değil, vergi hukuku yönünden de ciddi etkiler doğurmaktadır.⁵⁹ Şirketlerin yeniden yapılanmaları sonucunda malvarlıklarının ve yükümlülüklerinin el değiştirmesi, çeşitli vergisel yükümlülüklerin doğmasına sebep olabileceğinden, Türk vergi mevzuatında bu işlemlere ilişkin özel teşvik mekanizmaları öngörülmüştür.⁶⁰

Bu teşvikler, ekonomik büyümeyi desteklemek, şirketlerin yeniden yapılanma süreçlerini kolaylaştırmak ve vergi yükünü hafifletmek amacı taşımaktadır. Başlıca düzenlemeler, VUK, KVK, GVK ve KDVK içerisinde yer almakla birlikte, belirli şartların oluşmasıyla şirketlere vergisiz veya vergiden avantajlı yeniden yapılanmasında imkân sunar.⁶¹

Bu bölümde öncelikle vergisel teşvik kavramı açıklanacak, ardından Türk vergi sisteminde sermaye şirketlerinin birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemlerine yönelik teşviklerin hukuki temelleri incelenecektir.

2.1. Vergisel Teşvik Kavramı ve Türk Vergi Sistemindeki Yeri

Vergisel teşvikler, devletin ekonomik ve sosyal hedefleri doğrultusunda belirli sektörlerde veya faaliyetlerde vergi yükünü azaltarak yatırımları artırmayı ve kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan düzenlemeler olup, genellikle istisna, muafiyet, indirim, vergi erteleme veya özel vergi rejimi biçiminde uygulanmakta olup, mükelleflerin mali yapılarını doğrudan etkileyen önemli birer araçtır.⁶²

2.1.1. Vergisel Teşviklerin Tanımı ve Hukuki Niteliği

Vergisel teşvikler, pozitif hukuk normlarıyla yürürlüğe konulan ve mükelleflerin vergi yükünü azaltarak belirli ekonomik davranışları teşvik etmeyi

⁵⁹ A. Tekin, ‘Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri’, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 16, 2006, s. 308.

⁶⁰ A. Tekin, a.g.e., s. 309.

⁶¹ VUK, m. 81 ve m. 370; KVK, m. 19 ve m. 20; GVK, m. 81; KDVK, m. 17/4-c.

⁶² G.G. Hazman ve N.K. Büyükben, ‘Vergi Teşviklerinin Yerel Ekonomik Büyüme ve İstihdam Üzerindeki Etkisi’, *Maliye Dergisi*, sayı: 179, 2020, s. 187-188.

amaçlayan, hukuki nitelikleri itibarıyla kamu otoritesi tarafından oluşturulan bu teşvikler, belirli ekonomik sonuçları hedefleyen genel ve objektif kurallar içeren bu teşvikler, yürürlüğe girdikleri tarihten itibaren geçerli olmakta ve kanunlarda öngörülen şartların yerine getirilmesi halinde uygulanabilir hale gelmektedir. Böylece mükellefler, teşvikten yararlanabilmek için hem şekli hem de maddi koşulları sağlamak zorundadırlar.⁶³

2.1.2. Türk Vergi Hukukunda Vergisel Teşviklerin Yasal Dayanakları

Türk vergi hukukumuzda baktığımızda vergisel teşviklerin yasal dayanakları ve düzenlemeleri, genel ve özel olmak üzere vergi kanunlarımızda açık bir biçimde düzenlenmiştir.⁶⁴ Başta VUK, KVK, GVK ve KDVK olmak üzere temel vergi mevzuatında, belirli ekonomik hedeflere ulaşılması amacıyla çeşitli istisna, muafiyet ve kolaylık mekanizmaları öngörülmüştür.

Bu düzenlemeler, sermaye şirketlerinin birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi yapısal dönüşüm işlemlerinde vergi yükünü azaltarak, şirketlerin finansal yapılarının güçlendirilmesini ve ekonomik etkinliklerinin artırılmasını hedeflemektedir.⁶⁵ Ayrıca, vergi doğuran olayın ertelenmesi ya da ortadan kaldırılması gibi yöntemlerle, şirketlerin büyüme ve yeniden yapılanma süreçlerinde vergi engelleri minimize edilmektedir.

⁶³ G.G. Hazman ve N.K. Büyükben, a.g.e., s. 188-190.

⁶⁴ VUK, m. 298, m. 313-320 ve m. 370; KVK, m. 5/1-a, m. 5/1-e, m. 19 ve m. 20; GVK, m. 81; KDVK, m. 17/4-c.

⁶⁵ G.G. Hazman ve N.K. Büyükben, a.g.e., s. 191.

Tablo 4. Vergisel Teşvik Türleri ve Hukuki Dayanakları

Teşvik Türü	İlgili Kanun / Madde	Uygulama Alanı
Kurumlar Vergisi İstisnası	Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) m.19-20	Birleşme, bölünme, tür değişikliği
KDV İstisnası	Katma Değer Vergisi Kanunu (KDVK) m.17/4-c	Devir ve birleşme işlemleri
Damga Vergisi İstisnası	488 sayılı Kanun, Ek Madde 2	Yapısal dönüşüm sözleşmeleri
Harç İstisnası	492 sayılı Harçlar Kanunu, Ek Madde 1	Ticaret sicil işlemleri
Amortisman Kolaylığı	Vergi Usul Kanunu (VUK) m.313 vd.	Yeniden yapılanmalarda kıst amortisman
Yeniden Değerleme İmkânı	Vergi Usul Kanunu (VUK) m.298	Varlıkların güncel değerlemesi
Zarar Mahsubu Hakkı	KVK m.9	Devir alınan zararların kullanımı

Kaynak: 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu; 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu; 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu; 492 sayılı Harçlar Kanunu; 213 sayılı Vergi Usul Kanunu.

2.1.2.1. Vergi Usul Kanunu

VUK, vergi hukukunun usul hükümlerini düzenleyen temel bir mevzuat olup, vergilerin tarhı, tahakkuku, tahsili ve denetimi gibi süreçleri kapsamaktadır.⁶⁶ Bununla birlikte, VUK kapsamında yer alan bazı düzenlemeler, şirketlerin mali yapılarının güçlendirilmesi ve vergi yüklerinin azaltılması açısından dolaylı vergisel teşvik işlevi görmektedir.⁶⁷

Bu çerçevede VUK’da öne çıkan bazı hükümler şunlardır:

- **Amortisman Uygulamaları (VUK m.313-320):** İktisadi kıymetlerin aşınma ve yıpranma gibi sebeplerle değer kaybı yaşaması halinde, bu değer düşüklüğünün gider olarak yazılmasına izin verilerek şirketlerin vergi matrahı azaltılmakta ve yeni yatırımlar teşvik edilmektedir.⁶⁸

⁶⁶ VUK, *Resmî Gazete*, 10.01.1961, sayı: 10703.

⁶⁷ G.G. Hazman ve N.K. Büyükben, a.g.e., s. 193-194.

⁶⁸ VUK, m. 313–320.

- **Yeniden Değerleme (VUK m.298):** Şirketlerin mali tablolarındaki taşınmaz ve sabit kıymetlerin enflasyon etkisinden korunması amacıyla, yeniden değerlendirme yapabilmeleri sağlanmaktadır.⁶⁹
- **Zarar Mahsubu (VUK m.88):** Şirketlerin geçmiş yıllarda oluşan zararlarını izleyen beş yıl içinde kazançlarından mahsup edebilmelerine imkan verilerek, finansal sürdürülebilirlik desteklenmektedir.⁷⁰
- **Vergisiz Devralma (VUK m.81):** Birleşme, devir ve tür değişikliği işlemlerinde, malvarlığı devrinin vergiye tabi olmadan gerçekleşmesine imkan tanınmaktadır.⁷¹
- **İzaha Davet ve Pişmanlık Hükümleri (VUK m.370 vd.):** Belirli koşullarda, mükelleflere ceza uygulanmaksızın vergi idaresiyle uzlaşarak yükümlülüklerini yerine getirme fırsatı sunulmaktadır.⁷²

Bu düzenlemeler, sermaye şirketlerinin yapısal dönüşüm süreçlerinde defter değerlerinin korunması ve vergi yüklerinin azaltılması noktasında önemli bir destek işlevi görmektedir.

2.1.2.2. Kurumlar Vergisi Kanunu

KVK, başta sermaye şirketleri olmak üzere kurumlar vergisi mükelleflerinin vergi yükümlülüklerini düzenleyen ana mevzuattır.⁷³ KVK, birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemlerinde vergisel teşvik mekanizmalarını ayrıntılı şekilde ele alarak, vergisiz yeniden yapılanma ilkesini benimsemiştir.

KVK, yalnızca vergisel yükümlülükleri değil, aynı zamanda teşvik sistemlerinin sınırlarını ve uygulama esaslarını da düzenleyerek, şirketlerin yeniden yapılanma süreçlerine yön verir.⁷⁴ Bu kapsamda KVK'da yer alan başlıca teşvik unsurları şunlardır:

⁶⁹ VUK, m. 298.

⁷⁰ VUK, m. 88.

⁷¹ VUK, m. 81.

⁷² VUK, m. 370.

⁷³ KVK, *Resmî Gazete*, 21.06.2006, sayı: 26205.

⁷⁴ A. Tekin, a.g.e., s. 303-304.

- **Birleşme ve Devirde Vergi İstisnası (KVK m.19):** Kanunda belirtilen şartların sağlanması halinde, birleşme ve devir işlemleri sonucunda doğan kazançlar vergilendirilmemektedir.⁷⁵
- **Bölünmede Vergisel Kolaylıklar (KVK m.19/3):** Kısmi bölünme yoluyla taşınmazların ve iştirak hisselerinin devrinde, belirli şartlar dahilinde kurumlar vergisi istisnası uygulanmaktadır.⁷⁶
- **Tür Değişikliğinde Süreklilik Esası (KVK m.19/4):** Tür değişikliği işlemleri nedeniyle, vergiye tabi yeni bir doğum meydana gelmediği kabul edilmekte ve işlemler vergisiz gerçekleştirilmektedir.⁷⁷
- **İstisna ve İndirimler:** İştirak kazançları istisnası (KVK m.5/1-a) ve taşınmaz satış kazancı istisnası (KVK m.5/1-e) gibi hükümler, şirketlerin sermaye yapılarının güçlenmesini teşvik etmektedir.⁷⁸

Bu teşvikler, şirketlerin birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemlerinde karşılaşılabilecekleri vergi yükünü minimize ederek, ekonomik verimliliklerini artırmaktadır.

2.1.2.3. Gelir Vergisi Kanunu

GVK, esas itibarıyla gerçek kişilerin gelirlerini vergilendirir ve sermaye şirketlerinin dolaylı olarak faydalanabileceği bazı teşvik hükümleri de içermektedir.⁷⁹

Öne çıkan başlıca teşvikler şunlardır:

- **Ar-Ge İndirimi (GVK m.89/9):** Yenilik ve teknoloji odaklı yatırımların desteklenmesi amacıyla Ar-Ge harcamalarının vergi matrahından indirilebilmesine imkân tanınmaktadır.⁸⁰
- **Yatırım Teşvik Belgesi Kazanç İstisnası (GVK Geçici m.61):** Teşvik belgesi kapsamında gerçekleştirilen yatırımlardan elde edilen kazançlar, belirli şartlar altında gelir vergisinden istisna edilmektedir.⁸¹

⁷⁵ KVK, m.19.

⁷⁶ KVK, m.19/3.

⁷⁷ KVK, m.19/4.

⁷⁸ KVK, m. 5/1-a ve m. 5/1-e.

⁷⁹ GVK, *Resmî Gazete*, 06.01.1961, sayı: 10700.

⁸⁰ GVK, m.89/9.

⁸¹ GVK, Geçici m.61.

- **Sosyal Sorumluluk ve Bağış İndirimi (GVK m.89/4-5):** Eğitim, sağlık ve sosyal hizmet alanlarında yapılan bağışların, vergi matrahından indirilebilmesi imkânı sunulmaktadır.⁸²

GVK teşvikleri doğrudan yapısal dönüşüm işlemlerine odaklanmamakla birlikte, şirketlerin finansal güçlenmesine katkı sağlayarak dönüşüm kararlarını desteklemektedir.

2.1.2.4. Katma Değer Vergisi Kanunu

KDVK, mal ve hizmet teslimlerinde alınan dolaylı vergileri düzenlemekte olup, sermaye şirketlerinin yapısal dönüşüm işlemlerinde katma değer vergisi yükünü azaltmaya yönelik hükümler de içermektedir.⁸³

- **Birleşme, Devir ve Bölünmede KDV İstisnası (KDVK m.17/4-c):** Birleşme, devir veya bölünme işlemleri nedeniyle gerçekleşen mal teslimleri ve hizmet ifaları KDV’den istisna edilmiştir.⁸⁴
- **Tam İstisna Uygulaması:** İstisnadan doğan yüklenilen KDV’lerin mükellefler tarafından iade alınabilmesi mümkün kılınmıştır.⁸⁵

Bu düzenlemelerin, yapısal süreçteki dönüşüm işlemlerinde dolaylı vergi yükü oluşturmadan gerçekleştirilip olanak sağlamasına ve böylelikle işletmelerin yeniden yapılanma aşamalarına önemli derecede kolaylık sağlar.

2.2. Birleşme İşlemlerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler

Sermaye şirketlerinin birleşme yoluyla yeniden yapılanmaları, büyüme, verimlilik artışı ve maliyet avantajı sağlama gibi hedeflerin gerçekleştirilmesinde etkili bir yöntem olmakla beraber bu işlemler yalnızca ticari değil, aynı zamanda vergisel sonuçlar da doğurmaktadır.⁸⁶

⁸² GVK, m.89/4-5.

⁸³ KDVK, *Resmî Gazete*, 02.11.1984, sayı: 18563.

⁸⁴ KDVK, m.17/4-c.

⁸⁵ Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği, *Resmî Gazete*, 26.04.2014, Sayı: 28983.

⁸⁶ O. Eroğlu ve F. Aydın, ‘Şirketlerde Birleşmeye Yönelik Vergisel Avantajlar’, *Kocatepe İİBF Dergisi*, cilt:22, sayı: 1, 2020, s. 74-80.

Türk vergi mevzuatı, birleşme işlemlerini kolaylaştırmak ve mükellefleri teşvik etmek amacıyla çeşitli düzenlemeler öngörmüş; bu düzenlemeler çerçevesinde vergi yükünün azaltılması, kazanç doğurmayan birleşmelerin vergiden istisna tutulması ve bazı maliyetlerin bertaraf edilmesi sağlanmıştır.⁸⁷

Bu teşviklerin hukuki dayanağını; VUK, KVK ve KDVK oluşturmaktadır. Söz konusu düzenlemeler, birleşme sürecinin hem şekli hem maddi vergisel yönlerini düzenleyerek işlemlerin daha az maliyetle gerçekleştirilmesine katkı sunmaktadır.⁸⁸

2.2.1. Vergi Usul Kanunu Kapsamında Birleşmeye Yönelik Vergisel Teşvikler

VUK, birleşme işlemlerinde vergisiz devamlılık ve kayıtlı değerlerin korunması ilkesine dayalı düzenlemeler öngörmektedir. Bu teşvikler, birleşen şirketlerin vergi yükümlülüklerini erteleme veya kaldırma suretiyle, maliyet unsurlarını azaltmakta ve birleşme sürecini kolaylaştırmaktadır.

2.2.1.1. Vergisiz Devamlılık ve Kayıtlı Değerlerin Korunması

VUK'un 81/a maddesine göre, kurumlar vergisine tabi tam mükellefiyete sahip iki şirketin birleşmesi sonucunda kazanç doğmadığı sürece vergilendirme yapılmaz. Bu hüküm, birleşmenin defter değerleri üzerinden gerçekleştirilmesine imkân tanır ve malvarlığı unsurlarının kayıtlı değerleriyle devrine olanak verir.⁸⁹

Böylece, birleşme işlemi dolayısıyla herhangi bir değer artışı veya yeniden değerlendirme yapılmadan mevcut varlıklar devralan şirkete aktarılıp beraberinde bu yaklaşım, vergi yükü doğurmadığı için mükelleflerin birleşmeye yönelik karar alma sürecinde cesaretlendirici rol oynar.⁹⁰

⁸⁷ O. Eroğlu ve F. Aydın, a.g.e., s. 75.

⁸⁸ O. Eroğlu ve F. Aydın, a.g.e., s. 76-79.

⁸⁹ VUK, m. 81/a.

⁹⁰ O. Eroğlu ve F. Aydın, a.g.e., s. 79-81.

2.2.1.2. Zarar Mahsubu ve Vergi Ertelemesi

VUK ile KVK birlikte değerlendirilerek, devralınan şirketin geçmiş dönem zararlarının devralan şirket tarafından mahsup edilmesi mümkündür. Ancak bu imkân, KVK'nın 9. maddesinde belirtilen koşulların sağlanmasıa bağlıdır.⁹¹

Ayrıca birleşme sonrası vergi yükümlülüklerinin devri, vergisel srekliplik prensibi gereği devralan şirketin sorumluluğuna geçer. Bu durum, idare ile mükellef arasında hukuki belirliliği sağlayarak vergisel güvenlik ortamını güçlendirir.⁹²

2.2.2. Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Birleşmeye Yönelik Vergisel Teşvikler

KVK, birleşme işlemlerine ilişkin vergisel düzenlemeleri doğrudan içeren temel yasal kaynaktır. Özellikle 19 ve 20. maddeler aracılığıyla, birleşmelerin ekonomik engellere takılmaksızın gerçekleşmesini sağlamak amacıyla çeşitli vergisel muafiyet ve kolaylıklar tanımlanmıştır.

2.2.2.1. Kurumlar Vergisi Kanunu Madde 19 ve 20 Kapsamında İstisnalar

KVK'nın 19. maddesi uyarınca, tam mükellefiyete tabi sermaye şirketlerinin kendi aralarında gerçekleştirdikleri birleşmelerde, bu işlem sonucunda oluşabilecek kazançlar kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur.⁹³ Bu düzenleme ile, şirketlerin birleşme süreçlerinin vergisel bir yük oluşturmadan, aksine teşvik edici şekilde tamamlanması amaçlanmaktadır.

Bunun yanı sıra, 20. maddeye göre birleşme sonucu devralınan malvarlığı, devralan şirketin aktifine kayıtlı değeri üzerinden geçmekte ve yeniden değerlemeye tabi tutulmamaktadır.⁹⁴ Böylece vergi matrahında artışa sebep olabilecek değerlemelerden kaçınılmakta ve işlemin maliyeti düşürülmektedir.

⁹¹ KVK, m. 9.

⁹² O. Eroğlu ve F. Aydın, a.g.e., s. 81-84.

⁹³ KVK, m. 19/1.

⁹⁴ KVK, m. 20.

Ayrıca, birleşme yoluyla devralınan şirketin geçmiş yıllara ait zararları da, bazı şartların sağlanması halinde, devralan şirket tarafından kurum kazancından mahsup edilebilmektedir.⁹⁵ Bu uygulama, devralınan şirketin önceki dönem zararlarının vergi planlamasında dikkate alınmasına olanak tanımakta ve birleşmenin ekonomik cazibesini artırmaktadır.

2.2.3. Katma Değer Vergisi Kanunu ve Diğer Dolaylı Vergilerde İstisnalar

Birleşme işlemleri yalnızca doğrudan vergilerle sınırlı olmayıp, dolaylı vergiler açısından da birtakım mali yükümlülükler doğurabilmekte olup, bu kapsamda, KDVK ile Damga Vergisi Kanunu ve Harçlar Kanunu'nda birleşmeye ilişkin muafiyetler öngörülerek, şirketlerin yeniden yapılanma süreçleri desteklenmiştir.⁹⁶

2.2.3.1. Katma Değer Vergisi İstisnası

KDVK'nın 17/4-c maddesi, birleşme, devir ve bölünme işlemleri çerçevesinde yapılan mal teslimleri ile hizmet ifalarının katma değer vergisinden istisna tutulacağını düzenlemekle birlikte, bu düzenleme sayesinde, şirket birleşmeleri sırasında ortaya çıkabilecek KDV yükü bertaraf edilmekte, işlem maliyetleri azaltılmaktadır.⁹⁷ KDV istisnalarının uygulama pratiği, mükellefler açısından hem vergi avantajı hem de idari zorlukları beraberinde getirebilmektedir.

İstisna, "tam istisna" niteliğinde olup; mükelleflerin, bu işlemler kapsamında yüklendikleri vergileri indirim konusu yapma ve gerektiğinde iade talep etme hakkı bulunmaktadır.⁹⁸ Bu durum, birleşme sürecinde nakit akışı üzerinde olumlu bir etki yaratmakta ve şirketleri maliyet endişesinden uzaklaştırmaktadır.

⁹⁵ KVK, m. 9.

⁹⁶ A. Tekin, a.g.e., s. 307.

⁹⁷ KDVK, m.17/4-c.

⁹⁸ Gelir İdaresi Başkanlığı, *Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği*, Resmî Gazete, 26.04.2014, sayı: 28983.

2.2.3.2. Damga Vergisi ve Harç Muafiyetleri

DVK'nın 6. maddesi ile HK'nın 123. maddesinde yer alan hükümler doğrultusunda, birleşme sürecinde düzenlenen sözleşmeler, beyanname ve diğer belgeler damga vergisine tabi tutulmazken; ticaret sicili işlemleri de harçtan istisna edilmiştir.⁹⁹ Bu istisnalar, birleşme sürecinin toplam yükünü azaltarak, şirketlerin bu tür yapısal dönüşümleri gönüllü ve daha sık tercih etmelerini teşvik etmektedir.

2.3. Bölünme İşlemlerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler

Bölünme işlemi, şirketlerin operasyonel alanlarını daha verimli yönetmek, riskleri dağıtmak ya da iş alanlarını ayırmak amacıyla başvurdukları önemli bir yeniden yapılanma yöntemidir. Vergi hukukunda gerek tam gerekse kısmi bölünmelerde uygulanacak vergi teşvikleri sayesinde, bu işlemlerin herhangi bir vergi doğurmadan gerçekleşmesi mümkün hale gelmiştir.

2.3.1. Vergi Usul Kanunu Kapsamında Bölünmeye Yönelik Vergisel Teşvikler

VUK'un 81. maddesinde, şirketlerin bölünme işlemlerine ilişkin olarak kayıtlı değer esaslı ve kazanç doğmaması koşuluyla vergisiz işlem yapılmasına izin verilmiştir.¹⁰⁰ Bu kapsamda bölünme işlemleri, maliyet doğurmayacak şekilde yürütülmekte ve şirketlerin iç yapısal düzenlemeleri desteklenmektedir.

2.3.1.1. Tam ve Kısmi Bölünmelerde Vergisiz İşlem Kolaylığı

Tam bölünme; bir sermaye şirketinin tüm malvarlığını, birden fazla şirkete devrederek tüzel kişiliğini sona erdirmesiyle gerçekleşirken, kısmi bölünmede ise yalnızca belirli aktiflerin devri söz konusudur, bu sebeple her iki işlemde de kayıtlı değer üzerinden devir yapılması ve kazanç doğmaması halinde, vergi doğmamaktadır.¹⁰¹

⁹⁹ Damga Vergisi Kanunu (488 sayılı Kanun), m. 6; Harçlar Kanunu (492 sayılı Kanun), m. 123.

¹⁰⁰ VUK, m.81/c.

¹⁰¹ N. Gündüz, a.g.e., s. 427-531.

2.3.1.2. Amortisman Sürekliliği ve Kayıtlı Değerin Korunması

Bölünme sonrası devredilen kıymetlerin amortisman sürekliliği korunmakta, bu varlıklar yeni şirketin aktifine kayıtlı değerleriyle geçmektedir. Bu durum, VUK çerçevesinde hem muhasebe düzenini hem de vergi yükünü etkilemeden süreklilik sağlamaktadır.¹⁰²

Özellikle bölünme ve tür değişikliği işlemlerinde amortisman sürekliliğinin sağlanması, mükelleflerin vergi yükümlülüğünü öngörülebilir hale getirmekte ve muhasebe sistemlerinde dengeyi korumaktadır.¹⁰³

2.3.2. Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Bölünmeye Yönelik Vergisel Teşvikler

KVK, bölünme işlemlerine özel olarak 19. maddenin 3. fıkrasında kısmi bölünmeye dair önemli bir istisnaya yer vermektedir. Bu düzenleme ile, iştirak hisseleri ve taşınmazların kayıtlı değerle başka bir şirkete devri halinde vergi doğmaması sağlanmaktadır.¹⁰⁴

2.3.2.1. Kurumlar Vergisi Kanunu Madde 19/3 Kapsamında Kısmi Bölünme İstisnaları

KVK 19.maddenin 3.fıkrası uyarınca, istisnanın uygulanabilmesi için bazı şartların sağlanması zorunludur, devralan şirketin tam mükellef olması, devrin kayıtlı değer üzerinden gerçekleşmesi, devredilen kıymetlerin taşınmaz veya iştirak hissesi niteliğinde olması, devir karşılığında pay verilmesi gibi koşullar sağlandığında kısmi bölünme kurumlar vergisi doğurmaz ve şirketler için yeniden yapılanma güvenli olur.¹⁰⁵

¹⁰² N. Gündüz, a.g.e., s. 528.

¹⁰³ N. Gündüz, a.g.e., s. 528-530.

¹⁰⁴ KVK, m.19/3.

¹⁰⁵ N. Gündüz, a.g.e., s. 531-539.

2.3.3. Diğer Vergisel Kolaylıklar

Bölünme işlemleri, doğrudan gelir ve kurumlar vergisi yükümlülüklerinin dışında, dolaylı vergiler açısından da önemli maliyetler doğurabilecek potansiyele sahiptir. Bu nedenle Türk vergi mevzuatı, şirketlerin bölünme süreçlerinde karşılaşılabilecekleri dolaylı vergisel yükleri azaltmak amacıyla birtakım istisnai düzenlemeler getirmiş olup bu düzenlemeler, özellikle KDV, DV ve ticaret sicili harçları yönünden uygulanmakta ve işlem maliyetlerini önemli ölçüde hafifletmektedir.¹⁰⁶

2.3.3.1. Katma Değer Vergisi, Damga Vergisi ve Harç İstisnaları

KDVK'nın 17/4-c maddesi kapsamında, bir şirketin bölünmesi suretiyle başka bir şirkete mal teslimi veya hizmet ifasında bulunması halinde, bu işlemler KDV'den istisna tutulmakla beraber, bu düzenleme söz konusu teslim ve hizmetlerin, herhangi bir satış ve ticari kazanç amacı taşıması nedeniyle KDV'ye tabi olmaması gerektiği yönündeki hukuki bakış açısına dayanmakta olup, bu istisna tam istisna niteliğinde olduğundan, yüklenilen KDV'nin iadesi de mümkündür.¹⁰⁷

Buna ek olarak, DVK'nın 6. maddesi ile HK'nın 123. maddesi, bölünme işlemleri kapsamında düzenlenen karar, protokol, sözleşme ve tescil belgelerini damga vergisi ve ticaret sicili harçlarından muaf tutarak, işlem üzerindeki mali yükü önemli ölçüde azaltmaktadır.¹⁰⁸

2.4. Tür Değişikliği İşlemlerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler

Tür değişikliği, bir sermaye şirketinin mevcut yapısını koruyarak faaliyetlerini başka bir şirket türü altında devam ettirmesi anlamına gelir. Bu işlem, şirketin tüzel kişiliğinin devam etmesi nedeniyle tasfiye hükümlerine tabi değildir. Ancak hukuki statüdeki bu değişim, vergi hukuku açısından birtakım riskler doğurabileceğinden,

¹⁰⁶ KDVK, m. 17/4-c; DVK, m. 6; HK, m. 123.

¹⁰⁷ O. Altun, 'Vergiye Uyumlu Mükelleflere Tanınan Vergi İndirimi Müessesesinin Bazı Anayasal Vergilendirme İlkeleri Işığında Değerlendirilmesi', *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, cilt: 4, sayı: 1, Nisan 2022, s. 1-15.

¹⁰⁸ DVK, m. 6. ve HK, m. 123.

Türk mevzuatında tür değişikliği işlemlerine yönelik olarak çeşitli vergisel teşvikler ve istisnalar düzenlenmiştir.¹⁰⁹

2.4.1. Vergi Usul Kanunu Kapsamında Tür Değişikliğine Yönelik Vergisel Teşvikler

2.4.1.1. Vergisiz Devir, Amortisman Sürekliliği

VUK'un 81. maddesinin (d) bendi uyarınca, tür değişikliği işlemleri sonucunda ortaya çıkan işlemler, kazanç doğurmamaları koşuluyla vergiden istisna tutulmuştur.¹¹⁰ Bu istisna, şirketlerin tür değişikliği sırasında mevcut malvarlıklarını kayıtlı değerleri üzerinden devretmelerine ve yeniden vergilendirme yapılmaksızın dönüşüm gerçekleştirmelerine imkân tanır.

Ayrıca, tür değişikliğiyle devredilen amortisman tabi iktisadi kıymetlerin yeni şirket türünün bilançosuna aynı kayıtlı değerle aktarılması ve amortisman uygulamasının kaldığı yerden devam etmesi mümkündür. Bu düzenleme, finansal tabloların sürekliliğini sağlayarak tür değişikliğinin mali yük oluşturmaktan tamamlanmasını temin eder.¹¹¹

2.4.2. Kurumlar Vergisi Kanunu ve Gelir Vergisi Kanunu Kapsamında Tür Değişikliğine Yönelik Vergisel Teşvikler

2.4.2.1. Tür Değişikliği ve Kurumlar Vergisi İstisnası

KVK'da tür değişikliğine özel bir başlık ayrılmamış olsa da birleşme ve devir işlemleriyle paralel şekilde tür değişikliği de kurumlar vergisi açısından vergisiz işlem kabul edilmektedir. KVK'nın 19 ve 20. maddelerinde yer alan hükümler, tür değişikliği sonucunda malvarlığı devrinin kayıtlı değer üzerinden gerçekleştirilmesi durumunda vergilendirilmeyeceğini öngörmektedir.¹¹²

¹⁰⁹ N. Gündüz, a.g.e., s. 626.

¹¹⁰ VUK, m. 81/d.

¹¹¹ N. Gündüz, a.g.e., s. 626-633.

¹¹² KVK, m. 19. ve m. 20.

2.4.2.2. Tür Değişikliği ve Gelir Vergisi Yönünden Kolaylıklar

Tür değişikliği işlemleri şahıs işletmelerinden sermaye şirketlerine geçişi içerdiğinde, GVK'da devreye girmektedir. GVK hükümleri gereğince, işletme sahibinin şahsi gelir vergisi sorumluluğu devam ederken, tür değişikliği işlemi nedeniyle yeni bir ticari kazanç oluşmaması koşuluyla bu işlem vergilendirme dışında tutulmakta ve ayrıca önceki vergi dönemlerine ilişkin yükümlülükler yeni yapıya devredilmekte, böylelikle mali bütünlük sağlanmaktadır.¹¹³

2.5. Yatırım ve Bölgesel Kalkınma Teşviklerinin Dönüşüm Süreçlerine Etkisi

Devletin ekonomik kalkınmayı dengeli şekilde teşvik etme politikaları çerçevesinde yürütülen yatırım ve bölgesel kalkınma destekleri, sadece yeni ekonomik faaliyetlerin hayata geçirilmesini hedeflememekte; aynı zamanda mevcut şirketlerin yapısal dönüşümlerini kolaylaştırıcı bir işlev de üstlenmektedir. Bu kapsamda uygulamaya konulan vergi avantajları, sermaye şirketlerinin birleşme, bölünme veya tür değişikliği gibi yeniden yapılanma süreçlerinde karşılaştıkları mali yükleri hafifletmekte ve teşvik mekanizmasının sürekliliğini sağlamaktadır.¹¹⁴

Türkiye'de yatırım ortamının iyileştirilmesi amacıyla hayata geçirilen 5084 sayılı Kanun, serbest bölgeler ve organize sanayi bölgelerine ilişkin düzenlemeler ile Ar-Ge ve teknoloji geliştirme bölgelerine sağlanan vergi muafiyetleri; şirketlerin hukuki şekil değişikliklerinde önemli rol oynamakta, yapısal dönüşüm kararlarında etkili bir unsur haline gelmektedir.¹¹⁵

2.5.1. 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşvikiyle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Kapsamında Yatırım Teşvikleri

5084 sayılı Yasa, kalkınmada öncelikli illerde faaliyet gösteren yatırımcıları desteklemek amacıyla, belirli bölgelerde uygulanan kapsamlı vergi teşviklerini içermektedir. Bu düzenleme kapsamında yatırımcılara, gelir vergisi stopajı indirimi,

¹¹³ GVK, m. 37-39.

¹¹⁴ M. Taşıyan ve Ç. Çadırcı, 'Türkiye'de Ar-Ge Faaliyetlerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler ve Yasal Düzenlemelerin Ar-Ge Harcamaları Üzerindeki Etkisi', *Uluslararası Sosyal Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi*, cilt:4, sayı: 1, 2024, s. 44-45.

¹¹⁵ M. Taşıyan ve Ç. Çadırcı, a.g.e., s. 46-49.

sigorta primi işveren hissesi desteği, enerji maliyeti sübvansiyonu ve yatırım indirimi gibi önemli teşvikler sunulmaktadır.¹¹⁶

Söz konusu teşviklerden yararlanan şirketlerin birleşme veya bölünme suretiyle yeniden yapılanma kararı almaları durumunda, belirli şartların sağlanması halinde, teşviklerin devralan ya da yeni kurulan şirketler nezdinde devam ettirilmesi mümkün olup, bu düzenlemeyle yatırım teşviklerinin hukuki yapıya bağlı kalmaksızın sürdürülebilirliğini sağlayarak, şirketlerin yeniden yapılandırma süreçlerinde mevcut avantajlarını kaybetmeden faaliyetlerine devam etmelerine olanak tanımaktadır.¹¹⁷

2.5.2. Serbest Bölgeler ve Organize Sanayi Bölgeleri İstisnaları

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ve 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu kapsamında, bu bölgelerde faaliyet gösteren şirketlere yönelik çeşitli vergisel ayrıcalıklar tanınmaktadır. Serbest bölgelerde elde edilen kazançlar, özellikle üretim faaliyetlerinde bulunan şirketler için, gelir ve kurumlar vergisinden muafiyet şeklinde uygulanmakta; ayrıca, bu bölgelerde sağlanan bazı teşvikler süre sınırlaması olmaksızın devam etmektedir.¹¹⁸

Benzer şekilde, organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren firmalara, arsa tahsisi, altyapı destekleri ve düşük maliyetli enerji erişimi gibi destekler sağlanarak maliyet avantajı sunulmakla beraber, bu bölgelerde bulunan şirketlerin birleşme veya bölünme gibi dönüşüm süreçlerinde, mevcut istisna haklarını koruyarak yeni yapıları altında faaliyet göstermeleri mümkün olup, bu hakların devamı için, dönüşüm sonrası yeni şirketin ilgili bölge müdürlüğünden gerekli izinleri alması ve teşvik mevzuatına uygun faaliyet göstermesi şarttır.¹¹⁹

¹¹⁶ 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Hakkında Kanun, *Resmî Gazete*, 06.02.2004, sayı: 25365.

¹¹⁷ A. Ulusoy ve C.B. Daştan, ‘Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yönelik Vergisel Teşviklerin Değerlendirilmesi’, *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, sayı: 17, 2018, s. 123-160.

¹¹⁸ Serbest Bölgeler Kanunu (3218 sayılı Kanun), *Resmî Gazete*, 15.06.1985, sayı: 18785; Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu (4562 sayılı Kanun), *Resmî Gazete*, 15.04.2000, sayı: 24021.

¹¹⁹ H. Arslaner ve S. Çobanoğlu, ‘Serbest Bölgelerde Vergi Avantajları’, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt:3, sayı: 3, 2016, s. 1-14.

2.5.3. Ar-Ge ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Vergisel Avantajları

5746 sayılı Ar-Ge Kanunu ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu, teknoloji odaklı üretim ve inovasyon kapasitesini artırmak amacıyla Ar-Ge faaliyetlerini özendiren çok sayıda vergi avantajı sunmakla beraber, bu çerçevede Ar-Ge harcamalarının vergi matrahından indirimi, Ar-Ge personeline ödenen ücretler üzerinden gelir vergisi stopaj teşviki ve kurum kazancına uygulanan istisnalar, söz konusu teşviklerin temel unsurlarını oluşturmaktadır.¹²⁰

Sermaye şirketlerinin tür değişikliği veya bölünme yoluyla yeniden yapılanmaları halinde, Ar-Ge projelerinin ilgili bölgede ve aynı kapsamda devam etmesi durumunda teşviklerin korunması mümkündür. Ancak bu teşviklerin geçerliliği, dönüşüm sonrası şirketin aynı faaliyet alanında ve aynı coğrafi bölgede faaliyetine devam etmesine bağlıdır, böylelikle yapısal dönüşüm süreçlerinde bu tür vergi avantajlarının kaybedilmemesi adına teşvik şartlarına uygunluk büyük önem arz etmektedir.¹²¹

¹²⁰ 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun, *Resmî Gazete*, 28.02.2008, sayı: 26800.

¹²¹ R. Aktaş ve S. Delen, 'Teknoloji Geliştirme Bölgelerindeki Firmalara Yönelik Vergisel Teşvik ve Desteklerin Muhasebe Uygulamaları', *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, cilt: 14, sayı: 2, 2021, s. 727-757.

3. VERGİSEL TEŞVİKLERİN ŞİRKETLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Vergisel teşvikler, modern ekonomik sistemlerde işletmelerin finansal sürdürülebilirliğini ve rekabet gücünü artırmak amacıyla kullanılan stratejik kamu politikaları arasında yer almakta ve devletin mali düzenlemeleri aracılığıyla sunduğu bu tür teşvikler, şirketlerin maliyetlerini azaltarak yatırım yapma motivasyonlarını artırmakta, aynı zamanda kurumsal dönüşüm kararlarını destekleyici bir zemin oluşturmaktadır.¹²² Özellikle birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi sermaye şirketlerinin yeniden yapılanma süreçlerinde, sağlanan vergisel avantajlar, işlemlerin hem maliyetsiz hem de hukuki güvenlik içinde tamamlanmasına katkı sağlamaktadır.

Türkiye’de yürürlükte bulunan VUK, KVK, GVK ve KDVK gibi temel düzenlemeler, teşvik mekanizmalarının hukuki temelini oluşturmaktadır. Bu kanunlar çerçevesinde tanınan vergi istisnaları, muafiyetler, ertelemeler ve indirim uygulamaları; işletmelerin yeniden yapılanma sürecinde karşılaşılabilecekleri mali yükleri hafifletmekte, böylece yapısal değişimlerin daha sağlıklı gerçekleşmesini sağlamaktadır.¹²³

Vergisel teşviklerin şirketler üzerindeki etkisi, yalnızca kısa vadeli mali kolaylıklarla sınırlı değildir. Bu teşvikler, orta ve uzun vadede şirketlerin finansal rasyoları, nakit akış dengeleri ve yatırım verimliliği üzerinde de olumlu etkiler ortaya çıkarmakla beraber, mesela birleşme işlemi sonucu ortaya çıkan yeni şirketin, devralınan şirketin geçmiş dönem zararlarını indirim konusu yapabilmesi veya yatırım indirimi teşvikinden yararlanmaya devam edebilmesi, şirketin vergi sonrası kârını artırarak iç kaynaklarını güçlendirmesine yardımcı olmaktadır.¹²⁴

Bununla birlikte, vergisel teşviklerin şirketlerin stratejik karar alma süreçleri üzerindeki etkisi de dikkate değer ve vergisel avantajlar şirketlerin yalnızca büyüme motivasyonlarını değil, aynı zamanda lokasyon seçimleri, faaliyet alanları, yatırım zamanlamaları gibi kritik kararlarında da belirleyici rol oynamaktadır.¹²⁵ Bu durum, özellikle bölgesel kalkınma odaklı teşviklerin tercih edildiği yerleşim bölgelerinde,

¹²² K.E. Arslan, ‘Vergisel Teşvikler ve Yatırımlar Arasındaki İlişki’, *Uluslararası Güncel Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 2, sayı: 1, 2023, s. 31-37.

¹²³ K.E. Arslan, a.g.e., s. 31-37.

¹²⁴ F. Giray, *Vergi Teşvik Sistemi ve Uygulamaları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 82-120.

¹²⁵ F. Giray, a.g.e., s. 105-125.

şirketlerin teşvikten maksimum faydayı sağlayacak şekilde yeniden yapılanma stratejileri geliştirmesine yol açmaktadır.

Ek olarak, vergisel teşviklerin hukuki güvenlik boyutu da şirketler açısından önemli bir etken ve devletin sağladığı teşviklerin mevzuata uygun şekilde, devamlılık esasına göre uygulanması, yatırımcıların karar alma süreçlerinde belirsizliği azaltmakta ve işlem güvenliğini artırmakta olup, bu bağlamda teşvik uygulamalarında önceden belirlenmiş kuralların şeffaf şekilde işlemesi ve idare tarafından keyfiliğe yer verilmemesi, şirketlerin dönüşüm süreçlerini daha güvenli bir zeminde gerçekleştirmelerine olanak tanımaktadır.¹²⁶

Sonuç olarak, vergisel teşviklerin etkileri, yalnızca mali avantajlarla sınırlı kalmayıp, şirketlerin yapısal dönüşümlerinde dinamik bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu teşviklerin doğru tasarlanması ve etkin uygulanması, hem mikro düzeyde şirketlerin rekabet gücünü artırmakta, hem de makro düzeyde ekonomide büyüme ve sermaye birikimine katkı sağlamaktadır.

3.1. Vergisel Teşviklerin Ekonomik ve Hukuki Amacı

Vergisel teşvikler, modern kamu maliyesinin enstrümanlarından biri olarak, yalnızca mali yükümlülükleri düzenlemekle kalmayıp, devletin ekonomik yapı üzerindeki yönlendirici fonksiyonunu da etkin şekilde icra etmesini sağlar. Bu teşvikler, kamu politikalarının piyasaya müdahale etmeden serbest piyasa ilkelerine uygun biçimde yönlendirilmesini mümkün kılarken; devletin yatırım, üretim, istihdam ve bölgesel kalkınma hedeflerine ulaşmasında önemli rol oynar.¹²⁷

Ekonomik bakımdan vergisel teşviklerin temel amacı, ekonomik faaliyeti canlandırmaktır. Yatırım ortamının iyileştirilmesi, girişimciliğin özendirilmesi, üretim kapasitesinin artırılması ve istihdamın yaygınlaştırılması, bu tür teşviklerin öncelikli hedefleri arasında yer alır, bu sebeple gelir veya kurumlar vergisi üzerinden sağlanan istisnalar, yatırımcıların sabit kıymet edinme, yeni iş alanları kurma ya da mevcut faaliyetlerini genişletme kararlarında belirleyici hale gelmekte, şirketlerin

¹²⁶ K.E. Arslan, a.g.e., s. 31-37.

¹²⁷ F. Giray, a.g.e., s. 22-88.

kaynaklarını üretken alanlara yönlendirme oranı artmakta, ülke ekonomisi büyüme potansiyelini daha etkin biçimde kullanabilmektedir.¹²⁸

Sermaye birikiminin artırılması ve özel sektörün uzun vadeli planlama yapabilmesi için finansal istikrar ve öngörülebilirlik kritik önem taşımaktadır. Vergisel teşvikler, şirketlerin vergisel yüklerini azaltarak daha fazla sermayeyi faaliyetlerine ayırabilmelerine olanak tanımakta; bu da işletmelerin dış finansman ihtiyacını azaltarak bağımsızlığını ve direncini artırmaktadır.¹²⁹ Özellikle kalkınmada öncelikli bölgelerde uygulanan bölgesel teşvikler, şirketlerin bu bölgelerde üretim faaliyetlerine yönelmesini sağlayarak dengeli bir ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır.

Hukuki açıdan bakıldığında ise vergisel teşviklerin işlevi, hukuki güvenliğin ve öngörülebilirliğin sağlanmasıdır. Mükelleflerin hangi şartlar altında, ne kadar süreyle ve hangi işlemler bakımından teşvikten yararlanabileceğinin açık kurallara bağlanması, teşvik sisteminin etkinliğini artırırken idare-mükellef ilişkilerini de güçlendirmektedir.¹³⁰ Özellikle birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi yeniden yapılanma süreçlerinde tanınan vergisel muafiyetler ve istisnalar, şirketlerin işlemlerini ertelemekten ve risk algısı oluşmadan gerçekleştirebilmelerine olanak tanımaktadır.

Ayrıca, vergisel teşvikler vergisel adaletin sağlanması açısından da stratejik bir araçtır. Vergi yükünün toplumda dengeli ve adil biçimde dağılması, sadece gelir düzeyi bakımından değil, sektörel ve bölgesel ölçekte de gözetilmesi gereken bir ilkedir. Bu çerçevede farklı bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin aynı düzeyde vergi yükü taşımaları beklenemez. Bu dengesizliğin giderilmesi için vergisel teşviklerle desteklenen düzenlemeler, sistemin sosyal adalet yönünü güçlendirmektedir.¹³¹

Kayıtlı ekonomiyi teşvik etmek ve gönüllü uyumu artırmak açısından da vergisel teşviklerin dolaylı ancak güçlü bir etkisi var olup, devletin vergisel yükü

¹²⁸ F. Giray, a.g.e., s. 22-90

¹²⁹ E. Öz ve S. Buyrukoğlu, 'Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikalarının Makroekonomik Değişkenler Üzerindeki Etkisinin Ampirik Analizi', *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 27, 2017, s. 322-328.

¹³⁰ E. Öz ve S. Buyrukoğlu, a.g.e., s. 330-336.

¹³¹ E. Öz ve S. Buyrukoğlu, a.g.e., s. 322-336.

hafifletici araçlar yoluyla mükellefi sisteme entegre etme politikası, kayıt dışı faaliyetleri azaltmakta ve mali disipline katkı sağlamaktadır.¹³²

Bu bağlamda vergisel teşviklerin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda hukuki ve sosyal işlevleri bulunduğu açıktır. Doğru kurgulanan ve şeffaf biçimde uygulanan teşvik sistemi, kamu otoritesinin güvenilirliğini pekiştirirken, özel sektörün yatırım kararlarını da istikrarlı temellere oturtur.

3.2. Şirketlerin Yapısal Dönüşüm Süreçlerine Etkileri

Vergisel teşviklerin, sermaye şirketlerinin yapısal dönüşüm kararları üzerindeki etkisi son derece belirgindir. Birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi işlemler, ekonomik rasyonalite kadar hukuki ve vergisel riskler bakımından da değerlendirilmekte; bu tür işlemlerde doğacak mali yüklerin büyüklüğü, şirketlerin karar alma süreçlerini doğrudan etkilemektedir.¹³³

Vergisel teşvikler sayesinde şirketlerin yapısal değişim süreçlerinde doğabilecek vergi yükümlülükleri bertaraf edilerek hem finansal kayıpların önüne geçilmekte hem de işlemlerin idari anlamda hızlanması sağlanmaktadır. Bu sayede işletmelerin stratejik planlamaları daha kısa sürede hayata geçirilmekte, hukuki süreçler daha az maliyetle tamamlanmaktadır.

¹³² Z. Erdinç, 'Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadeleye Yönelik İzlenen Politikalar ve Çözüm Önerileri', *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 4, 2016, s. 39-52.

¹³³ F. Giray, a.g.e., s. 35-110.

Tablo 5. Vergisel Teşviklerin Şirket Kararlarına Etkileri

Değerlendirme Kriteri	Etki Düzeyi	Açıklama
Yapısal dönüşüm kararı alma isteği	Yüksek	Teşviklerin varlığı şirketlerin karar alma motivasyonunu artırmaktadır.
Vergi yükü hafifletme etkisi	Orta	Bazı alanlarda istisnalar güçlü, bazı alanlarda sınırlıdır.
Uzun vadeli yatırım planlaması	Orta	Teşvikler güven verici olmakla birlikte mevzuat değişiklikleri etkili olabilir.
Finansal sürdürülebilirlik üzerindeki katkı	Yüksek	Kâr dağıtımı, sermaye artırımı gibi süreçlerde olumlu etkiler yaratır.
Bürokratik engellerin azaltılması	Düşük	Teşvikler mevcut olsa da uygulamada idari süreçler halen karmaşıktır.
Mükellef güveni ve katılımı	Orta	Sisteme duyulan güven teşvik kullanımını doğrudan etkilemektedir.

Kaynak: Tez yazarının saha gözlemleri ve mevcut literatür değerlendirmelerine dayalı olarak hazırlanmıştır.

3.2.1. Birleşme Kararlarında Vergisel Teşviklerin Rolü

Şirket birleşmeleri, genellikle sinerji yaratma, maliyet azaltma, ölçek ekonomisi elde etme ve pazarda daha güçlü bir konuma ulaşma amacıyla yapılmakta olup birleşme işlemleri, özellikle vergi doğuran tasfiye benzeri sonuçlar yaratabileceğinden, şirketleri bu karardan alıkoyabilecek kadar büyük bir risk unsuru barındırmakla beraber, bazı birleşme süreçlerinde vergi mevzuatının yorumlanış biçimi, şirketlerin stratejik kararlarını doğrudan etkileyebilmekte ve birleşmeden vazgeçme sebeplerinden biri haline gelebilmektedir.¹³⁴

İşte bu noktada, KVK'nın 19 ve 20. maddeleri, KDVK'nın 17/4-c bendi ve DVK'da yapılan düzenlemeler, birleşmenin kayıtlı değerler üzerinden vergisiz şekilde gerçekleşmesini mümkün kılmaktadır. Böylece malvarlığı, ortaklık yapısı ve vergisel haklar korunmakta; işlemin birleşmeye taraf şirketler açısından bir yük değil, fırsat haline gelmesi sağlanmaktadır.¹³⁵

Vergisel teşviklerin bu süreçte sağladığı en önemli avantaj, birleşmenin vergiye tabi kazanç doğurmaksızın gerçekleşmesini mümkün kılmasıdır. Bu durum,

¹³⁴ O. Eroğlu ve F. Aydın, a.g.e., s. 74-88.

¹³⁵ KVK, m. 19-20; KDVK, m. 17/4-c.

birleşme sürecinde belirsizlik ve maliyet unsurlarını azaltarak hem idare hem şirket açısından işlemin şeffaf ve güvenli şekilde yürütülmesine olanak tanır.¹³⁶

3.2.2. Bölünme Kararlarında Vergisel Teşviklerin Rolü

Bölünme işlemleri, şirketlerin belirli faaliyet alanlarında uzmanlaşma, organizasyonel esneklik kazanma ya da risklerin kontrol altına alınması gibi nedenlerle tercih edilmekte ve bu süreçte devredilen kıymetlerin vergiye tabi olması, özellikle taşınmaz ve iştirak hisselerinde ciddi maliyet doğurabileceğinden, bölünme kararlarını olumsuz etkileyebilir.¹³⁷

KVK 19.madde 3.fıkra hükmü uyarınca, kısmi bölünme kapsamında taşınmazlar ve iştirak hisselerinin kayıtlı değerle ve vergisiz olarak devredilmesi mümkündür. Bu düzenleme, sadece işlem maliyetini azaltmakla kalmaz, aynı zamanda bölünmenin süreklilik arz eden ekonomik faaliyet çerçevesinde değerlendirilmesine imkân verir.¹³⁸ Böylelikle şirketlerin bölünmeye karar vermesi daha kolay hale gelirken, işlem sonrası oluşacak yapılar da daha sürdürülebilir hale gelmektedir.

3.2.3. Tür Değişikliği Kararlarında Vergisel Teşviklerin Rolü

Tür değişikliği, şirketin mevcut yapısını sona erdirmeksizin başka bir türde tüzel kişiliğe dönüşmesi işlemidir. Bu işlem, hukuki süreklilik esasına dayandığından, vergisel anlamda da bazı koruyucu hükümlerin devreye girmesi gerekir. Aksi takdirde, tür değişikliği işlemi tasfiye gibi değerlendirilerek vergiye tabi hale gelebilir.

KVK ve VUK düzenlemeleri kapsamında tür değişikliklerinde amortisman sürekliliği, zarar mahsubu hakkı, vergi ertelemesi gibi kolaylaştırıcı hükümler sayesinde, şirketlerin mali bütünlüğü korunmakta ve dönüşüm maliyetsiz şekilde tamamlanabilmektedir.¹³⁹ Bu durum, özellikle limited şirketten anonim şirkete dönüşüm gibi işlemlerde büyük kolaylık sağlamaktadır. Sonuç olarak, vergisel

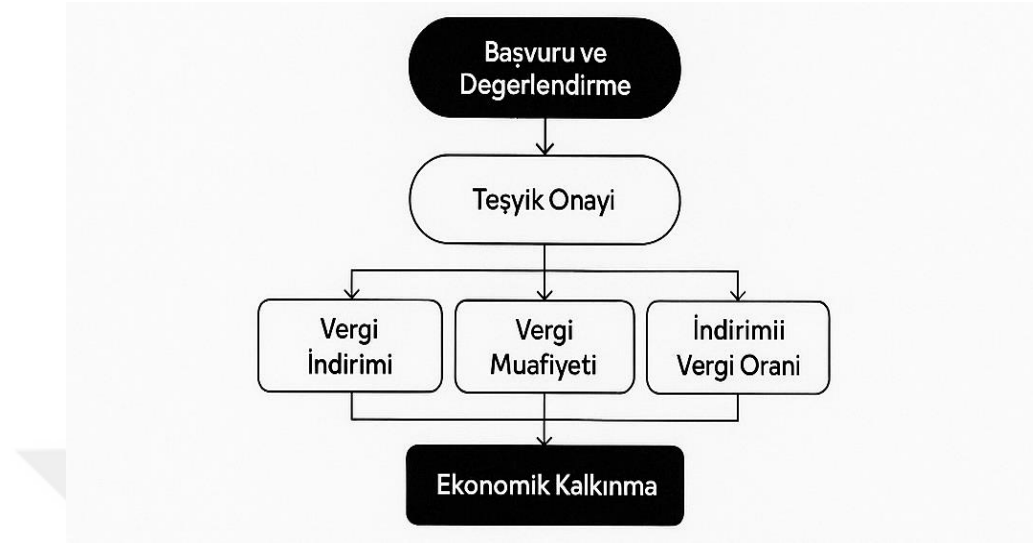
¹³⁶ O. Eroğlu ve F. Aydın, a.g.e., s. 85-88.

¹³⁷ N. Gündüz, a.g.e., s. 427-447.

¹³⁸ N. Gündüz, a.g.e., s. 455-522.

¹³⁹ TTK, m. 180-194; KVK, m. 19-20; VUK, m. 328.

teşviklerin sunduğu bu avantajlar sayesinde, şirketler yapısal değişiklik kararlarını daha cesur ve hızlı biçimde alabilmektedir.

Şekil 2. Vergisel Teşviklerin Uygulama Mekanizması

Kaynak: Tez yazarının görsel modellemesi ve kavramsal analizine dayalı olarak hazırlanmıştır.

3.3. Şirketlerin Finansal ve Operasyonel Performanslarına Etkileri

Vergisel teşviklerin şirketler üzerindeki etkileri, yalnızca dönüşüm kararlarının şekillenmesiyle sınırlı kalmamakta; bu teşvikler aynı zamanda şirketlerin genel mali performansı, operasyonel etkinliği ve büyüme stratejileri üzerinde de belirleyici rol oynamakla birlikte, sağlanan vergisel avantajlar, şirketlerin daha az vergi yükü altında kalmasını sağlayarak, kârlılıklarını artırmakta ve kaynak kullanımında daha esnek hareket etmelerine imkân vermektedir.¹⁴⁰

Vergi yükünün azalması, şirketlerin yatırım yapma kapasitesini artırmakta; böylece ekonomik büyümeye doğrudan katkı sağlanmaktadır. Ayrıca vergiye tabi kazancın azaltılması yoluyla elde edilen net kâr artışı, şirketin öz kaynak birikimini desteklemekte, bu da dış finansman ihtiyacının azalmasına ve mali bağımsızlık düzeyinin yükselmesine katkıda bulunmaktadır.¹⁴¹ Bu bağlamda vergisel teşviklerin

¹⁴⁰ G.G. Hazman ve N.K. Büyükben, a.g.e., s. 190-194.

¹⁴¹ G.G. Hazman ve N.K. Büyükben, a.g.e., s. 190-196.

şirket performansına etkisi üç temel boyutta ele alınabilir: kârlılık ve nakit akışı; yatırım ve büyüme stratejileri, sermaye yapısı ve finansman kolaylıkları.

3.3.1. Karlılık ve Nakit Akışı Üzerindeki Etkiler

Vergisel teşvikler, şirketlerin vergi sonrası net gelirlerini artırarak, kârlılık göstergelerinde iyileşme sağlar. Teşvik kapsamında uygulanan vergi muafiyetleri, indirimler ve istisnalar; vergi matrahını düşürerek vergi yükünü azaltır, bu da şirketin bilanço kârını ve dağıtılabilir kâr payını doğrudan etkiler.¹⁴²

Özellikle birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemlerinde sağlanan vergisel avantajlar, bu işlemler sırasında doğabilecek vergi maliyetlerini ortadan kaldırarak işlemi daha az maliyetli hale getirir. Vergisel yükümlülüklerin ortadan kalkması, şirketin işlem sonrasında nakit pozisyonunu güçlendirir; elde edilen tasarruflar, üretim ve işletme sermayesi ihtiyaçlarına yönlendirilerek işletme faaliyetlerini destekler.¹⁴³

Ayrıca vergi erteleme imkanları, şirketin dönemsel likidite sıkıntılarına karşı daha dirençli olmasını sağlar. Bu tür teşvikler, özellikle büyük ölçekli şirket birleşmelerinde, geçici nakit daralmalarının önüne geçmekte; işlem finansmanını kolaylaştırmaktadır.¹⁴⁴

3.3.2. Yatırım ve Büyüme Stratejilerine Katkısı

Vergisel teşviklerin yatırım üzerindeki etkisi, şirketlerin yatırım maliyetlerini düşürerek, yatırım kararlarını hızlandırmasında açıkça görülmektedir. Özellikle yatırım indirimi, kurumlar vergisi istisnası ve amortisman avantajları gibi uygulamalar, şirketleri yatırım yapmaya teşvik eder. Bu sayede şirketler, yeni üretim tesisleri kurabilmekte, kapasite artırımını gerçekleştirebilmekte veya yeni pazarlara açılabilir.¹⁴⁵

¹⁴² G.G. Hazman ve N.K. Büyükben, a.g.e., s. 189-190.

¹⁴³ G.G. Hazman ve N.K. Büyükben, a.g.e., s. 191-194.

¹⁴⁴ A. Tekin, a.g.e., s. 303-308.

¹⁴⁵ A. Tekin, a.g.e., s. 306-311.

Bununla birlikte, birleşme ve bölünme işlemlerine sağlanan teşvikler sayesinde şirketler, yapısal olarak büyümeyi daha maliyetsiz biçimde gerçekleştirme imkânı bulurlar. Bu işlemler sırasında tanınan vergi avantajları hem birleşme masraflarını azaltmakta hem de işlem sonrası oluşacak yeni yapının daha güçlü bir mali zemine oturmasını sağlamaktadır.¹⁴⁶ Bu durum, şirketin stratejik planlarının daha etkin uygulanmasına imkân verir.

Ayrıca, vergisel teşvikler yoluyla yaratılan mali rahatlık sayesinde şirketler, sadece mevcut faaliyet alanlarını genişletmekle kalmaz; aynı zamanda daha riskli ve yenilikçi yatırımlara da yönelme şansına sahip olurlar. Bu da şirketin uzun vadeli rekabet gücünü ve sürdürülebilirliğini artırır.¹⁴⁷

3.3.3. Sermaye Yapısı ve Finansman Kolaylıkları

Vergisel teşvikler, şirketlerin sermaye yapılarını doğrudan etkileyen önemli bir araç olarak öne çıkar. Vergi yükünün hafiflemesi, şirketin dönem sonu net kârında artışa yol açmakta; bu da öz sermaye birikimini desteklemektedir. Güçlenen sermaye yapısı, dış kaynaklara olan bağımlılığı azaltmakta; şirketlerin borçlanma ihtiyacını düşürmektedir.¹⁴⁸

Ayrıca, vergi teşvikleri sayesinde elde edilen fonların iç kaynaklardan karşılanabilmesi, şirketin borçlanma maliyetlerini azaltır. Bu durum şirketin finansal kaldıraç oranlarını daha sağlıklı yönetmesine ve bilanço yapısında denge oluşturmaya yardımcı olur.¹⁴⁹

Finansal rasyolardaki bu iyileşme, özellikle kredi değerliliği açısından şirketlerin finansal kurumlar nezdindeki görünümünü olumlu yönde etkilemektedir. Böylece teşvikli bir birleşme veya bölünme sonrasında ortaya çıkan yeni şirket yapısı, daha güçlü ve güvenilir bir mali portre çizmekte; bu da yatırımcı güvenini artırmaktadır.¹⁵⁰

¹⁴⁶ A. Tekin, a.g.e., s. 303-311.

¹⁴⁷ A. Tekin, a.g.e., s. 306-311.

¹⁴⁸ A. Tekin, a.g.e., s. 311-314.

¹⁴⁹ A. Tekin, a.g.e., s. 306-307.

¹⁵⁰ A. Tekin, a.g.e., s. 312.

3.4. Vergisel Teşviklerin Riskleri ve Sınırlamaları

Her ne kadar vergisel teşvikler şirketlerin mali yapısını ve büyüme kapasitesini desteklemeyi amaçlasa da uygulamada çeşitli riskler ve sınırlamalar içermektedir. Bu riskler hem teşvikten faydalanan mükellefler hem de vergi idaresi açısından önemli hukuki ve mali sonuçlar doğurabilmektedir.

Teşviklerin kötüye kullanılması, teşviklerin amacı dışında kullanımı, mevzuatın yorum farklarına açık olması ve denetim süreçlerinde yaşanan uygulama zorlukları; bu sistemin zayıf yönlerini oluşturmakla birlikte, etkin bir teşvik sisteminin sadece ekonomik değil, aynı zamanda hukuki güvenlik ve denetim kapasitesi açısından da güçlü bir altyapıya sahip olması gerekir.¹⁵¹

3.4.1. Vergisel Teşviklerin Kötüye Kullanım Riski

Vergisel teşvik sisteminin karşılaştığı en büyük sorunlardan biri, teşviklerin gerçek bir ekonomik faaliyete dayanmadan, yapay işlemler yoluyla kötüye kullanılmasıdır. Şirketlerin sadece vergi avantajı elde etmek amacıyla birleşme ya da bölünme gibi işlemlere başvurması, sistemin amacına aykırılık teşkil etmekte hem vergi kaybına yol açmakta hem de idarenin güvenini zedelemektedir.¹⁵² Etik dışı vergi planlamalarının önlenmesi, teşvik sisteminin ekonomik faydasını sürdürülebilir kılmak için hayati önemdedir.¹⁵³

Özellikle grup içi şirket işlemlerinde, hissedar yapısı değiştirilmeden gerçekleştirilen nominal birleşme veya bölünme senaryoları, teşvik sisteminin en fazla suiistimale açık olduğu alanlardan biridir. Bu gibi işlemlerde, ekonomik gerekçeye dayanmayan yapılar teşvikten haksız şekilde faydalanmakta; bu da piyasa dengelerini bozmakta ve haksız rekabete neden olmaktadır.¹⁵⁴

¹⁵¹ T. Yılmaz, 'Vergi Teşviklerinde Türkiye ve AB Uygulamalarının Değerlendirilmesi', *Düşünce Dünyasında Türkiz*, cilt:7, sayı: 37, 2016, s. 99-108.

¹⁵² T. Yılmaz, a.g.e, s. 99-108.

¹⁵³ T. Yılmaz, a.g.e, s. 99-108.

¹⁵⁴ İ. Tanrıöven, 'Vergi Teşvikleriyle Hazinesinin Kaybına Karşılık Ekonominin Sağladığı Faydaların Mukayesesi', İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 1989, s. 332-344.

3.4.2. Vergi Planlaması ve Denetim Riski

Vergisel teşviklerden yararlanmak amacıyla yapılan agresif vergi planlamaları, zamanla vergi kaçırma ile vergi planlaması arasındaki çizginin bulanıklaşmasına neden olabilmektedir. Bu durum, mükellef ile vergi idaresi arasında yorum farklarına dayalı hukuki ihtilafları beraberinde getirmekte ve teşvik sisteminin öngörülebilirliğini azaltmaktadır.¹⁵⁵

Ayrıca, denetim süreçlerinde teşvik şartlarının yerine getirilip getirilmediğinin tespiti, ciddi uzmanlık ve idari kaynak gerektirmektedir. Bu noktada, mükelleflerin teşvik şartlarını eksik veya yanlış uygulaması, geçmiş dönem teşviklerinin iptaliyle sonuçlanabilmekte ve şirketleri mali açıdan büyük yük altına sokabilmektedir.¹⁵⁶

3.4.3. Hukuki Belirsizlikler ve Vergisel Sürprizler

Vergisel teşviklerin uygulanmasına dair mevzuatın açık olmaması, uygulamada farklı yorumlara neden olabilmekte ve mükelleflerin işlem planlamasında belirsizlik yaratmaktadır. Özellikle teşvik şartlarının yoruma açık biçimde düzenlenmiş olması, teşvikten faydalanan mükelleflerin sonradan cezai yaptırımlarla karşılaşma riskini artırmaktadır.¹⁵⁷

Yapısal dönüşüm süreçlerinde mevzuatın yoruma açık hükümleri, mükellefler açısından sürpriz vergi yükleri doğurabilmekte ve hukuki güven ilkesini zedelemektedir.¹⁵⁸

Bu tür belirsizliklerin giderilmesi, yalnızca vergi idaresinin değil, aynı zamanda mükellefin de ekonomik güvenliğini temin edecek yeni politika tasarımlarını zorunlu kılmaktadır.¹⁵⁹

Ayrıca vergi mevzuatında sık ve öngörülemeyen değişikliklerin yapılması, teşvik sisteminin istikrarını zayıflatmakta; bu da özellikle yapısal dönüşüm işlemleri

¹⁵⁵ İ. Tanrıöven, a.g.e., s. 332-344.

¹⁵⁶ Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Konseyi, GVK-KVK Alt Çalışma Grubu Çalışma Yöntemine İlişkin Ara Rapor, 'Vergi İstisna, Muafiyet ve İndirimlerinin Vergi Adaleti, Rekabet ve İktisadi Etkinlik, Vergi Sisteminin Bütünlüğü ve Tutarlılığı Açısından Gözden Geçirilmesi', Ankara, Haziran 2022, s. 9-38.

¹⁵⁷ HMBVK, a.g.e., s. 9-38.

¹⁵⁸ HMBVK, a.g.e., s. 9-38.

¹⁵⁹ HMBVK, a.g.e., s. 9-38.

gibi uzun vadeli planlama gerektiren süreçlerde teşviklerin beklenen etkiyi yaratamamasına neden olmaktadır. Teşvikten faydalanacağı varsayımıyla dönüşüm kararı alan şirketlerin, mevzuat değişikliği nedeniyle bu haktan mahrum kalmaları; işlem güvenliği ve hukuki öngörülebilirlik ilkesiyle bağdaşmamaktadır.¹⁶⁰

3.5. Türkiye ve Dünyada Uygulama Örnekleri

Vergisel teşviklerin uygulamadaki etkilerini değerlendirmek, sadece teorik bir analizle sınırlı kalmamak adına, gerçek dünyadan örneklerin incelenmesi açısından büyük önem taşımakta olup, bu örnekler sayesinde vergisel teşviklerin pratikte şirket kararlarını nasıl şekillendirdiği, yapısal dönüşümlerin hangi vergisel kolaylıklarla desteklendiği ve ülkeler arasındaki uygulama farklarının ne ölçüde stratejik sonuçlar doğurduğu somut biçimde gözlemlenebilmektedir.¹⁶¹

Bu bölümde hem Türkiye'den hem de farklı ülkelere seçilmiş birleşme, bölünme ve tür değişikliği uygulamaları incelenerek, vergisel teşviklerin yeniden yapılanma süreçlerinde ne tür kolaylıklar sunduğu açıklanmaktadır.

3.5.1. Birleşmede Vergisel Teşviklerin Uygulama Örnekleri

3.5.1.1. Türkiye’de Finans Sektöründeki Banka Birleşmeleri

2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında Türkiye’de bankacılık sektöründe köklü bir yeniden yapılanma süreci yaşanmıştır ve bu süreçte, özellikle kamuya devredilen veya yeniden yapılandırılan bankalar arasında gerçekleştirilen birleşmelerde, vergisel teşviklerin belirleyici bir rol üstlendiği görülmektedir. TMSF kapsamındaki bankaların devri, Ziraat Bankası ile Emlak Bankası’nın birleşmesi gibi işlemlerde, KVK’nın 19 ve 20. maddeleri uyarınca vergisiz birleşme imkânı tanınmış, böylece finansal sistemin istikrarı sağlanmaya çalışılmıştır.¹⁶²

¹⁶⁰ HMBVK, a.g.e., s. 9-38.

¹⁶¹ T. Yılmaz, a.g.e., s. 99-108.

¹⁶² E. Demiral, *Türkiye’de Banka Birleşmeleri ve Birleşme Sürecinin Bankalara Etkisi: Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, s. 21-30.

Ayrıca bu birleşmeler sırasında, KDV Kanunu m.17/4-c kapsamında KDV'den muafiyet sağlanmış; damga vergisi ve harçlardan istisna tutulan işlemler sayesinde birleşme süreçleri hem daha hızlı hem de düşük maliyetli şekilde tamamlanabilmiştir.¹⁶³

3.5.1.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Teknoloji Şirketleri Birleşmeleri (Google-Motorola Satın Alması)

Amerika Birleşik Devletleri'nde, büyük ölçekli şirket birleşmeleri özellikle ABD Vergi Kanunu'nun 368.maddesi (Internal Revenue Code Section 368) kapsamında düzenlenen “nitelikli yeniden yapılandırmalar” çerçevesinde değerlendirilmekte; bu tür işlemlerde vergi doğması genellikle ve gerekli görülmediğinden ertelenmektedir.¹⁶⁴ 2011 yılında Google'ın Motorola Mobility'yi satın alması bakımından bu süreçte de bu rejim uygulanmış ve söz konusu işlem, vergiye tabi kazanç yaratmaksızın, böylece kolaylıkla gerçekleştirilmiştir. Teknoloji şirketlerinde yapılan birleşmelerde, vergi yükünün optimize edilmesi finansal performansa doğrudan katkı sunmakta olduğu kabul edilebilir.

Amerikan vergi sistemi, yeniden yapılandırma kapsamında yapılan hisse değişimlerinde sermaye kazanç vergisini erteleme imkânı sunarak, teknoloji sektöründe büyümeyi teşvik edici bir çerçeve oluşturmuştur. Google-Motorola örneğinde olduğu gibi, yalnızca nakit olarak yapılan ödemeler vergilendirilmiş, hisse karşılığı yapılan devir işlemleri vergiden istisna tutulmuştur.¹⁶⁵

3.5.2. Bölünmede Vergisel Teşviklerin Uygulama Örnekleri .

3.5.2.1. Türkiye'de Holding Şirketlerinin Bölünme İşlemleri

Türkiye'de holding yapılarının kısmi bölünme yöntemini kullanarak faaliyet alanlarını ayırmaları ve yeniden yapılandırmaları, özellikle son yıllarda yaygınlaşan bir strateji haline gelmiştir. Koç Holding, Sabancı Holding gibi büyük gruplar, iştirak

¹⁶³ KDVK, m. 17/4-c.

¹⁶⁴ G. Gürkaynak ve D.D. Gürzumar, İnternetin Ezber Bozan Ortamında ve Yenilikçi Dijital Pazarlarda Rekabet Hukuku Eğilimleri, Rekabet Dergisi, sayı: 62, 2015, s. 43-109.

¹⁶⁵ G. Gürkaynak ve D.D. Gürzumar, a.g.e., s. 43-109.

hisselerini ayrı yapılar altında organize etmek amacıyla bölünme yoluna gitmişlerdir.¹⁶⁶

Bu işlemlerde KVK'nın 19/3 maddesi uyarınca taşınmazlar ve iştirak hisseleri, kayıtlı değer üzerinden vergi doğmaksızın devredilmiş; aynı zamanda KDV ve damga vergisi istisnalarıyla maliyet yükü azaltılmıştır. Bu sayede, holdinglerin hem esneklik kazanması hem de uzmanlaşma stratejilerini daha etkin yürütmesi mümkün olmuştur.¹⁶⁷

3.5.2.2. Almanya'da Siemens Bölünmesi

Siemens AG'nin 2013 yılında sağlık teknolojileri alanındaki faaliyetlerini Siemens Healthineers adıyla ayrı bir şirkete dönüştürmesi, Almanya'da vergisel teşviklerin bölünme işlemlerine etkisini gösteren önemli örneklerden biridir. Almanya'da yürürlükte olan Dönüşüm Vergi Hukuku (Umwandlungssteuerrecht) çerçevesinde yapılan bu bölünmede, işlem kayıtlı değer üzerinden ve vergi doğmaksızın gerçekleştirilmiştir.¹⁶⁸

Alman mevzuatında, bölünme sırasında zarar mahsubu, vergi erteleme ve sermaye kazancı istisnaları gibi düzenlemeler, yapısal dönüşümlerin finansal yük olmaksızın gerçekleştirilmesine imkân sağlamaktadır. Siemens örneğinde bu hükümler sayesinde hem bölünme başarıyla tamamlanmış hem de yeni şirket, kendi sektöründe bağımsız bir oyuncu olarak faaliyete geçmiştir.¹⁶⁹

3.5.3. Tür Değişikliğinde Vergisel Teşviklerin Uygulama Örnekleri

3.5.3.1. Türkiye'de Limited Şirketten Anonim Şirkete Geçiş Yapan Firmalar

Türkiye'de son yıllarda özellikle halka arz hedefleyen veya uluslararası yatırımcı çekmeyi planlayan şirketlerin, limited şirket yapısından anonim şirkete geçiş

¹⁶⁶ Koç Holding, *Faaliyet Raporu*, 2015, s. 17-32; Sabancı Holding, *Yıllık Faaliyet Raporu*, 2018, s. 27-47.

¹⁶⁷ KVK, m.19/3.

¹⁶⁸ Umwandlungssteuerrecht (Germany), §15–20.

¹⁶⁹ Siemens AG, *Investor Relations Report*, 2013, s. 22–24.

yaptığı görülmektedir. Bu tür dönüşümler, hem kurumsal yönetim ilkelerine uyum sağlamak hem de daha profesyonel bir sermaye yapısı oluşturmak açısından tercih edilmektedir¹⁷⁰

Türk Ticaret Kanunu'nun 180 ve devamı maddelerine göre gerçekleştirilen tür değişikliği işlemleri sırasında, VUK m.81/d kapsamında vergi doğmaksızın dönüşüm mümkündür. Ayrıca, amortisman sürekliliği, kayıtlı değer üzerinden devir ve KDV, damga vergisi gibi işlemlerden muafiyet tanınarak işlem maliyetleri önemli ölçüde azaltılmaktadır.¹⁷¹

Örnek Uygulamalar:

- LC Waikiki Mağazacılık Hizmetleri Tic. Ltd. Şti., 2011 yılında uluslararasılaşma stratejisi kapsamında anonim şirkete dönüşmüş; bu dönüşüm sayesinde yabancı yatırımcılara ortaklık imkânı sağlanmış ve halka arz öncesi yapısal hazırlıklar tamamlanmıştır. Söz konusu dönüşümde, kurumlar vergisi istisnası uygulanmış ve vergi doğmaksızın işlem gerçekleşmiştir.¹⁷²
- Trendyol Teknoloji Ltd. Şti., 2018 yılında büyüme stratejisi doğrultusunda anonim şirkete dönüşerek Alibaba Group'un ortaklığı sürecine hazırlık yapmış; tür değişikliği sırasında amortismanlar korunmuş, vergi doğmamış ve yatırımcı güveni artırılmıştır.¹⁷³

Tür değişikliği, ülkemizde genellikle sermaye arttırma, yönetim yapılaşmasındaki profesyonelleşme ve halka açılış sürecine hazırlanma amacıyla tercih ediliyor olup, vergisel teşviklerimiz bu stratejik faydalı dönüşümleri arasındaki yeri gayet önemlidir.

3.5.3.2. İngiltere'de Şirketlerin Tür Değiştirmesi

İngiltere'de tür değişikliği işlemleri, Birleşik Krallık Şirketler Kanunu (Companies Act 2006) kapsamında düzenlenmektedir. Özellikle Limited Şirket

¹⁷⁰ Ö. Gezer ve B. Çiçek, 'Nevi Değişikliğinde Özellik Arz Eden Durumlar', *Vergi Raporu Dergisi*, sayı: 133, 2010, s. 7-13. E.T: 14 Mayıs 2025, https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2010-133-Nevi_Degisikliginde_Ozellik_Arz_Eden_Durumlar-Omer_Gezer-Bilgehan_Cicek%20.pdf

¹⁷¹ VUK, m. 81/d; KDVK, m. 17/4-b; DVK, m. 14.

¹⁷² LC Waikiki, *Yatırımcı Raporu*, 2012, s. 9–21.

¹⁷³ Trendyol, *Basın Bülteni*, 2018, s. 2–11.

(Private Limited Company) statüsündeki şirketlerin Halka Açık Anonim Şirket (Public Limited Company) yapısına geçişi, halka arz ve uluslararası fonlara erişim gibi hedeflerle gerçekleştirilmektedir. Bu dönüşümler sırasında, Sermaye Kazançlar Vergisi (Capital Gains Tax) açısından Ertelenmiş Vergi Muafiyeti (Rollover Relief) uygulaması devreye girerek, dönüşüm nedeniyle oluşabilecek kazançlar vergilendirilmeden ertelenmektedir.¹⁷⁴

Ayrıca İngiliz vergi sistemi, Damga Vergisi (Stamp Duty) ve KDV (Value Added Tax) muafiyetleri sağlayarak dönüşümün maliyetini azaltmakta, şirketlerin stratejik yapılarını vergi engeline takılmaksızın yenilemelerine olanak sunmaktadır.

Örnek Uygulamalar:

- Virgin Atlantic Airways Ltd., 1999 yılında PLC'ye dönüşerek finansmana erişimini artırmış; işlem sırasında vergisel teşviklerden faydalanarak dönüşüm sürecini vergi doğmadan tamamlamıştır.¹⁷⁵
- Dyson Ltd., 2019 yılında küresel büyüme ve artan Ar-Ge yatırımlarını yönetebilmek amacıyla PLC'ye dönüşmüş, CGT erteleme ve damga vergisi muafiyetleri sayesinde finansal maliyet yaratmaksızın dönüşümünü gerçekleştirmiştir.¹⁷⁶

İngiltere'de tür değişikliğine yönelik işlemler, vergi sisteminin sunduğu teşvikler sayesinde şirketlerin mali yük ağırlıklarını üstlenmeden, kurumsal gelişimlerdeki hukuki ve mali yönü tamamlamalarına olanak sağlamaktadır.

¹⁷⁴ Companies Act 2006, ss. 89–94, Legislation.gov.uk, E.T: 14 Mayıs 2025, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/notes>

¹⁷⁵ Virgin Atlantic, *Financial Report*, 2000, s. 6-19.

¹⁷⁶ Dyson, *Annual Report*, 2019, s. 11-26.

4. VERGİSEL TEŞVİKLERİN ETKİNLİĞİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Vergisel teşvikler, sermaye şirketlerinin yapısal dönüşüm süreçlerini desteklemek ve ekonomik verimliliği artırmak amacıyla tasarlanmış önemli politika araçlarıdır. Ancak bu teşviklerin uygulanmasında karşılaşılan mevzuat boşlukları, idari yorum farklılıkları ve uygulamadaki eşitsizlikler, sistemin bütüncül işleyişini sektöre uğratmakta; teşviklerin hedeflenen etkileri yaratmasını engellemektedir.¹⁷⁷

Bu bölümde, mevcut vergisel teşvik uygulamalarının yapısal zayıflıkları tespit edilmekte, bu sorunların çözümüne yönelik reform önerileri ve geliştirilebilir alanlar ayrıntılı olarak değerlendirilmektedir.

4.1. Mevcut Vergisel Teşvik Uygulamalarındaki Yapısal Sorunlar

4.1.1. Zarar Mahsubu Konusundaki Sınırlamalar ve Belirsizlikler

KVK 9.madde ve VUK 81.madde hükümleri, şirket birleşmelerinde zarar mahsubunu belirli şartlara bağlamakta olup, uygulamada bu şartların yoruma açık ve kısıtlayıcı biçimde uygulanması, devralan şirketlerin zarar mahsubundan yararlanmasını zorlaştırmakta, dönüşüm kararlarını geciktirmektedir.¹⁷⁸

Özellikle faaliyet konusunun benzerliği, aynı sermaye yapısının korunması ve faaliyetin devredilen şirket tarafından belli bir süre sürdürülmesi gibi koşullar, birleşmelerin ekonomik amacını gölgeleyecek ölçüde katılaştırılmakla birlikte bu durum, teşvik mekanizmasının esnekliğini sınırlamakta ve işlem güvenliğini zayıflatmaktadır.

Sorunlar:

- Zarar mahsubunda sermaye oranlarındaki değişiklik durumunda mahsup hakkındaki kayıp riski.

¹⁷⁷ E. Öz ve S. Buyrukoğlu, ‘Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikalarının Makroekonomik Değişkenler Üzerindeki Etkisinin Ampirik Analizi’, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 27, Mayıs 2017, s. 322–336.

¹⁷⁸ KVK, m. 9; VUK, m. 81.

- Faaliyet konularında oluşan farklılıklardan dolayı idarenin gerçekleşmesi gereken mahsup işlemini reddetme eğilimi.

Çözüm Önerisi:

- Zarar mahsubundaki şartların daha anlaşılır ve esnek halde olması gerekliliği.
- Faaliyet benzerliklerine dikkat edilmeksizin bu şartın kaldırılıp, işletmelerde serbest yapısal dönüşüme yönelik hakka destek verilmesi.
- Zarar mahsubunda tür değişikliği sürecinde buna yönelik işlemlerine açıkça uygulanabilir olduğuna dair düzenleme yapılması.

4.1.2. Katma Değer Vergisi İstisnası Konusundaki Uygulama Belirsizlikleri

Birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemleri, Türk vergi hukukunda yapısal dönüşüm araçları olarak önemli bir yer tutmakta olup, bu işlemler esnasında oluşabilecek vergisel yüklerin hafifletilmesi amacıyla KDV açısından istisna uygulamaları öngörülmüştür. Bu kapsamda, KDVK'nın 17/4-c maddesi, kurumların birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi işlemleri sırasında gerçekleştirdikleri teslim ve hizmetlerin KDV'den istisna olduğunu düzenlemektedir¹⁷⁹

Anılan istisna, tam istisna niteliğinde olup, işlemler nedeniyle yüklenilen KDV'nin indirimine veya iadesine imkân tanımaktadır. Ancak bu istisnanın uygulanabilmesi için işlemlerin KVK'nın 19 ve 20. maddeleri uyarınca vergiye tabi olmayan yeniden yapılandırma işlemleri kapsamında gerçekleştirilmesi gerekmekte olup, bu şartların sağlanmadığı durumlarda KDV istisnası uygulanmayacak ve işlemler genel hükümler çerçevesinde KDV'ye tabi olacaktır.¹⁸⁰

KDVK m.17/4-c kapsamında birleşme ve bölünme işlemleri KDV'den istisna tutulsa da bu istisnanın kapsamı konusunda uygulamada birlik sağlanamamaktadır.

¹⁷⁹ KDVK, m. 17/4-c.

¹⁸⁰ KVK, m. 19-20.

Bazı vergi daireleri işlemi “tam istisna”, bazıları ise “kısmi istisna” olarak değerlendirmekte; bu durum mükelleflerin hak kayıplarına neden olmaktadır.¹⁸¹

Ayrıca yüklenilen KDV'nin iadesi konusunda yeterli rehberlik bulunmaması, teşvikten yararlanmak isteyen şirketlerin vergi planlaması yapmasını zorlaştırmaktadır.

Sorunlar:

- KDV istisnasındaki işlemler için yüklenilen KDV'nin iadesi konularında net ifadenin bulunmayışı.
- Bazı vergi idarelerinin, tam istisna kapsamındaki iade taleplerine dahi kısıtlı yaklaşımı.

Çözüm Önerisi:

- KDV istisnasının tam istisna olduğunun açıkça ve kesin ifadelerle düzenlenmesi.
- İade hakkı ve yöntemlerinde yapılacak tebliğ ile açıklık çözümüne kavuşturulması.
- İdari içtihat birliği ve düzeni sağlanarak uygulamada yeknesaklık oluşturulmalı.

4.1.3. Tür Değişikliği ve Vergisel Düzenlemelerdeki Farklılıklar

Tür değişikliği, bir sermaye şirketinin hukuki varlığını sona erdirmeksizin başka bir sermaye şirketi türüne geçişini ifade eden önemli bir yapısal dönüşüm işlemidir ve her ne kadar hukuken şirketin varlığı devam ediyor olsa da bu geçişin vergi hukuku bakımından bazı özgün etkileri bulunmakta olup, özellikle şirketin muhasebe kayıtları, sermaye yapısı ve vergi yükümlülükleri tür değişikliğine bağlı olarak yeniden şekillenmekle birlikte, bu durum tür değişikliği işlemlerinin salt bir

¹⁸¹ Hazine ve Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, *Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği*, II/B-4.1.3. bölümü, Resmî Gazete, 26.04.2014, Sayı: 28983.

formalite olmadığını, aksine hem vergi idaresi hem de mükellef açısından stratejik bir karar olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁸²

Vergisel düzenlemelerde tür değişikliği ile diğer yeniden yapılandırma işlemleri (birleşme, bölünme vb.) arasında bazı temel farklar bulunmaktadır. Örneğin, birleşme ve bölünme işlemlerinde malvarlığı unsurlarının devri söz konusu iken, tür değişikliğinde böyle bir devir meydana gelmez; malvarlığı aynen korunur. Bu nedenle KDV açısından değerlendirme yapıldığında, tür değişikliği işlemleri genellikle KDVK'nın 17/4-c maddesi uyarınca tam istisna kapsamına girmekte ve KDV doğmamaktadır.¹⁸³ Buna karşın, işlemin KVK'ya uygun biçimde gerçekleştirilmemesi hâlinde bu istisnadan yararlanılamayacağı için, her bir tür değişikliğinin vergisel boyutu titizlikle analiz edilmelidir.¹⁸⁴

Ayrıca tür değişikliği işlemleri, sadece vergisel yükümlülükler açısından değil; zarar mahsubu, geçmiş yıl kârlarının taşınabilirliği ve amortisman sürekliliği gibi birçok vergisel avantajın korunup korunamayacağı bakımından da dikkatle değerlendirilmelidir. Türk vergi uygulamasında bu tür işlemlerde şekli değil maddi denetim ön plana çıkmakta, yani işlemin yalnızca şeklen değil, ekonomik ve ticari gerekçelerle yapılıp yapılmadığı da önem arz etmektedir.¹⁸⁵

Bu bağlamda tür değişikliği işlemi, yalnızca şirketin hukuki yapısının revizyonu olarak değil; aynı zamanda mali yükümlülüklerin optimize edilmesine yönelik planlı bir vergi stratejisi aracı olarak değerlendirilmelidir.

Ayrıca KDV ve damga vergisi gibi yükümlülükler bakımından idarenin tür değişikliğini farklı yorumlaması, mükellefler açısından belirsizlik yaratmaktadır.

Sorunlar:

- Tür değişikliğine yönelik işlemlerde KDV ve damga vergisi istisnalarının uygulanması konusunda yaşanan tereddütler.
- Vergisiz devamlılık esasına yönelik idarece sınırlı yorumlar.

¹⁸² E. Gezer ve B. Çiçek, 'Nevi Değişikliğinde Özellik Arz Eden Durumlar', *Vergi Raporu Dergisi*, sayı: 133, 2010, s. 726.

¹⁸³ KDVK, m. 17/4-c.

¹⁸⁴ Hazine ve Maliye Bakanlığı, *Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği*, II/B-4.1.3. bölüm, RG: 26.04.2014, Sayı: 28983.

¹⁸⁵ KVK, m. 19-20.

Çözüm Önerisi:

- Tür değişikliğinin birleşme ve bölünme ile aynı derecede vergisel teşviklere tabi olduğunu kesin ve açık ifadelerle belirtilmesi.
- Tür değişikliğinde yapılacak KDV ve damga vergisi muafiyetlerinde genişletilmesi ve yaygınlaştırılması

4.1.4. Tapu Harcı ve Damga Vergisi İstisnalarının Yetersizliği

Birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemlerinde, vergi teşvikleri sağlanmasına rağmen tapu harcı istisnası çoğu zaman uygulanmamakta; özellikle taşınmaz devirlerinde yüksek oranlı tapu harçları ciddi mali yük doğurmaktadır.¹⁸⁶

Aynı şekilde, damga vergisi muafiyetleri sadece belli belgeleri kapsamakta; sözleşmeler, bilançolar ve karar defterleri gibi destekleyici belgeler bu kapsam dışında bırakılabilmektedir.

Sorun:

- Tapu harcının %4 oranında gerçek bir yüksek bir maliyet doğurması.
- Mevcut damga vergisi muafiyetlerinin hala bazı belgeleri kapsamaması.

Çözüm Önerisi:

- Birleşme, bölünme ve tür değişikliği ile ilgili taşınmaz devirlerinde tapuda harç muafiyeti getirilmesi gerekir.
- Damga vergisi muafiyetinin, dönüşüm işlemleriyle ilgili tüm belgeleri kapsayacak durumda genişletilmesi.

4.1.5. Vergisel İdaresiyle İletişim ve Ön Görüşme Eksiklikleri

Mükelleflerin işlemleri gerçekleştirmeden önce idareden bağlayıcı görüş alabilmeleri mümkün olmakla birlikte, bu mekanizma sınırlı kapsamda ve oldukça gecikmeli işlemektedir.

¹⁸⁶ Tapu Harçları Kanunu, m. 4.

Bu durum, özellikle büyük hacimli birleşme ve bölünme işlemlerinde işlem öncesi belirsizlik yaratmakta, şirketlerin karar alma süreçlerini zorlaştırmaktadır.

Sorunlar:

- Mükelleflerin işlemlerinden önce vergi idaresinden bağlayıcı bir bilgi alamayışı.
- Vergi uygulamalarında mükelleflere idari rehberlik mekanizmalarının eksikliği.

Çözüm Önerisi:

- Özelge sistemi yapılandırılıp geliştirilerek işlemler öncesinde her mükellefe bağlayıcı bilgi hizmeti sunulması.
- Vergisel teşvikler hakkında yapılacak düzenlemelerle mükellef bilgilendirme ve eğitim programlarının artırılması.
- Vergi idaresi ile mükellef arasında gerçekleşecek ön görüşme usulü geliştirilerek bu doğrultuda teşviklerimizin doğru uygulanması sağlanmalıdır.

Tablo 6. Vergisel Teşviklerin Etkinliğinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorun Alanı	Sorunun Özeti	Çözüm Önerisi
Zarar Mahsubu Kısıtları	Zarar mahsubundaki şartların yoruma açık, katı ve sınırlandırıcı olması	Koşulların sadeleştirilmesi, faaliyet benzerliği şartının kaldırılması, tür değişikliğine açıkça uygulanması
KDV İstisnası Belirsizliği	KDV iade hakkı ve tam/kısmi istisna konusunda idari uygulama farklılıkları	Tam istisna ve iade hakkının netleştirilmesi, içtihat birliği ile yeknesaklık sağlanması
Tür Değişikliğinde Teşvik Eksikliği	Tür değişikliğinde KDV ve damga vergisi istisnasının sınırlı uygulanması	Tür değişikliğine tam vergisel teşvik sağlanması ve bu işlemlerin net teşvik kapsamına alınması
Tapu Harcı ve Damga Vergisi İstisnası Yetersizliği	Taşınmaz devirlerinde tapu harcı yükü, bazı belgelerde damga vergisi muafiyetinin olmaması	Tapu harcı muafiyeti sağlanması, damga vergisi istisnasının tüm süreci kapsayacak şekilde genişletilmesi
İdareyle Görüşme ve Rehberlik Eksikliği	İşlem öncesi bağlayıcı bilgi alınamaması, özelge sisteminin zayıf işlemesi	Vergisel teşvikler için aktif ön görüşme ve bağlayıcı bilgi sistemi kurulması, eğitim ve rehberlik hizmetlerinin artırılması
Denetim Eksikliği ve Kötüye Kullanım	Ekonomik dayanağı zayıf işlemlerle teşviklerin kötüye kullanımı	Etkin denetim sistemleri kurulmalı, yapay işlemlere karşı hukuki önlemler artırılmalı
Uluslararası Standartlarla Uyumsuzluk	OECD ve AB şeffaflık ilkelerine uyumda eksiklikler	Uluslararası kriterlere uyum, teşviklerin raporlanabilirliğinin sağlanması
Hukuki Belirsizlik ve Öngörülemezlik	Sık mevzuat değişikliği ve idari yorum farkları	İstikrarlı mevzuat altyapısı, yargı içtihatlarının dikkate alınması, rehberler ve eğitimle uygulama birliği

Kaynak: Tez yazarının alan gözlemleri, mevcut uygulamalar, 6102 sayılı TTK, 5520 sayılı KVK, 3065 sayılı KDVK ve diğer güncel literatür değerlendirmeleri esas alınarak oluşturulmuştur.

4.2. Vergisel Teşviklerin Denetimi ve Şeffaflık Sorunları

Vergisel teşvik sistemleri, kamu maliyesi açısından önemli bir araç olmasına rağmen, sistemin şeffaflığı ve denetlenebilirliği ciddi yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Türkiye’de farklı kamu kurumları tarafından yürütülen ve birbirinden bağımsız olarak şekillenen teşvik programları, etkin bir izleme ve değerlendirme mekanizması eksikliğinden dolayı istenilen verimliliğe ulaşamamaktadır. Özellikle birden fazla kurumun aynı alanda sorumlu olması, teşviklerin hangi firmalara, ne

ölçüde ve hangi gerekçeyle verildiğine dair net ve kamuya açık bilgi akışını engellemektedir.¹⁸⁷

Teşviklerin çok başlı kurumsal yapı içerisinde uygulanması, şeffaflık sorununun yanı sıra denetim süreçlerini de zayıflatmaktadır. Kamu kaynaklarının etkin kullanılmaması ve benzer nitelikteki firmalar arasında ayrımcılık yaratabilecek uygulamaların varlığı hem vergi adaletini zedelemekte hem de teşvik sistemine olan güveni azaltmaktadır. Bu durum, sadece mali bir kayba yol açmamakta; aynı zamanda ekonomik karar alma süreçlerinde de belirsizlik yaratmaktadır.¹⁸⁸

Türkiye'de teşviklerin ne ölçüde ekonomik büyümeyi, istihdamı veya ihracatı desteklediğine dair somut ve karşılaştırılabilir verilerin eksikliği, performans ölçümünü güçleştirmektedir. Verilen teşviklerin geri dönüş oranı, sağlayacağı sosyal ve ekonomik fayda ile karşılaştırıldığında ölçülebilir nitelikte değildir. Bu ise kamu harcamalarının verimliliğini sorgulamakta, teşviklerin amaca uygun kullanılıp kullanılmadığını değerlendirmeyi imkânsız hale getirmektedir.¹⁸⁹

Denetim ve şeffaflık eksikliği, aynı zamanda gelir dağılımında da bozulmalara neden olmaktadır. Zira büyük ölçekli firmalar daha kolay teşviklerden faydalanabilirken, küçük ve orta ölçekli işletmeler çoğu zaman sistemin dışında kalmaktadır. Teşviklerin adil ve ölçülebilir kriterlere dayalı olarak planlanması, yalnızca ekonomik etkinlik değil, sosyal adalet açısından da zorunluluktur. Bu nedenle, teşvik sisteminin etkinliğini artırmak amacıyla merkezi ve bağımsız bir denetim yapısının tesis edilmesi elzemdir.¹⁹⁰

4.2.1. Denetim Yetersizliği ve Kötüye Kullanım

Vergisel teşvik mekanizmalarının mali boyutunun büyümesine karşın, denetim kapasitesinin aynı oranda gelişmemesi, sistemin kötüye kullanımını kolaylaştıran yapısal bir sorun haline gelmiştir. Türkiye’de vergi teşviklerinin önemli bir bölümü,

¹⁸⁷ A. Takım ve Ş. M. Ersungur, ‘Türkiye’de Teşvik Sisteminin Yapısı, Sorunları ve Etkinliği Üzerine Bir Politika Önerisi: Tek Bir Uygulamacı Kuruluş Sorunları Çözer mi?’, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, cilt: 32, sayı: 3, 2018, s. 740.

¹⁸⁸ A. Takım ve Ş. M. Ersungur, a.g.e., s. 741.

¹⁸⁹ A. Takım ve Ş. M. Ersungur, a.g.e., s. 742.

¹⁹⁰ A. Takım ve Ş. M. Ersungur, a.g.e., s. 743-744.

herhangi bir performans kriteri veya sonuç odaklı değerlendirme sistemi olmaksızın uygulanmakta; bu durum teşviklerin yerindelik ve etkinlik açısından denetlenmesini neredeyse imkânsız kılmaktadır.¹⁹¹

Kamu kurumları arasında etkin bir koordinasyon mekanizmasının bulunmaması, teşviklerin çok başlı bir yapı içerisinde kontrolsüz biçimde yürütülmesine zemin hazırlamaktadır. Bu durum, aynı konuda farklı teşvik uygulamalarına sebebiyet vererek hem kaynak israfına hem de eşitsizliğe neden olmaktadır. Denetim eksikliği, özel sektör aktörlerinin aynı yatırımlar için birden fazla kaynaktan teşvik alma riskini doğurmakta; bu da sistemin bütünlüğünü ve kamu maliyesine olan güveni zedelemektedir.¹⁹²

Mevcut sistemde geri ödeme, performans analizi veya etki değerlendirmesi gibi temel izleme araçlarının bulunmaması, teşviklerin yalnızca mevzuat düzeyinde şeklen uygulanmasına ve gerçekte amacından sapmasına neden olmaktadır. Bazı durumlarda teşvik belgeleri yalnızca şekli şartları taşıyan başvurularla alınmakta, yatırım gerçekleşmeden dahi destek alınabilmektedir. Bu durum, yolsuzluk ve rant temelli kullanım riskini artırmakta ve kamu kaynaklarının sosyal refah üretme işlevini zayıflatmaktadır.¹⁹³

Etkin bir dış denetim sisteminin olmaması, Sayıştay ve diğer bağımsız gözetim mekanizmalarının bu süreçleri düzenli ve sistematik biçimde takip etmemesi, kötüye kullanımı önlemede ciddi bir zaaf doğurmaktadır. Özellikle teşviklerden yararlanan firmaların şeffaflık ilkeleri çerçevesinde kamuoyuna hesap vermemesi, toplumda adalet ve eşitlik algısını da olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, denetim mekanizmasının yalnızca hukuki uygunluk değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal etkiler açısından da işler hâle getirilmesi gerekmektedir.¹⁹⁴

- **Kötüye Kullanım Örnekleri:**

- Sırf teşvikten faydalanmak amaçlı hukuki geçerlilik bakımından zayıf birleşme ve bölünme işlemi.

¹⁹¹ A. Takım ve Ş. M. Ersungur, a.g.e., s. 741-750.

¹⁹² A. Takım ve Ş. M. Ersungur, a.g.e., s. 741-750.

¹⁹³ A. Takım ve Ş. M. Ersungur, a.g.e., s. 741-750.

¹⁹⁴ A. Takım ve Ş. M. Ersungur, a.g.e., s. 741-750.

- Gerçek ekonomik değerde faaliyet içermeyen tür değişikliği işlemleri.
- Teşviklere dayanan sahte belge kullanımı veya usulsüz işlemler.

Denetim eksiklikleri hem vergi kayıplarına hem de teşvik sistemine duyulan güvenin azalmasına neden olmaktadır.

4.2.2. Uluslararası Standartlara Uyum Sorunları

Küresel düzeyde sermaye hareketlerinin hızlandığı ve uluslararası yatırım ortamının çeşitlendiği bir dönemde, ülkelerin vergi teşvik sistemlerini dünya ile uyumlu hale getirmeleri bir zorunluluk haline gelmiştir, ancak Türkiye'deki mevcut teşvik uygulamaları, özellikle Avrupa Birliği normları ve OECD ilkeleriyle tam bir uyum içinde değildir ve bu durum, teşviklerin uluslararası yatırımlar açısından öngörülebilirliğini ve güvenilirliğini azaltmakta, uzun vadeli yabancı sermaye girişlerini olumsuz etkilemektedir.¹⁹⁵

Avrupa Birliği içerisinde uygulanan vergi teşvikleri belirli sektörleri, bölgeleri ve sosyal grupları hedef alacak biçimde sınırlandırılmış; ayrımcılık yaratmama, şeffaflık ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda şekillendirilmiş olup oysa Türkiye'deki teşvik sistemi, halen oldukça geniş tanımlı ve merkezi planlama ilkelerinden uzak bir yapıya sahiptir ve bu da teşviklerin yalnızca rekabet gücünü değil, aynı zamanda uluslararası normlarla uyumlu devlet yardımı niteliğini de tartışmalı hale getirmektedir.¹⁹⁶

OECD'nin zararlı vergi uygulamaları ile mücadele standartları ve AB'nin devlet yardımlarına ilişkin düzenlemeleri göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin teşvik rejiminin belirli alanlarda yeniden yapılandırılması gerekliliği ortaya çıkmakla birlikte, özellikle bazı sektörlerle sağlanan ayrıcalıklı muafiyetler, yatırımcılara sağlanan süresiz teşvikler ve performans ölçütlerinden yoksun yapılar, uluslararası denetim mekanizmaları tarafından eleştirilmektedir.¹⁹⁷

¹⁹⁵ T. Yılmaz, s. 99-104.

¹⁹⁶ T. Yılmaz, a.g.e., s. 99-104.

¹⁹⁷ A. Takım ve Ş. M. Ersungur, a.g.e., s. 741-750.

Bu uyumsuzluklar yalnızca normatif sorunlar doğurmakla kalmayıp, pratikte yatırım ortamını da olumsuz etkilemektedir. Yatırımcılar için yalnızca teşvik miktarı değil, bu teşviklerin ne kadar süreyle, hangi kurallarla ve nasıl şeffaf biçimde sunulduğu da önem arz etmektedir. Türkiye’de ise bu unsurlar konusunda net bir mevzuat altyapısının eksikliği, yatırımcılarda hukuk güvenliği endişesi yaratmakta ve ülkenin küresel rekabet pozisyonunu zayıflatmaktadır.¹⁹⁸

Sorunlar:

- Teşviklerin raporlama konusundaki yükümlülükleri açısından zayıf olması.
- Çifte vergilendirmeyi önlemek için yapılan anlaşmalar ve uyumsuzluk riskleri.
- Şeffaflık eksikliği sebebiyle uluslararası denetimlerde negatif değerlendirmeler

Çözüm Önerisi:

- Vergisel teşviklerin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi.
- AB kriterlerine göre teşviklerin raporlama yükümlülüğüne tabi tutulması.

4.3. Çözüm Önerileri ve Reform İhtiyaçları

Vergisel teşviklerin ekonomik etkinlik, mali adalet ve yönetsel şeffaflık ilkeleri doğrultusunda kamu yararına en üst düzeyde hizmet edecek şekilde işlevselleştirilebilmesi için, mevcut yasal düzenlemelerin hem normatif yapısında hem de bu düzenlemelere dayalı olarak çalışan uygulama mekanizmalarında bütüncül, sistematik ve kalıcı bir reform ihtiyacı bulunmaktadır; zira hâlihazırda dağınık, çok başlı ve yoruma açık olan mevzuat altyapısının sadeleştirilmesi, idari birimler arasında yeknesak yorum ve uygulama birlikteliğinin sağlanması, mükelleflerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin bilgiye erişiminin kolaylaştırılması ve teşvik sistemine aktif katılımlarının temin edilmesi suretiyle, hem vergi yönetiminin güvenilirliği güçlenecek hem de teşviklerin asli amacı olan ekonomik gelişme, istihdam artışı ve bölgesel kalkınma hedeflerine ulaşılması daha rasyonel, hesap verebilir ve sürdürülebilir bir çerçeveye oturtulabilecektir.

¹⁹⁸ A. Takım ve Ş. M. Ersungur, a.g.e., s. 741-750.

4.3.1. Vergisel Teşviklerin Otomatikleştirilmesi ve Netleştirilmesi

Teşviklerin idarenin takdirine bırakılmadan, objektif kriterler çerçevesinde otomatik olarak uygulanması; mükellef açısından öngörülebilirliği ve hak güvenliğini artıracaktır.

- Teşvikler sayısal kriterlere bağlanıp, objektif koşullar sağlandığı zaman otomatik yürürlüğe girmesi.
- Teşvik kapsamına yönelik tebliğler düzenlenip detaylandırılması ve her teşvikte açık şartların olması ve buna bağlanması.

Şekil 3. Vergisel Teşviklerde Reform İhtiyacının Etkileşim Haritası

Kaynak: Tez yazarının görsel modellemesi ve kavramsal analizine dayalı olarak hazırlanmıştır.

4.3.2. Vergi İdaresiyle Ön Görüşme Sistemleri Geliştirilmesi

Vergi idaresi ile mükellef arasında işlem öncesi görüşme yapılarak, olası ihtilafların önüne geçilmesi sağlanmalıdır.

- Ön Karar (Advance Ruling) sisteminin Türk vergi hukukunda düzenlenip, sistemli ve etkin biçimde uygulanması.
- Özellikle büyük ölçekli stratejik işlemler için vergisel mutabakat prosedürleri geliştirilmeli.

4.3.3. İstisna ve Muafiyetlerinin Kapsamının Genişletilmesi

Vergisel yükleri azaltmak amacıyla getirilen istisna ve muafiyetlerin kapsamının dar olması, şirketler açısından teşvik etkisini azaltmaktadır. Bu nedenle:

- Tapu harcı, noter harcı ve belediye harçlarının da teşvik kapsamına alınması.
- Damga vergisi istisnasının işlem bazlı değil, süreç bazlı olarak genişletilmesi.

4.3.4. Hukuki Belirlilik ve Öngörülebilirliğin Arttırılması

Sık değişen mevzuat ve farklı idari uygulamalar, mükelleflerin uzun vadeli planlamasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle hukuki altyapı, daha istikrarlı ve yönlendirici hale getirilmelidir.

- Teşviklerle ilgili sabit ve açık mevzuat altyapısı oluşturulmalı ve değişikliklerin makul ölçüde sınırlı tutulması.
- Yargı içtihatlarının idare tarafından öncelikle dikkate alınarak uygulama rehberlerinin yayımlanması.
- İdare içi eğitimlerle farklı bölgelerdeki vergi dairelerinde düzen ve uygulama birliği sağlanması.

5. VERGİSEL TEŞVİKLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜME VE DİNAMİK EKONOMİLERE KATKISI

Vergisel teşvikler, yalnızca şirket düzeyinde mali yapıların güçlendirilmesini amaçlayan düzenlemeler olmanın ötesinde, makro düzeyde ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğine, bölgesel kalkınmanın hızlandırılmasına ve istihdamın artırılmasına yönelik kamu politikası araçlarıdır. Bu nedenle, teşviklerin sadece vergi yükünü azaltıcı etkileri değil, aynı zamanda ekonomik sistemin bütünündeki yapısal etkileri de dikkate alınmalı; stratejik planlamada bu hususlar temel belirleyici olarak ele alınmalıdır.¹⁹⁹

Uygulanan teşvik politikalarının ekonomik kalkınmaya katkı sağlayabilmesi için, kısa vadeli mali kayıpları göze alarak uzun vadeli katma değer yaratma kapasitesine sahip olması gerekir. Bu kapsamda, vergi teşviklerinin başarısı, sadece uygulama miktarına değil; vergi gelirlerinin sürekliliği, ekonomik adalet, kaynak tahsisi etkinliği ve kurumsal denetim mekanizmalarının işlerliği gibi çok boyutlu kriterlerle değerlendirilmelidir.²⁰⁰

Vergisel teşvikler, yalnızca kamu gelirlerinde kısa vadeli feragatleri içeren araçlar olmayıp, kalkınma politikalarının stratejik taşıyıcısı olarak makroekonomik dönüşüm süreçlerinde merkezi rol üstlenmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sermaye birikiminin artırılması, üretim altyapısının güçlendirilmesi ve bölgesel kalkınma dengesizliklerinin azaltılması gibi yapısal hedefler doğrultusunda, vergi istisna, muafiyet ve indirim mekanizmaları kritik önem taşımaktadır. Bu bağlamda yatırım kararlarını yönlendiren ve özel sektörü yeni teknoloji, istihdam ve ihracat odaklı faaliyetlere teşvik eden vergisel düzenlemeler; sadece bireysel firma seviyesinde değil, ülke genelinde üretim kapasitesi ve istihdam olanaklarını artırma potansiyeline sahiptir. Ayrıca vergi teşviklerinin uzun dönemli ekonomik planlamayla bütünleşmiş biçimde yapılandırılması, piyasa istikrarı ve güven ortamının inşasında da belirleyici unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle vergisel teşviklerin konjonktürel

¹⁹⁹ G. Gürler Hazman ve N. Karakuş Büyükben, 'Vergi Teşviklerinin Yerel Ekonomik Büyüme ve İstihdam Üzerindeki Etkisi: TR33 Bölgesi Açısından Değerlendirme', *Maliye Dergisi*, sayı: 179, 2020, s. 187-192.

²⁰⁰ G. Gürler Hazman ve N. Karakuş Büyükben, a.g.e., s. 187-192.

değil, kurumsal ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine bağlı biçimde tasarlanması gerekmektedir.²⁰¹

Dinamik ekonomilerin temelini oluşturan sermaye akışı, girişimcilik kapasitesi ve teknolojik yenilik süreçleri, yalnızca finansal desteklerle değil, aynı zamanda öngörülebilir, güvenilir ve rekabet dostu vergi politikalarıyla beslenebilmektedir. Bu çerçevede vergisel teşviklerin istikrarlı biçimde uygulanması, yerli ve yabancı yatırımcı nezdinde öngörülebilirliği artırmakta, karar alma süreçlerini hızlandırmakta ve yatırımın geri dönüş süresini rasyonelleştirmektedir. Dünya ülkeleri başta olmak üzere birçok gelişmiş ekonomide, vergisel teşviklerin sadece mali araç değil, aynı zamanda inovasyon ve bölgesel rekabet stratejilerinin bir unsuru olarak değerlendirildiği görülmekte olup, Türkiye özelinde ise, 2012 yılında yürürlüğe giren yatırım teşvik sistemiyle birlikte alt bölgelere yönelik yapılan gelir vergisi stopaj desteği, sigorta primi teşviki ve KDV istisnaları, doğrudan üretim hacmini artırmanın yanı sıra, işgücü piyasasında bölgesel farklılıkları da azaltmayı amaçlamıştır.²⁰²

Ancak bu yapısal katkılara rağmen, uygulamada karşılaşılan denetim eksiklikleri, teşviklerin etkinliğini azaltan unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle teşvik alan mükelleflerin performanslarının düzenli izlenmemesi, teşviklerin hedeflenen ekonomik çıktılarla ne ölçüde örtüştüğünün değerlendirilememesine yol açmaktadır. Bu noktada şeffaflık, hesap verebilirlik ve performans temelli teşvik kriterlerinin yeniden gözden geçirilmesi hem kamu maliyesinin etkinliğini hem de teşvik sisteminin meşruiyetini artıracaktır. Uluslararası kuruluşların da önerdiği üzere, teşviklerin yalnızca vergi kaybı üzerinden değil, sağladığı net ekonomik fayda üzerinden değerlendirilmesi, kamu kaynaklarının daha rasyonel kullanımını sağlayacaktır.²⁰³ Ayrıca, yatırım teşviklerinin sürdürülebilir büyümeye katkısı, yalnızca yatırımın yapılmasıyla değil, bu yatırımın üretim, ihracat ve istihdam yaratma kapasitesine dayalı olarak ölçülmelidir.

²⁰¹ G. Gürler Hazman ve N. Karakuş Büyükben, a.g.e., s. 187-192.

²⁰² A. Takım ve Ş. M. Ersungur, a.g.e., s. 727-733.

²⁰³ HMBVK, a.g.e., s. 11-23.

5.1. Vergisel Teşviklerin Etkinlik Düzeylerinin Analizi

Vergisel teşvikler, kamu gelirlerinden bilinçli feragatler yoluyla ekonomik davranışları yönlendirmeye yönelik araçlar olmakla birlikte, bu politikaların gerçekten arzulanan ekonomik çıktıları üretip üretmediği konusu, etkinlik analizini zorunlu kılmakla birlikte, teşviğin etkin olarak değerlendirilebilmesi, öncelikle belirli bir yatırım kararının yalnızca bu teşvik sayesinde gerçekleşmiş olması koşuluna bağlı olup, aksi halde yatırım zaten gerçekleşecekken sağlanan vergi indirimi yalnızca bütçede gelir kaybı yaratmakta; bu durumda teşvik ekonomik açıdan “verimsiz” ya da “etkisiz” sayılmaktadır.²⁰⁴

Etkinlik düzeyinin analizi yalnızca mikro düzeyli firmasal kararlar temelinde değil, aynı zamanda makro düzeydeki kaynak tahsisi, bölgesel kalkınma farkları ve uzun vadeli üretim kapasiteleri üzerindeki etkiler açısından da değerlendirilmeli ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde uygulanan vergi teşviklerinin istihdam yaratma ve ihracat artırma gibi hedeflerle uyumlu olup olmadığı, performans kriterleriyle ölçülmediği sürece soyut kalmakta; bu da kamu kaynaklarının optimal kullanımı ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.²⁰⁵

Literatürde en sık eleştirilen uygulamalardan biri olan vergi tatilleri, teoride yatırımcılar için cazip görünse de pratikte genellikle zaten yatırım yapacak aktörlere avantaj sağlayarak kaynakların verimsiz kullanımına neden olmaktadır. Ayrıca vergi tatilleri, süre sonunda yapay biçimde yeni şirket kurarak teşvik süresini uzatma gibi kötüye kullanım riskleri barındırmaktadır. Bu durumlar, teşviklerin yalnızca maliyet yaratıp beklenen çıktıyı üretememesi şeklinde bir verimsizlik doğurmaktadır.²⁰⁶

Buna karşılık yatırım indirimleri ve hızlandırılmış amortisman uygulamaları, yatırım maliyetlerinin doğrudan azaltılması yoluyla daha kontrollü ve hedefli bir teşvik sistemi sundukları için, maliyet-etkinlik bakımından vergi tatillerine göre daha avantajlıdır. Ancak bu uygulamalarda da yatırım kalemlerinin zaman içinde tekrar tekrar işleme konulması yoluyla sistemin kötüye kullanılması riski mevcuttur. Bu

²⁰⁴ A. Tekin, a.g.e., s. 301-310.

²⁰⁵ A. Tekin, a.g.e., s. 301-310.

²⁰⁶ A. Tekin, a.g.e., s. 301-310.

nedenle yalnızca teşvik türünün niteliği değil, aynı zamanda uygulama kalitesi de etkinlik analizinde dikkate alınmalıdır.²⁰⁷

Teşviklerin etkinliği, aynı zamanda idari şeffaflık ve veri temelli politika üretimi kapasitesiyle de doğrudan ilişkilidir. Türkiye’de yapılan bazı ampirik çalışmalar, teşvik verilen yatırımların performanslarının düzenli olarak raporlanmadığını, denetim mekanizmalarının yetersiz olduğunu ve buna bağlı olarak etkinlik düzeyinin bilimsel olarak değerlendirilemediğini göstermektedir. Etkinlik analizinin sağlıklı biçimde yapılabilmesi için hem teşvik öncesi hem de sonrası göstergelerin karşılaştırmalı biçimde takip edilmesi, buna ilişkin kamu raporlarının yayımlanması ve sistemin tüm aktörler açısından denetlenebilir kılınması gerekmektedir.²⁰⁸

Vergisel teşviklerin etkinliği, sağlanan vergi avantajlarının salt sayısal kullanımıyla değil, bu uygulamaların ekonomik sistemde ortaya çıkardığı net faydayla ölçülmeli, nitelikli bir teşvik rejiminde; yatırımları canlandırmalı, üretkenliği artırmalı, istihdamı desteklemeli, vergiye gönüllü uyumu güçlendirmeli ve nihayetinde mali sürdürülebilirliğe katkı sunmalıdır.

Tablo 7. Vergisel Teşviklerin Sürdürülebilir Büyümeye Katkı Düzeyleri

Değerlendirme Ölçütü	Açıklama	Etki Düzeyi
Gerçek Ekonomik Değer	Teşviklerin somut üretim, yatırım, istihdam ve ihracatla ilişkilendirilmesi	Yüksek
Vergi Gelirleri Sürdürülebilirliği	Kısa vadeli kayıpların uzun vadeli kamu gelirleriyle telafi edilmesi	Orta
Adil ve Dengeli Dağılım	KOBİ’ler dâhil tüm sektörlerin eşit erişim sağlayabilmesi	Orta
Denetim Mekanizmalarının Gücü	Kötüye kullanımın önlenmesi ve sistemin izlenebilirliği	Düşük
Yabancı Yatırım Cazibesi	Teşviklerin uluslararası yatırımcıları çekme gücü	Orta
Sektörel Dönüşüm ve İnovasyon	Ar-Ge, teknoloji ve verimlilik odaklı dönüşüme katkı	Yüksek

Kaynak: Tez yazarının analizleri ve sürdürülebilir kalkınma literatürüne dayalı olarak hazırlanmıştır.

²⁰⁷ A. Tekin, a.g.e., s. 301-310.

²⁰⁸ G. G. Hazman ve N. K. Büyükben, a.g.e., s. 195- 209.

5.1.1. Gerçek Ekonomik Değer Olması

Teşviklerin temel hedefi, şekli ve yapay işlemlerle değil; somut ve sürdürülebilir ekonomik faaliyetlerle ilişkilendirilmiş uygulamalar oluşturmaktır. Bu çerçevede, yalnızca vergi avantajı sağlamak amacıyla yapılandırılan işlemler değil, üretim kapasitesi, verimlilik artışı ve dış pazarlara erişim gibi kriterlerle desteklenen teşvikler tercih edilmelidir. Gerçek ekonomik katkı sağlamayan, yalnızca şekli kazanç sağlayan uygulamalar kamusal kaynak israfına neden olmaktadır.²⁰⁹ Sağlanan teşvikler yatırım, teknolojik gelişim, ihracat ve istihdam gibi somut göstergelerle ölçülmelidir. Kısa vadeli kazançlardan daha çok uzun vadeli ekonomik büyüme perspektifleriyle yapılan teşvik sistemleri kalıcı etkiler sağlar.

5.1.2. Vergi Gelirleri Sürdürülebilirliği

Vergi teşviklerinin kamu gelirlerine etkisi, sadece uygulama anındaki vergi kaybı ile sınırlı değildir. Orta ve uzun vadede yeni yatırım ve istihdam üzerinden oluşacak gelir artışı, ilk aşamada ortaya çıkan kaybı telafi edebilecek nitelikte olmalıdır. Bu nedenle her bir teşvik uygulaması, mali disiplin ve bütçe denge kriterleri açısından sürekli olarak izlenmeli ve performans odaklı değerlendirilmelidir.²¹⁰ Teşvikten sonra dolaylı dolaysız kamu gelirlerinin, vergi muafiyetlerindeki telafi boyutu ölçülmelidir. Maliye politikası teşviklerde kamu finans dengesinin üzerinde oluşturduğu etkiler belli denetim ve analizlerle izlenmelidir.

5.1.3. Adil ve Dengeli Bir Sistem Gerekliliği

Vergisel teşviklerin belli sektör veya sermaye gruplarına ayrıcalık sağladığı yönündeki algılar, vergi sistemine olan güveni ve gönüllü uyumu olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, uygulanan teşviklerin sektörel ve bölgesel adaleti gözetin, KOBİ'ler dahil tüm mükelleflere açık, şeffaf ve ulaşılabilir olması gerekmektedir.²¹¹ Teşviklerin bölüşümünde sektörel, coğrafi ve ölçeğe göre adalet ilkesi gözetilmelidir.

²⁰⁹ A. Tekin, a.g.e., s. 301-310.

²¹⁰ HMBVK, a.g.e., s. 11-43.

²¹¹ HMBVK, a.g.e., s. 13-43.

Özellikle küçük ve orta ölçek boyutundaki işletmelerin destek sistemine erişimini yükseltecek düzenlemelere yönelim yapılmalıdır.

5.1.4. Denetim Mekanizmaları Yeterliliği

Teşvik mekanizmalarının kötüye kullanımını önleyebilmek için etkin bir denetim sisteminin tesis edilmesi zorunludur. Bu sistemin hem caydırıcılığı hem de geri bildirim mekanizması içermesi, politikaların yeniden yapılandırılması açısından da önem arz eder.²¹² Teşvikten faydalanan mükellefler düzene bağlı ve risk odaklı denetim süreçlerine tabi olmalıdır. Denetim sonuçları kamuoyuna şeffaf biçimde sunulmalı, sistem açık politikaları bünyesinde işleyişe kavuşturulmalıdır. Denetim raporlarına dayanarak teşvik rejimi revizyonu ve kamu politikası geliştirme süreçlerinde referans olmalıdır.

5.2. Vergisel Teşviklerin Sürdürülebilir Ekonomik Büyümeye Katkısı

Vergisel teşvikler, mikro düzeyde şirketlerin maliyet yapılarını iyileştirmeye hizmet ederken, makro ölçekte sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasına katkı sunan güçlü kamu politikası araçlarıdır. Bu tür teşvikler sayesinde sermaye birikimi hızlanmakta, üretim yatırımları artmakta, istihdam kapasitesi genişlemekte ve sosyal refah yükselmektedir. Bununla birlikte, yatırım ortamına ilişkin öngörülebilirlik sağlandığında, yabancı sermaye girişleri de artmakta; böylelikle ekonomik sistemin dış kaynaklara erişimi kolaylaşmaktadır. Tüm bu etkiler değerlendirildiğinde, vergisel teşviklerin geçici mali avantajlardan çok daha fazlasını ifade ettiği; yapısal ve kalıcı ekonomik etkiler yarattığı görülmektedir.²¹³

²¹² HMBVK, a.g.e., s. 13-43.

²¹³ E. Öz ve S. Buyrukoğlu, 'Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikalarının Makroekonomik Değişkenler Üzerindeki Etkisinin Ampirik Analizi', *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 27, 2017, s. 322-328.

5.2.1. Sermaye Birikimi ve Yatırımlar Üzerindeki Etkisi

İşletmelerin sürdürülebilir biçimde büyüebilmesi, öz kaynaklarını artırarak yeni yatırımlar yapabilmesine bağlıdır. Vergisel teşvikler, bu öz kaynak oluşumunu kolaylaştırarak sermaye birikimini doğrudan desteklemektedir. Yatırım indirimi, hızlandırılmış amortisman uygulamaları ve kâr dağıtımı istisnaları gibi düzenlemeler; firmaların yatırım kararlarını teşvik etmekte ve kaynaklarını üretime yönlendirmelerini sağlamaktadır.²¹⁴ Özellikle sermaye yoğun sektörlerde vergi yükünün azalması, işletmelerin verimliliklerini artırmakta; buna ek olarak, bölgesel kalkınma hedefiyle sağlanan teşvikler, yatırımların ekonomik açıdan geri kalmış bölgelere yönlendirilmesini kolaylaştırmaktadır.²¹⁵

5.2.2. İstihdam ve Sosyal Refaha Katkısı

Vergisel teşviklerin bir diğer önemli sonucu, istihdam olanaklarını genişletici etkisidir. İşverenlere sağlanan gelir vergisi stopaj destekleri ve SGK prim muafiyetleri gibi uygulamalar, yeni iş gücü istihdamının maliyetini düşürmekte; bu da hem kayıtlı istihdamın artmasına hem de işsizlik oranlarının azalmasına neden olmaktadır. Kadınlar, gençler ve engelliler gibi dezavantajlı grupların iş gücü piyasasına katılımı da bu desteklerle güçlenmektedir.²¹⁶

Yapılan ampirik analizler, bölgesel teşvik uygulamalarının yalnızca ekonomik büyümeye değil, aynı zamanda istihdam ve sosyal refahın artırılmasına da doğrudan katkı sunduğunu ortaya koymaktadır.²¹⁷ Artan istihdam aynı zamanda sosyal güvenlik sistemine yapılan katkıları da artırarak kamu maliyesinde dengeyi sağlamaya katkı sunmakta; dolaylı biçimde toplumsal refah düzeyini yükseltmektedir.

5.2.3. Yabancı Yatırımcıların Cezbedilmesi

Uluslararası yatırımlar için tercih edilebilirlik kriterlerinin başında vergi rejiminin istikrarı, basitliği ve teşvik edici yapısı gelmektedir. Türkiye’de uygulanan

²¹⁴ E. Öz ve S. Buyrukoğlu, a.g.e., s. 322-328.

²¹⁵ E. Öz ve S. Buyrukoğlu, a.g.e., s. 322-328.

²¹⁶ G. Gürler Hazman ve N. Karakuş Büyükben, a.g.e., s. 187-206.

²¹⁷ G. Gürler Hazman ve N. Karakuş Büyükben, a.g.e., s. 187-206.

serbest bölge kazanç istisnaları, teknoloji geliştirme bölgesi teşvikleri ve stratejik yatırımlara sağlanan vergisel kolaylıklar, doğrudan yabancı yatırımların ülkeye yönelmesini teşvik etmektedir.²¹⁸ Yabancı yatırımcıların Türkiye’ye yönelmesinde vergisel teşviklerin rolünün belirleyici olduğu; ancak bu teşviklerin sürdürülebilirliği ve öngörülebilirliği noktasında halen yapısal sorunlar bulunduğu apaçık ortadadır.²¹⁹

Küresel sermayenin artan hareketliliği ve ülkeler arasındaki ekonomik entegrasyonun derinleşmesi, doğrudan yabancı yatırımların gelişmekte olan ülkeler açısından stratejik bir önem kazanmasına neden olmuş; bu süreçte yatırım ortamının iyileştirilmesi, vergi yüklerinin azaltılması ve hukuki altyapının güçlendirilmesi gibi unsurlar devletlerin yatırım çekme politikalarında öncelik haline gelmiştir.²²⁰

Vergi teşviklerinin yatırım kararları üzerindeki etkisi üzerine yapılan analizler, bu teşviklerin yabancı yatırımcılar için yatırım ortamını daha cazip hale getirdiğini, ancak tek başına belirleyici bir unsur olmadığını ortaya koymaktadır; çünkü altyapı olanakları, siyasi istikrar, ekonomik büyüme potansiyeli ve işgücü niteliği gibi temel belirleyicilerle birlikte düşünüldüğünde, vergi avantajları ancak bu yapısal unsurların varlığıyla etkili bir şekilde kullanılabilmektedir.²²¹

Bu bağlamda, yatırımcılar ülkeleri yatırım yeri olarak değerlendirirken çoğunlukla iki aşamalı bir süreç izlemekte; ilk aşamada ülkelerin temel ekonomik ve hukuki koşullarını elemekte, bu koşulları karşılayan ülkeler arasında ise vergi oranları, teşvik sistemleri, finansal avantajlar ve bürokratik kolaylıklar gibi unsurlar rekabeti belirleyici hale getirmektedir.²²²

Doğrudan yabancı yatırımların artırılması amacıyla geliştirilen vergi teşvikleri; yatırım indirimi, hızlandırılmış amortisman, vergi tatili, kurumlar vergisi istisnası ve vergi kredisi gibi çeşitli uygulamalarla yatırımın net bugünkü değerini yükseltmeyi ve

²¹⁸ K. Erdem Arslan, ‘Vergi Teşvikleri ile Yatırımlar Arasındaki İlişki’, *International Journal of Current Social Science*, cilt: 2, sayı: 1, 2023, s. 31-37.

²¹⁹ K. Erdem Arslan, a.g.e., s. 31-37.

²²⁰ N. Mahdavia ve C. Tanrıöven, ‘Mali Teşviklerin ve Vergi Teşviklerinin Sanayi Yatırımlarına Etkileri’, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, cilt: 57, sayı: 2, 2022, s. 1233.

²²¹ N. Mahdavia ve C. Tanrıöven, a.g.e., s. 1233-1238.

²²² N. Mahdavia ve C. Tanrıöven, a.g.e., s. 1233-1238.

yatırımcının risk algısını azaltmayı hedeflemekte; böylece sermaye maliyetinin aşağı çekilerek yatırımın fizibilitesi güçlendirilmektedir.²²³

Ancak vergi teşviklerinin etkinliğini sağlamak için sadece mali avantaj sunmak yeterli değildir; aynı zamanda yabancı yatırım projelerinin kabulü ve kurulmasına ilişkin idari süreçlerin sadeleştirilmesi, yatırım uyumsuzluklarının çözümüne yönelik etkili mekanizmaların oluşturulması ve yatırım getirilerinin güvence altına alınması gibi yapısal reformların eş zamanlı olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.²²⁴

Bu nedenle, doğrudan yabancı yatırımları çekmek isteyen ülkeler için vergi teşvikleri sadece mali bir araç değil, aynı zamanda uluslararası yatırımcılara verilen bir güven mesajı ve ekonomik istikrarın dışavurumu olarak değerlendirilmekte; bu yönüyle hem rekabet avantajı sağlamakta hem de yatırım kararlarının nihai aşamasında belirleyici rol oynamaktadır.²²⁵

5.3. Dinamik Ekonomilerde Vergisel Teşviklerin Rolü

Küreselleşmenin ivme kazandığı ve sermaye hareketlerinin uluslararası düzlemde serbestleştiği bir dönemde, dinamik ekonomiler olarak tanımlanan; yapısal dönüşüm kapasitesi yüksek, üretim esnekliği gelişmiş ve yatırım ortamını sürekli olarak yeniden şekillendirebilen ülkeler açısından vergisel teşvik politikaları yalnızca yatırım ortamını iyileştirmeye hizmet eden teknik düzenlemeler değil, aynı zamanda sermaye akışlarını yönlendiren stratejik müdahale araçları olarak öne çıkmaktadır.²²⁶

Bu bağlamda, yalnızca nominal vergi oranlarının düşürülmesine odaklanan klasik teşvik modelleri yerini; yatırımın karakterine, sektörün öncelik derecesine ve bölgesel kalkınma hedeflerine duyarlı olarak tasarlanmış, etkinlik temelli ve ölçülebilir vergi teşvik sistemlerine bırakmakta; böylelikle devletin vergi gelirinden

²²³ N. Mahdavia ve C. Tanrıöven, a.g.e., s. 1233-1238.

²²⁴ N. Mahdavia ve C. Tanrıöven, a.g.e., s. 1233-1238.

²²⁵ N. Mahdavia ve C. Tanrıöven, a.g.e., s. 1233-1238.

²²⁶ A. Tekin, 'Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri', *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 16, 2006, s. 301.

kısmen feragat ettiği bu düzenlemelerin kamu yararına dönüştürülmesi mümkün hale gelmektedir.²²⁷

Dinamik ekonomilerde uygulanan bu tür teşvik sistemleri, yatırım kararlarını doğrudan etkileyen amortisman hızlandırmaları, vergi tatilleri ya da yatırım indirimleri gibi araçlarla maliyet yapısını iyileştirirken; aynı zamanda yatırımcının öngörülebilirlik algısını da güçlendirmekte, hukuki güvenliğin ve idari etkinliğin eş zamanlı olarak sağlandığı ortamlarda yatırımların hem hacmi hem de kalitesi artış göstermektedir.²²⁸

Ancak bu tür mekanizmaların etkili işleyebilmesi için, salt mali kolaylıklar sunmanın yeterli olmadığı; yatırımcıyı karar alma sürecinde harekete geçirecek olan temel unsurun, sunulan teşvikin öngörülebilirliğinin, uygulanabilirliğinin ve sürdürülebilirliğinin birlikte güvence altına alınması olduğu unutulmamalıdır.²²⁹

Dolayısıyla vergisel teşvikler, dinamik ekonomilerde yalnızca birer mali araç değil; kamu otoritesinin yatırımcıya verdiği siyasi, hukuki ve ekonomik bir taahhüdün göstergesi, daha da ötesinde ekonomik yönetişimin kurumsal ciddiyetini temsil eden stratejik politika bileşenleridir.²³⁰

Dinamik ekonomiler, değişen piyasa şartlarına hızla uyum sağlayabilen, inovasyon ve verimlilik temelli büyümeyi önceleyen ekonomik yapılar olmakla beraber bu yapılar sadece üretim kapasitesiyle değil; aynı zamanda teknoloji kullanımı, sektörel dönüşüm ve kurumsal rekabet gücü ile de şekillenmekte olup, bu bağlamda vergisel teşvikler, dinamik ekonomilerin gelişiminde yönlendirici bir politika aracı işlevi görmektedir; sadece mali destek değil, aynı zamanda stratejik kalkınma enstrümanı olarak kullanılmakta ve teşviklerin, rekabetçi piyasa yapılarının kurulmasına, sektörel geçişin desteklenmesine ve inovasyonun güçlenmesine hizmet ettiği açıktır.²³¹

²²⁷ M. Küçükoglu, 'Vergisel Teşviklerin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Üzerine Uygulama', Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005, s. 291-295.

²²⁸ A. Tekin, a.g.e., s. 301-313.

²²⁹ A. Tekin, a.g.e., s. 301-313.

²³⁰ A. Tekin, a.g.e., s. 301-313.

²³¹ N. Mahdaviakia ve C. Tanrıöven, a.g.e., s. 1235-1238.

5.3.1. Sektörel Dönüşüme ve Verimlilik Artışına Katkısı

Vergisel teşvikler, sanayi, enerji ve bilişim gibi stratejik sektörlerdeki dönüşüm süreçlerinin finansal olarak desteklenmesine katkı sunmakla birlikte, Ar-Ge harcamalarına yönelik indirimler ve yatırım teşvik belgeleri kapsamında sağlanan muafiyetler, üretimde teknolojik seviyeyi yükseltmekte ve verimliliği artırmaktadır ve katma değeri yüksek sektörlerde üretimi teşvik eden bu tür düzenlemeler, ekonomik yapının dışa bağımlılığını azaltmakta ve ulusal üretim gücünü pekiştirmektedir.²³²

Vergisel teşviklerin, özellikle Ar-Ge faaliyetlerine yönelik olarak tasarlanması ve uygulanması, sektörlerin üretim yapılarında nitelikli dönüşümler sağlayarak, geleneksel üretim kalıplarından yüksek katma değerli ve teknoloji odaklı üretim süreçlerine geçişi hızlandırmakta; bu süreç, firmaların rekabet gücünü artırmakta ve ülke ekonomisinin genel verimlilik düzeyini yükseltmektedir.²³³

Sektörel teşvikler, ekonominin dönüşüm kapasitesini artırarak makroekonomik istikrarın güçlenmesine hizmet ettiğini böylelikle anlamaktayız.

5.3.2. Rekabetçi Pazar Yapılarının Desteklenmesi

Ar-Ge faaliyetlerine yönelik vergisel teşvikler, firmaların yenilikçi ürün ve hizmetler geliştirmesini teşvik ederek, pazarda farklılaşmalarını ve rekabet avantajı elde etmelerini sağlamakta; bu durum, piyasada rekabetin artmasına ve tüketicilere daha kaliteli seçeneklerin sunulmasına katkıda bulunmaktadır.²³⁴

Rekabetin sağlıklı biçimde işlemesi, yalnızca büyük ölçekli firmaların değil; küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin de desteklenmesine bağlı olduğunu, KOBİ'lere sağlanan vergisel kolaylıkların, onların piyasalarda daha etkin bir şekilde faaliyet göstermelerine zemin hazırlamakta; böylece piyasa çeşitliliği ve adil rekabet ortamı güçlenmektedir.²³⁵ Bununla birlikte, birleşme ve bölünme gibi yeniden yapılandırma süreçlerinde uygulanan vergi istisnaları, şirketlerin ölçek ekonomisinden

²³² M. Taşıyan ve Ç. Çadircı, a.g.e., s. 49-58.

²³³ M. Taşıyan ve Ç. Çadircı, a.g.e., s. 49-58.

²³⁴ M. Taşıyan ve Ç. Çadircı, a.g.e., s. 49-58.

²³⁵ M. Taşıyan ve Ç. Çadircı, a.g.e., s. 49-58.

faydalanarak daha verimli ve rekabetçi hale gelmelerini sağlamaktadır. Vergisel teşvikler, bu yönüyle piyasa yapısının dengelemesinde önemli bir rol üstlenmektedir.

5.3.3. İnovasyon ve Teknolojik Gelişmeleri Destekleme

Vergisel teşviklerin Ar-Ge harcamaları üzerindeki olumlu etkisi, firmaların yenilikçi faaliyetlere daha fazla kaynak ayırmalarını sağlayarak, teknolojik gelişmeleri hızlandırmakta ve ülkenin inovasyon kapasitesini artırmaktadır.²³⁶

İnovasyon, sürdürülebilir büyümenin ve küresel rekabetçiliğin temel bileşenidir. Bu doğrultuda uygulanan Ar-Ge indirimleri, teknopark kazanç istisnaları ve yenilikçi yatırımlara sağlanan vergi avantajları; firmaların teknoloji geliştirme çabalarını mali açıdan desteklemek olup, Ar-Ge ve inovasyon teşvikleri, teknoloji tabanlı şirketlerin ölçek büyütmesini hızlandırmakta; bu da özellikle dijital dönüşüm çağında stratejik önem taşımaktadır.²³⁷ Yenilikçi şirketlerin ekonomik sistemde daha etkin yer edinmesi, genel üretkenliği artırmakta ve ekonominin bilgi-temelli bir yapıya evrilmesini sağlamaktadır. Bu gelişmeler, sadece firmaların değil; ülkenin de küresel pazarda söz sahibi olmasına katkı sunmaktadır.

5.4. Karşılaştırmalı Analizler: Türkiye ve Dünya

Vergisel teşviklerin etkinliğinin değerlendirilmesinde yalnızca ulusal hukuk ve uygulama esaslarına odaklanmak yetersizdir. Küreselleşen ekonomik düzen içerisinde, farklı ülkelerdeki uygulamaların, uluslararası standartların ve tarihsel deneyimlerin dikkate alınması, daha sağlıklı bir analiz yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin mevcut teşvik sistemi, sektörel dönüşüm hedefleri ve kriz sonrası toparlanma dönemleri bakımından önemli örnekler sunmakla birlikte; Avrupa Birliği ülkeleri ile gelişmekte olan ülkelerin sistemleriyle karşılaştırılması, bu alandaki güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesini kolaylaştırmaktadır.²³⁸

²³⁶ M. Taşıyan ve Ç. Çadircı, a.g.e., s. 49-58.

²³⁷ M. Taşıyan ve Ç. Çadircı, a.g.e., s. 49-58.

²³⁸ M. Taşıyan ve Ç. Çadircı, a.g.e., s. 49-58.

Vergisel teşvik uygulamaları uluslararası ölçekte değerlendirildiğinde, ülkelerin ekonomik kalkınma stratejileri, sanayi öncelikleri ve sermaye politikaları doğrultusunda teşvik mekanizmalarının ciddi ölçüde farklılaştığı görülmekte; bu farklılık yalnızca vergi oranları ya da muafiyetlerin düzeyiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda hangi yatırım türlerinin destekleneceği, teşviklerin coğrafi kapsamı ve teknoloji düzeyine ilişkin kriterler gibi çok boyutlu ekonomik göstergelere göre şekillenmektedir; örneğin Türkiye, 1980 sonrası dönemde ihracata dayalı büyüme modeline geçişle birlikte, yatırım ortamını canlandırmak amacıyla vergi tatili, yatırım indirimi, hızlı amortisman ve gümrük vergisi muafiyeti gibi mali destekleri yoğun biçimde uygulamaya koymuşken, gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde ise özellikle Ar-Ge yatırımları, yeşil ekonomi uygulamaları ve dijital dönüşüm süreçleri odağında vergisel teşviklerin kurumsallaştığı; Amerika Birleşik Devletleri gibi ileri düzey sanayi ekonomilerinde ise daha çok yüksek teknoloji yatırımlarına özgülenmiş vergi kredileri ile performansa dayalı ve sonuç odaklı geri ödemeli teşvik modellerinin benimsendiği, bu yönüyle Türkiye'nin mevcut teşvik yapısının gelişmekte olan ülkelerin uygulamalarıyla daha çok benzerlik taşıdığı; ancak özellikle Avrupa Birliği müktesebatına uyum süreciyle birlikte teşviklerin daha sistematik, hedef odaklı ve etki temelli bir yapıya dönüştürülmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir ki, bu dönüşüm çabalarına rağmen Türkiye'nin mevcut sisteminin çeşitlilik bakımından oldukça zengin olmasına karşın, teşviklerin bütünsel etkinliği, izleme-denetim mekanizmalarının gücü ve uzun vadeli ekonomik sürdürülebilirliğe katkısı bakımından hâlâ yapısal düzeyde geliştirilmesi gereken yönler taşıdığı anlaşılmaktadır.²³⁹

5.4.1. Türkiye’de Vergisel Teşviklerin Etkinliği

Vergisel teşviklerin ekonomik yapılar üzerindeki etkinliğine dair yapılan analizler, bu teşviklerin yalnızca yatırım ortamını iyileştirmekle sınırlı bir işlev görmediğini, aynı zamanda sermaye mobilitesini hızlandırmak, sektörel üretkenliği artırmak, teknolojik geçiş süreçlerini desteklemek ve nihai olarak büyüme

²³⁹ M. Küçüköğlü, ‘Vergisel Teşviklerin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Üzerine Uygulama’, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005, s. 344-382.

performansını güçlendirmek gibi çok boyutlu bir rol üstlendiğini ortaya koymakta; zira bu tür teşviklerin planlanması sırasında dikkate alınan yatırım maliyetleri, bölgesel kalkınma farkları, işgücü arz-talep dengesi ve iç talebin canlandırılmasına dönük stratejiler, teşvik politikalarının etkili bir biçimde uygulanıp uygulanmadığının değerlendirilmesinde temel belirleyici faktörleri oluşturmaktadır; bu kapsamda, vergi harcamaları yoluyla dolaylı kamu desteği sağlayan devlet, özellikle özel sektör yatırımlarını teşvik etmeyi, piyasa aksaklıklarını düzeltmeyi ve uzun vadede kamu finansmanına ek yük oluşturmada büyüme katkı sunmayı amaçlamakta olup, bu yaklaşımın başarısı, yalnızca teşvik enstrümanlarının kapsamına değil, aynı zamanda teşvikten yararlanan mükellef profilinin niteliğine, uygulama süreçlerinin şeffaflığına ve kamu otoritesinin izleme-değerlendirme kapasitesine de sıkı sıkıya bağlıdır.²⁴⁰

Türkiye'deki vergisel teşvik uygulamaları, özellikle sermaye şirketlerinin yeniden yapılanma süreçleri, bölgesel kalkınma ve yatırım yönlendirmesi bakımından dikkate değerdir. Teşviklerin sektörel düzeyde sanayiye daha çok odaklandığı, hizmet sektöründe ise daha sınırlı kaldığı görülmektedir. Ayrıca ekonomik kriz dönemlerinde uygulanan geçici teşvikler ile yapısal teşviklerin işlevleri birbirinden ayrılmakta; kriz dönemlerinde uygulanan önlemlerin genellikle kısa vadeli rahatlama sağladığı, uzun vadeli dönüşüm aracı işlevini tam olarak yerine getiremediği değerlendirilmektedir.²⁴¹

5.4.1.1. Sanayi ve Hizmet Sektörlerinde Etki Analizi

Türkiye'de vergisel teşviklerin en yoğun biçimde uygulandığı alan sanayi sektörüdür. Özellikle 5084 sayılı Kanun, Ar-Ge Kanunu ve Serbest Bölgeler Kanunu çerçevesinde sağlanan avantajlar, üretim kapasitesinin artırılmasına, ihracatın teşvikine ve teknoloji yatırımlarının büyümesine hizmet etmiştir. Bu teşviklerin büyük ölçekli sermaye şirketleri üzerinde olumlu etkiler yarattığı; üretim yapan şirketlerin yatırımlarını artırdığı görülmekte olup, buna karşın hizmet sektöründe vergisel teşviklerin kapsamı daha sınırlı kalmış; özellikle turizm, finansal hizmetler ve bilgi teknolojileri alanlarında bazı istisna uygulamaları bulunmakla birlikte, bu

²⁴⁰ S. Acinoroğlu, 'Genel Olarak Vergi Teşviklerinin Ekonomi Üzerine Etkinliği', *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, cilt: 1, sayı: 2, Kış 2009, s. 148-164.

²⁴¹ A. Tekin, a.g.e., s. 300-313.

uygulamaların sektörel dönüşüm açısından yeterli düzeye ulaşamadığı anlaşılmaktadır. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerin teşviklerden sınırlı şekilde yararlanmasi, bu sektörün desteklenmesinde yapısal eksikliklerin varlığını ortaya koymaktadır.²⁴²

Devletlerin teknoloji tabanlı kalkınma stratejilerinde anahtar bir araç olarak öne çıkan Ar-Ge harcamalarına yönelik vergisel teşvik politikaları, yalnızca kısa vadeli mali kolaylıklar sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda sanayi ve hizmet sektörlerinde yapısal dönüşümün gerçekleştirilmesi, üretim modellerinin katma değer odaklı hale getirilmesi ve yerli teknolojik kapasitenin geliştirilmesi amacıyla tasarlanmış çok katmanlı kamu müdahalesi araçları olarak değerlendirilmektedir; özellikle Türkiye'de yürürlüğe giren 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ve 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun kapsamında sunulan gelir vergisi istisnası, kurumlar vergisi indirimi, damga vergisi ve KDV muafiyeti gibi vergisel kolaylıklar, yatırımcıların Ar-Ge projelerine kaynak tahsisini artırmakta, işletmelerin teknoloji odaklı yatırımlarında risk algısını azaltmakta ve özel sektör ile kamu arasındaki iş birliği kanallarını güçlendirmektedir; bu çerçevede, Ar-Ge teşviklerinin sadece maliyet azaltıcı işlevine değil, aynı zamanda ekonomik büyümenin bilgi temelli hale gelmesini sağlayan kurumsal bir yapı taşına dönüştüğü görülmekte ve bu durum özellikle sanayi sektöründe üretim süreçlerinin dijitalleşmesi, hizmet sektöründe ise yenilikçi hizmet sunum biçimlerinin gelişmesi bakımından stratejik sonuçlar doğurmaktadır.²⁴³

Bununla birlikte, Ar-Ge odaklı vergisel teşviklerin hukuki ve mali yönetim çerçevesi içerisinde değerlendirilmesi gereken yapısal sınırlılıkları da barındırdığı görülmekte olup; özellikle teşvik mekanizmalarının sürdürülebilir büyümeye olan katkısı, uygulamada karşılaşılan idari zorluklar, yararlanıcılar arasında ortaya çıkan eşitsizlikler ve performansa dayalı izleme-değerlendirme sistemlerinin yetersizliği gibi çok boyutlu sorun alanlarına doğrudan bağlıdır; zira yüksek teknolojili üretimi ve yenilik kapasitesini artırmayı hedefleyen bu teşvikler, nitelikli iş gücünün desteklenmediği, teşvikten yararlanacak projelerin somut ve ölçülebilir çıktılara dayalı seçilmediği ve bölgesel kalkınma politikalarıyla uyumlu biçimde entegre edilmediği

²⁴² H. Arslaner ve S. Çobanoğlu, s. 1-4.

²⁴³ M. Taşıyan ve Ç. Çadırcı, a.g.e., s. 44-58.

takdirde, kamu maliyesi açısından verimsiz bir harcama aracı haline dönüşebilmekte ve hatta özel sektörün teşvik bağımlılığına girerek verimlilik artışı sağlayamadan bütçeye yük oluşturması gibi riskler doğurabilmektedir; dolayısıyla Ar-Ge teşvik sisteminin hukuki altyapısı, denetim kapasitesi ve sektörel önceliklendirme esasları gözden geçirilerek, bu sistemin şeffaflık, hesap verebilirlik ve ekonomik etki analizleri ile bütünleştirilmesi zorunluluk arz etmektedir.²⁴⁴

5.4.1.2. Ekonomik Kriz Sonrası Yapısal Dönüşüm Teşvikleri: 2001 ve 2008 Krizlerinin Sermaye Şirketlerine Yansımaları

Türkiye’de yaşanan 2001 finansal krizi sonrasında, vergi teşvikleri ağırlıklı olarak bankacılık ve üretim sektörlerinde yeniden yapılanmayı desteklemek amacıyla devreye alınmıştır. Bankacılık sektöründe birleşme süreçlerinde kurumlar vergisi istisnaları uygulanmış; bölgesel kalkınma teşvikleri ile sanayi yatırımları desteklenerek kriz sonrası toparlanma süreci hızlandırılmaya çalışılmış olup, 2008 küresel krizi sonrasında ise daha çok geçici nitelikte uygulamalara yönelinmiş; KDV oranlarında indirimle gidilmiş, vergi borçlarının yapılandırılmasına olanak tanınmıştır. Ancak bu dönemde uygulanan teşviklerin kısa vadeli likidite sorunlarını hafifletmeyi amaçladığı; birleşme ve tür değişikliği gibi uzun vadeli yapısal dönüşümleri destekleyici politikaların yetersiz kaldığı yönünde eleştiriler gündeme gelmiştir.²⁴⁵

Küresel ekonomik sistemin periyodik olarak karşılaştığı finansal krizler, şirketlerin stratejik karar alma süreçlerinde belirleyici bir rol oynamakta; özellikle 2001 Türkiye krizi ile 2007–2009 küresel ekonomik krizi gibi sarsıntılar, firmaların sürdürülebilir rekabet avantajı elde etme çabalarını derinden etkilemektedir; bu bağlamda, söz konusu kriz dönemlerinde şirket birleşmeleri, firmaların piyasa konumlarını güçlendirmek, maliyet avantajı sağlamak ve operasyonel verimliliklerini artırmak amacıyla başvurdukları önemli bir stratejik araç haline gelmiştir; zira krizlerin yarattığı belirsizlik ortamında, firmalar birleşme ve devralma yoluyla riskleri dağıtma, sermaye yapısını güçlendirme ve yeni pazarlara erişim sağlama gibi

²⁴⁴ M. Taşçıyan ve Ç. Çadırcı, a.g.e., s. 44-58.

²⁴⁵ K. Özdemir ve M. Keten, ‘Ekonomik ve Finansal Krizlerin Şirket Birleşmeleri Üzerindeki Etkilerinin 2001 ve 2007–2009 Krizleri Bağlamında Değerlendirilmesi’, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, cilt: 8, sayı: 14, 2010, s. 105–120.

hedeflerle hareket etmekte; bu stratejiler, sadece kısa vadeli kriz etkilerini bertaraf etmekle kalmayıp, aynı zamanda uzun vadeli büyüme ve rekabetçilik açısından da firmalara önemli fırsatlar sunmaktadır.²⁴⁶

Tablo 8. Kriz Dönemlerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler Türkiye Örneği

Dönem	Kriz Türü	Uygulanan Başlıca Vergisel Teşvikler	Hedeflenen Etki
2001	Finansal Kriz	• Banka birleşmeleri için KVK 19-20 kapsamı • Bölgesel kalkınma teşvikleri • KDV ve damga vergisi istisnaları	• Finansal sistemin yeniden yapılandırılması • Üretim ve istihdamın canlandırılması
2008	Küresel Kriz	• KDV oranlarında geçici indirim • Vergi borcu yapılandırma düzenlemeleri • SGK prim desteği	• İç talebin desteklenmesi • Likidite sıkışıklığının hafifletilmesi

Kaynak: Tez yazarının değerlendirmesi; T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, OECD raporları ve kriz dönemi uygulamaları esas alınmıştır.

5.4.2. Uluslararası Karşılaştırmalar

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde vergisel teşvik uygulamaları karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, ülkelerin yatırım politikaları bağlamında vergisel teşvik sistemlerini farklı ekonomik ve sosyal önceliklerle şekillendirdikleri, özellikle gelişmiş ülkelerde Ar-Ge, çevresel sürdürülebilirlik ve dijitalleşme gibi yüksek katma değerli alanlara yönelim sağlanırken, gelişmekte olan ülkelerin doğrudan yatırım çekebilme motivasyonu ile daha çok vergi tatilleri, gümrük vergisi muafiyetleri ve yatırım indirimleri gibi geleneksel teşvik araçlarına ağırlık verdikleri görülmektedir; bu çerçevede Türkiye'nin de özellikle 1980 sonrası ihracat odaklı kalkınma modeline geçişle birlikte vergi teşviklerini stratejik bir yatırım aracı olarak yoğun biçimde kullanmaya başladığı, 2012'de yürürlüğe giren yeni teşvik sistemi ile bölgesel farklılıkların giderilmesi, yüksek teknoloji yatırımlarının teşviki ve dışa bağımlılığın azaltılması gibi hedefler doğrultusunda çok katmanlı ve performans odaklı bir vergi teşvik yapısı oluşturduğu, bununla birlikte halen etkinlik ve

²⁴⁶ K. Özdemir ve M. Keten, a.g.e., s. 105-120.

sürdürülebilirlik açısından gelişmiş ülke modellerine kıyasla belirgin yapısal iyileştirme alanları bulunduğu tespit edilmektedir.²⁴⁷

Türkiye'nin teşvik sisteminin değerlendirilmesinde uluslararası karşılaştırmalar, sistemin etkinliğini ölçmek ve iyileştirme önerileri geliştirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri ile gelişmekte olan ülkeler arasında uygulanan sistemler; teşviklerin kapsamı, hukuki çerçevesi, şeffaflığı ve idari verimliliği yönünden önemli farklılıklar göstermekle birlikte uluslararası karşılaştırmalarda, Türkiye'nin uyguladığı vergi teşvik sistemlerinin şeffaflık ve sürdürülebilirlik açısından Avrupa ülkelerine belirgin yapısal zayıflıklar taşıdığı görülmekte, Türkiye, genel itibarıyla bölgesel kalkınma ve yatırım teşviki odaklı bir sistem uygulamakla birlikte, bu sistemin hukuki belirlilik, öngörülebilirlik ve idari etkililik bakımından bu zayıf yönler göze çarpmaktadır.²⁴⁸

Gelişmekte olan ülkelerde uygulanan yatırım teşviklerinin etki analizleri, doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki pozitif etkilerin ancak bütüncül planlamalarla sağlandığını göstermektedir.²⁴⁹

Uluslararası örneklerle karşılaştırıldığında, özellikle teşviklerin otomatikleşmesi, şeffaf raporlama mekanizmalarının geliştirilmesi ve bürokratik işlemlerin sadeleştirilmesi konularında ilerleme sağlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

5.4.2.1. Avrupa Birliği Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Değerlendirme

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin vergi teşvik sistemleri incelendiğinde, devlet yardımları yasağı çerçevesinde vergi teşviklerinin sınırlı ve düzenlenmiş bir çerçevede uygulandığı, ancak küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, çevrenin korunması ve Ar-Ge faaliyetlerinin teşviki gibi alanlarda özel düzenlemelere gidildiği görülmekte; buna karşılık Türkiye'de daha geniş bir teşvik envanteri söz konusu olmakla birlikte, bu sistemin AB standartlarına uyum sağlayabilmesi adına son yıllarda

²⁴⁷ T. Yılmaz, a.g.e., s. 99-107.

²⁴⁸ T. Yılmaz, a.g.e., s. 99-107.

²⁴⁹ YASED, *Türkiye'de Yatırım Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi: Mevcut Durum, Uygulamalar ve Öneriler*, www.yased.org.tr, E.T: 16 Mayıs 2025.

yatay teşvik alanlarının artırıldığı, bölgesel desteklerin yeniden yapılandırıldığı ve Ar-Ge ile inovasyon yatırımlarına verilen desteklerin güçlendirildiği, özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin sunduğu düşük vergi oranları ve yüksek teşvik oranlarıyla yatırım çekme yarışında Türkiye'nin rekabet gücünü koruyabilmesi için sadece miktarsal değil, aynı zamanda niteliksel açıdan da sistematik bir dönüşüme ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır.²⁵⁰

AB ülkelerinde uygulanan vergisel teşvik sistemleri, Avrupa Komisyonu'nun devlet yardımları denetimi altında şeffaflık ve hukuki öngörülebilirlik esasına dayanmaktadır. Bu ülkelerde teşvikler daha çok Ar-Ge yatırımları, yeşil ekonomi projeleri ve KOBİ'ler üzerinde yoğunlaşmakta; ulusal mevzuatlar çerçevesinde uygulansa da birlik düzeyinde uyum ve denetim mekanizmaları sayesinde sistematik bir yapıya kavuşmaktadır.²⁵¹

Türkiye'de ise ön karar mekanizmaları sınırlı ölçüde uygulanmakta, raporlama yükümlülüğü zayıf kalmakta ve istisnalar daha genel esaslara göre dağıtılmaktadır. Bu da teşviklerin yatırımcı gözünde belirsizliğe yol açmasına neden olmakta; uygulamada etkinliği zayıflatmaktadır.²⁵²

5.4.2.2. Gelişmekte Olan Ülkelerle Karşılaştırmalı Değerlendirme

Gelişmekte olan ülkelerle karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, bu ülkelerin vergi politikalarının yapısal farklılıklarının temelinde; kurumsal kapasite yetersizlikleri, kayıt dışı ekonominin yaygınlığı, dış ticaret vergilerine aşırı bağımlılık ve gelir vergilerinin sınırlı uygulama alanı gibi sorunların yer aldığı, buna karşın OECD ülkelerinde vergi sistemlerinin daha dengeli, çeşitlendirilmiş ve performansa dayalı olduğu, dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerin, vergi oranlarının basitleştirilmesi, vergi tabanının genişletilmesi, doğrudan vergilerin payının artırılması ve tüketim temelli vergilerde KDV ağırlıklı dönüşümlerle daha etkin ve sürdürülebilir bir sistem inşa etmeye yönelmeleri gerektiği, ancak bu uyarıların yalnızca yapısal reformlarla değil aynı zamanda sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi, vergiden kaçınmayı

²⁵⁰ T. Yılmaz, a.g.e., s. 99-107.

²⁵¹ T. Yılmaz, a.g.e., s. 99-107.

²⁵² T. Yılmaz, a.g.e., s. 99-107.

azaltıcı yasal altyapının oluşturulması ve uluslararası vergi rekabetine karşı dengeleyici mekanizmaların etkinleştirilmesi ile birlikte ele alınmasının zorunlu olduğu görülmektedir.²⁵³

Gelişmekte olan ülkeler, genellikle dış sermaye çekmek amacıyla geniş kapsamlı ve yüksek oranlı teşvik sistemleri uygulamaktadır. Malezya, Vietnam ve Polonya gibi ülkelerde, doğrudan yabancı yatırımlara uzun vadeli vergi tatilleri tanınmakta; bazı sektörlerde vergi tamamen kaldırılmaktadır. Türkiye ise daha dengeli bir teşvik yapısı benimsemekte; ancak idari süreçlerde karşılaşılan bürokratik zorluklar nedeniyle etkinlik seviyesi düşmekte olup, gelişmekte olan ülkelerde uygulanan vergi teşviklerinin etkinliği, teşvik tasarımının yalınlığı ve idari uygulamaların şeffaflığı ile doğru orantılıdır.²⁵⁴

Gelişmekte olan ülkelere “yatırım ofisi” benzeri yapılar vasıtasıyla hızlı ve merkezi uygulama modelleri benimsenirken, Türkiye’de teşvik süreçleri dağınık bir idari yapı içerisinde yürütülmektedir. Ayrıca bazı ülkelere sermaye kazançlarının vergi dışında tutulduğu görülmekte; Türkiye’de ise bu alandaki teşvikler daha sınırlı düzeyde kalmaktadır.²⁵⁵

²⁵³ C. Heady (çev. E. Yetkiner), *Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Politikaları: OECD Deneyimlerinden Neler Öğrenilebilir?*, www.mazars.com.tr, E.T: 16 Mayıs 2025, s. 2-12.

²⁵⁴ C. Heady (çev. E. Yetkiner), a.g.e., s. 2-12.

²⁵⁵ C. Heady (çev. E. Yetkiner), a.g.e., s. 2-12.

SONUÇ

Sermaye şirketleri, yalnızca özel hukuk düzenlemeleri çerçevesinde faaliyet yürüten ekonomik birimler olmaktan öte, kalkınma politikalarının hayata geçirilmesinde kilit bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle, şirketlerin hukuki statülerinde meydana gelen birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi yapısal dönüşüm işlemleri, sadece şirket içi organizasyonel süreçler olarak değil; aynı zamanda ülke ekonomisinin makro düzeydeki yeniden yapılanma dinamiklerinin de asli bileşenleri olarak değerlendirilmelidir. Bu yüksek lisans çalışması kapsamında, sermaye şirketlerinin söz konusu yapısal değişimlerine ilişkin olarak Türk vergi mevzuatında tanımlanan vergisel teşviklerin hukuki ve ekonomik işlevselliği detaylı biçimde ele alınmış ve çok yönlü bir analiz gerçekleştirilmiştir.

Vergisel teşvikler, devletin mali egemenlik yetkisi çerçevesinde, ekonomik ve sektörel yönlendirme amacıyla tasarlanan normatif araçlardır. Türk vergi sisteminde bu araçlar; VUK, KVK, GVK ve KDVK’da yer alan hükümlerle şekillenmiş; birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi işlemlerin maliyetlerini azaltmayı ve bu işlemlerin kolaylaştırılmasını hedeflemiştir. Tezin bulguları, söz konusu dönüşüm süreçlerinde vergisiz devamlılık, zarar mahsubu hakkı, amortisman sürekliliği ve KDV ile damga vergisi istisnaları gibi uygulamaların şirketler açısından önemli ekonomik avantajlar sağladığını ortaya koymuştur. Bu avantajlar, yalnızca işlemsel maliyetleri azaltmakla kalmamakta; aynı zamanda şirket ölçeğinde finansal verimliliği artırarak, makro düzeyde kaynak tahsisi etkinliğine de katkıda bulunmaktadır.

Bununla birlikte, mevcut teşvik rejiminin uygulama düzeyinde karşılaşılan birtakım hukuki ve idari sorunlar, sistemin potansiyel etki alanını daraltmakta ve ekonomik sonuçlarının sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Özellikle zarar mahsubu uygulamalarında yaşanan belirsizlikler, KDV istisnalarının farklı idari yorumlara açık olması, tür değişikliği işlemlerinde teşvik kapsamının darlığı ve tapu harcı gibi dolaylı mali yüklerin sistem dışında tutulması; teşviklerin bütüncül ve etkili işleyişini zayıflatmaktadır. Ayrıca, vergi idaresi ile mükellef arasındaki ilişkilerin kurumsallaşmaması, önceden bağlayıcı görüş sisteminin yaygınlaştırılamaması ve denetim mekanizmalarının zayıflığı, teşviklerin hem öngörülebilirliğini hem de güvenliğini olumsuz etkilemektedir.

Uluslararası ölçekte yapılan karşılaştırmalı analizler, Türkiye’deki teşvik

sisteminin Avrupa Birliği lkeleriyle kıyaslandığında şeffaflık, otomatik uygulama ve sektörel hedefleme bakımından geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerle yapılan karşılaştırmalar ise, idari etkinlik, yatırım dostu uygulamalar ve bürokratik süreçlerin sadeleştirilmesi konularında önemli reform ihtiyaçlarını ortaya koymuştur. Avrupa Birliği'nde kurumsallaşmış olan n karar mekanizmaları ve şeffaf raporlama yükümlülükleri, Türkiye'nin teşvik altyapısına entegre edilmesi gereken yapısal unsurlar arasında değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, vergisel teşvikler sermaye şirketlerinin hukuki dönüşüm süreçlerini kolaylaştıran stratejik bir araç olmanın yanı sıra, yatırım ortamının güçlendirilmesi, sermaye birikiminin hızlandırılması, istihdamın artırılması ve bölgesel kalkınmanın desteklenmesi açısından da çok boyutlu faydalar sağlamaktadır. Ancak bu faydaların kalıcı ve sistemik hale gelebilmesi için teşvik sisteminin, hukuki belirlilik, idari şeffaflık, mükellef güvenliği ve uygulama birliği esaslarına göre yeniden yapılandırılması kaçınılmazdır. Tapu harcı gibi doğrudan maliyet oluştıran unsurların sistem içerisine entegre edilmesi, teşviklerin kapsamının genişletilmesi, uygulamaların otomatikleştirilmesi ve vergi idaresiyle mükellef arasında daha kurumsal iletişim kanallarının oluşturulması gerekmektedir.

Bu tez çalışması, sermaye şirketlerine yönelik birleşme, bölünme ve tür değişikliği işlemleri bağlamında yürürlükteki vergisel teşvik rejimini hem normatif hem de işlevsel yönleriyle analiz etmiş; sistemin mevcut durumu ile geliştirilmesi gereken alanlarını bilimsel bir bütünlük içinde ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular ve yapılan öneriler, yalnızca teorik bilgi üretimine katkı sunmakla kalmayıp, aynı zamanda yasa koyucular ve uygulayıcı idare için yol gösterici nitelikte pratik değer taşımaktadır. Tezin, ileride gerçekleştirilecek mevzuat reformları ve politika tasarımları açısından önemli bir referans noktası oluşturacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acinöroğlu, S. ‘Genel Olarak Vergi Teşviklerinin Ekonomi Üzerine Etkinliği’, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, cilt: 1, sayı: 2, 2009, s. 148–164.
- Aktaş, R. ve Delen, S. ‘Teknoloji Geliştirme Bölgelerindeki Firmalara Yönelik Vergisel Teşvik ve Desteklerin Muhasebe Uygulamaları’, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, cilt: 14, sayı: 2, 2021, s. 727-757.
- Arslan, K.E. ‘Vergisel Teşvikler ve Yatırımlar Arasındaki İlişki’, *Uluslararası Güncel Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 2, sayı: 1, 2023, s. 31-37.
- Arslaner, H. ve Çobanoğlu, S. ‘Serbest Bölgelerde Vergi Avantajları’, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 3, sayı: 3, 2016, s. 1–4.
- Batı, M. *Vergi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- United Kingdom, Companies Act 2006, ss. 89–94, *Legislation.gov.uk*, E.T: 14 Mayıs 2025, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/notes>
- Demiral, E. *Türkiye’de Banka Birleşmeleri ve Birleşme Sürecinin Bankalara Etkisi: Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, s. 21-30.
- Dyson, *Annual Report*, 2019, s. 11–26.
- Erdoğan, Z. ‘Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadeleye Yönelik İzlenen Politikalar ve Çözüm Önerileri’, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 4, 2016, s. 39-52.
- Eroğlu, O. ve Aydın, F. ‘Şirketlerde Birleşmeye Yönelik Vergisel Avantajlar’, *Kocatepe İİBF Dergisi*, cilt: 22, sayı: 1, 2020, s. 74-88.
- Gezer, Ö. ve Çiçek, B. ‘Nevi Değişikliğinde Özellik Arz Eden Durumlar’, *Vergi Raporu Dergisi*, sayı: 133, 2010, s. 7-13, E.T: 14 Mayıs 2025,

https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2010-133-Nevi_Degisikliginde_Ozellik_Arz_Eden_Durumlar-Omer_Gezer-Bilgehan_Cicek%20.pdf

- Giray, F. *Vergi Teşvik Sistemi ve Uygulamaları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- Gündüz, N. *Sermaye Şirketlerinde Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025.
- Gürkaynak, G. ve Gürzumar, D.D. ‘İnternetin Ezber Bozan Ortamında ve Yenilikçi Dijital Pazarlarda Rekabet Hukuku Eğilimleri’, *Rekabet Dergisi*, sayı: 62, 2015, s. 43-109.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Konseyi. *GVK-KVK Alt Çalışma Grubu Çalışma Yöntemine İlişkin Ara Rapor: Vergi İstisna, Muafiyet ve İndirimlerinin Vergi Adaleti, Rekabet ve İktisadi Etkinlik, Vergi Sisteminin Bütünlüğü ve Tutarlılığı Açısından Gözden Geçirilmesi*, Ankara, Haziran 2022, s. 9-38.
- Hazman, G.G. ve Büyükben, N.K. ‘Vergi Teşviklerinin Yerel Ekonomik Büyüme ve İstihdam Üzerindeki Etkisi’, *Maliye Dergisi*, sayı: 179, 2020, s. 187-209.
- Heady, C. (çev. E. Yetkiner). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Politikaları: OECD Deneyimlerinden Neler Öğrenilebilir?* www.mazars.com.tr, E.T: 16 Mayıs 2025.
- Kayıhan, Ş. *Şirketler Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- Küçüköğlu, M. *Vergisel Teşviklerin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Üzerine Uygulama*, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005, s. 291–295.
- Koç Holding. *Faaliyet Raporu*, 2015, s. 17-32.
- LC Waikiki. *Yatırımcı Raporu*, 2012, s. 9–21.
- Mahdavikia, N. ve Tanrıöven, C. ‘Mali Teşviklerin ve Vergi Teşviklerinin Sanayi Yatırımlarına Etkileri’, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, cilt: 57, sayı: 2, 2022, s. 1233-1238.
- Öz, E. ve Buyrukoğlu, S. ‘Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikalarının Makroekonomik Değişkenler Üzerindeki Etkisinin Ampirik Analizi’,

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı: 27, 2017, s. 322-328.

Özdemir, K. ve Keten, M. ‘Ekonomik ve Finansal Krizlerin Şirket Birleşmeleri Üzerindeki Etkilerinin 2001 ve 2007–2009 Krizleri Bağlamında Değerlendirilmesi’, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, cilt: 8, sayı: 14, 2010, s. 105–120.

Sabancı Holding. *Yıllık Faaliyet Raporu*, 2018, s. 27-47.

Siemens AG. *Investor Relations Report*, 2013, s. 22–24.

Takım, A. ve Ersungur, Ş.M. ‘Türkiye’de Teşvik Sisteminin Yapısı, Sorunları ve Etkinliği Üzerine Bir Politika Önerisi: Tek Bir Uygulamacı Kuruluş Sorunları Çözer mi?’, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, cilt: 32, sayı: 3, 2018, s. 740.

Tanrıöven, İ. ‘Vergi Teşvikleriyle Hazinesin Kaybına Karşılık Ekonominin Sağladığı Faydaların Mukayesesi’, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1989, s. 332-344.

Taşıyan, M. ve Çadırcı, Ç. ‘Türkiye’de Ar-Ge Faaliyetlerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler ve Yasal Düzenlemelerin Ar-Ge Harcamaları Üzerindeki Etkisi’, *Uluslararası Sosyal Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi*, cilt: 4, sayı: 1, 2024, s. 44-45.

Tekin, A. ‘Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri’, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 16, 2006, s. 301-314.

Trendyol. *Basın Bülteni*, 2018, s. 2–11.

Umwandlungssteuerrecht (Almanya), §§ 15–20.

Virgin Atlantic. *Financial Report*, 2000, s. 6-19.

YASED. *Türkiye’de Yatırım Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi: Mevcut Durum, Uygulamalar ve Öneriler*, www.yased.org.tr, E.T: 16 Mayıs 2025.

Yılmaz, T. ‘Vergi Teşviklerinde Türkiye ve AB Uygulamalarının Değerlendirilmesi’, *Düşünce Dünyasında Türkiz*, cilt:7, sayı: 37, 2016, s. 99-108.

Yüksel, A.E.B. ve Çetiner, S. *Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Konseyi, ‘Vergi İstisna, Muafiyet ve İndirimlerinin Vergi Adaleti, Rekabet ve İktisadi Etkinlik, Vergi Sisteminin Bütünlüğü ve Tutarlılığı Açısından Gözden Geçirilmesi’, Ankara, Haziran 2022.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, Resmî Gazete, 06.01.1961, sayı: 10700.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu, Resmî Gazete, 10.01.1961, sayı: 10703.

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu, Resmî Gazete, 11 Temmuz 1964, sayı: 11751.

492 sayılı Harçlar Kanunu, Resmî Gazete, 17 Temmuz 1964, sayı: 11756.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, Resmî Gazete, 02.11.1984, sayı: 18563.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, Resmî Gazete, 21.06.2006, sayı: 26205.

5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun, Resmî Gazete, 28.02.2008, sayı: 26800.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Resmî Gazete, 14.02.2011, sayı: 27846.

Gelir İdaresi Başkanlığı, *Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği*, Resmî Gazete, 26.04.2014, sayı: 28983.

İnternet Kaynağı

www.pwc.com.tr, ‘PwC Türkiye Sürdürülebilirlik Raporu’, E.T: 14 Aralık 2023.

www.yased.org.tr, ‘Türkiye’de Yatırım Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi: Mevcut Durum, Uygulamalar ve Öneriler’, E.T: 16 Mayıs 2025.

www.mazars.com.tr, ‘Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Politikaları: OECD Deneyimlerinden Neler Öğrenilebilir?’, E.T: 16 Mayıs 2025.

<https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2010-133->

[Nevi Degisikliginde Ozellik Arz Eden Durumlar-Omer Gezer-](https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2010-133-)

[Bilgehan Cicek%20.pdf](https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2010-133-), ‘Nevi Değişikliğinde Özellik Arz Eden Durumlar’,

E.T: 14 Mayıs 2025.

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/notes>, ‘United Kingdom, Companies Act 2006’, E.T: 14 Mayıs.

TOPLUMSAL KATKI

Bu araştırmanın temel odağı, sermaye şirketlerinde birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi yapısal dönüşüm işlemlerine ilişkin olarak Türk vergi hukukunda öngörülen vergisel teşviklerin bütüncül bir biçimde incelenmesidir. Çalışmanın çıkış noktasını oluşturan toplumsal problem, Türkiye’deki sermaye şirketlerinin büyüme, verimlilik ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma sürecinde karşılaştıkları hukuki ve vergisel engeller ile bu engellerin ekonomik dinamizm üzerindeki sınırlayıcı etkileridir. Bu engellerin yalnızca mikro ölçekte şirket faaliyetlerini değil, aynı zamanda makro ölçekte ülke ekonomisinin genel kalkınma kapasitesini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

Türkiye ekonomisinde sermaye şirketleri, yatırım, istihdam ve sermaye birikimi oluşturma gibi kritik alanlarda temel aktör konumundadır. Ancak bu şirketlerin yüksek vergi yükleri ile birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi yapısal dönüşüm süreçlerinde karşılaştıkları hukuki belirsizlikler, uzun vadeli planlama kabiliyetlerini ve kurumsal dayanıklılıklarını zayıflatmaktadır. Bu durum, doğrudan ekonomik performans kayıplarına, dolaylı olarak da toplumsal refah düzeyinde gerilemeye yol açmaktadır.

Bu bağlamda, çalışmanın katkısı, vergisel teşviklerin hukuki altyapısı, etkinlik düzeyi ve uygulama sorunları bakımından detaylı analizler yaparak; şirketlerin daha öngörülebilir, güvenli ve verimli bir yapıya kavuşmalarına yönelik çözüm önerileri geliştirmesidir. Elde edilen bulgular, yalnızca akademik bilgi üretimine değil, aynı zamanda uygulamaya dönük politika geliştirme süreçlerine de katkı sunmaktadır. Bu yönüyle tez, yasa koyucular, düzenleyici kurumlar ve özel sektör açısından doğrudan yol gösterici nitelikte veriler ortaya koymaktadır.

Araştırmanın topluma sağlayacağı en önemli katkılardan biri, vergisel hak ve yükümlülükler konusunda işletmelerin farkındalık düzeyini artırmasıdır. Bu farkındalık hem hukuki güvenliği güçlendirecek hem de vergisel bilinç düzeyinin yükselmesini sağlayacaktır. Böylelikle daha bilinçli ve etkin bir vergi mükellef profili oluşmasına katkı sağlanacaktır. Diğer yandan, çalışmada geliştirilen çözüm önerileri, yasa koyucular ve idari otoriteler için vergisel teşviklerin revizyonuna yönelik hukuki temelli rehberlik sağlayacak niteliktedir. Vergi sisteminde etkinlik ve adalet ilkeleri

doğrultusunda yapılacak reformlara katkı sunacak bu öneriler, hukuki güvenlik ortamının gelişmesine doğrudan etki edecektir.

Tez kapsamında geliştirilen hukuki analizler ve model önerileri, sermaye şirketlerinin yapısal dönüşüm süreçlerinde karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmesine olanak sağlayacak pratik çözümler sunmaktadır. Bu kapsamda önerilen modeller, şirketlerin daha rasyonel kararlar almasına yardımcı olacak; böylece kaynak tahsisi etkinliği, yatırım kararlılığında istikrar ve kurumsal yapıların güçlendirilmesi gibi sonuçlar doğuracaktır. Ayrıca, bu modellerin benimsenmesi, ekonomik kaynakların daha etkin kullanılmasını teşvik ederek genel ekonomik verimliliği de artıracaktır.

Araştırmanın dolaylı etkileri arasında ekonomik ve sosyal refah düzeyinin artması da bulunmaktadır. Doğru kurgulanmış ve etkin biçimde uygulanan vergisel teşvikler, sermaye şirketlerinin yatırım ve büyüme motivasyonunu artıracak, bu da istihdam artışı, bölgesel kalkınma ve sosyal dengenin sağlanması gibi alanlarda olumlu gelişmelere yol açacaktır. Bu gelişmeler, Türkiye'nin ekonomik rekabet gücünün artırılmasına ve toplumsal refahın daha adil bir biçimde paylaşılmasına da hizmet edecektir.

Uzun vadede bu çalışmanın sağlayacağı katkılar arasında hukuki güven ortamının güçlenmesi, vergi sistemine olan toplumsal güvenin artması, ekonomik kaynakların daha verimli kullanılması ve girişimcilik faaliyetlerinin teşvik edilmesi sayılabilir. Bu hedeflerin gerçekleşmesiyle birlikte, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve toplumsal kalkınma amaçlarının daha somut şekilde hayata geçirilmesi mümkün olacaktır.